

כנס מיוחד של הכנסת

הישיבה הארבע-מאות-ושישים-ושתיים של הכנסת השביעית

יום שלישי, כ"ז תשרי תשל"ד (23 אוקטובר 1973)
ירושלים, הכנסת, שעה 18.03

הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש

זה ניתנת כפי המשמעות אשר הוגדרה על-ידי ישראל כאשר החליטה באוגוסט 1970 על היענותה ליזמה של ממשלת ארצות-הברית בדבר הפסקת-האש. ההדעה על כך נמסרה לאו"ם ב-4 באוגוסט 1970, כפי שהודיעה ראש הממשלה באותו היום בכנסת. דבר זה הובהר גם לממשלת ארצות-הברית.

הסכמתה של ישראל להפסקת-אש עם מצרים מותנית בהסכמתה של מצרים ומתייגה בהסכמת סוריה להפסקת-אש אתה, וכן להיפך.

כן החליטה הממשלה להבהיר עם ממשלת ארצות-הברית שורה של סעיפים הקשורים באופן הדוק עם תכנה של החלטת מועצת הבטחון וההליכים המתחייבים ממנה. כוונתנו להבהיר ולהבטיח, בין השאר, כי הפסקת האש תחול על כל הכוחות הסדירים המוצבים בשטח המדינה המקבלת על עצמה הפסקת-אש, לרבות כוחות של מדינה זרה, כגון צבאות עיראק וירדן בסוריה, וכן כוחות של מדינות ערב אחרות שהשתתפו ומשתתפות במלחמה. הפסקת-האש תחול גם על פעילותם של כוחות בלתי-סדירים הפועלים נגד ישראל משטח המדינות שקיבלו על עצמן את הפסקת-האש. הפסקת-האש תבטיח מניעת הסגר והפרעה לשיט חפשי של אניות בדרכן לאילת, לרבות מיכליות נפט, העוברות במיצרי באב-אל-מאנדב. וכן כוונתנו להבטיח כי מידושה של ההגדרה בדבר משא-ומתן בין הצדדים הוא משא-ומתן ישיר. וכמובן יש להבטיח כי הפרוצדורות, המפוי ונושא הפיקוח על הפסקת האש ייקבעו מתוך הסכם.

חברי הכנסת, נושא רבי-ערך, היקר ללבנו, הוא שיחרור השבויים. ממשלת ישראל החליטה לתבוע חילופי שבויים מיד. באנו על כך בדברים עם ממשלת ארצות-הברית, שהשתתפה בימיה בדבר הפסקת-האש. דיברתי על כך עם שר החוץ ד"ר קיסנינג'ר אתמול. ואנחנו נעמוד על חילופי שבויים מיד.

בהגיע מטוסו של ד"ר קיסנינג'ר לבסיס אנדריוס, קרוב לווינגטון, אמר מר מקלוסקי, דובר מחלקת המדינה, את הדברים הבאים לעתונאים: "אנו מאמינים כי עניין אחד שיש להעניק לו עדיפות אחרי הפסקת-האש הוא חילופי שבויים. אנו וברית-המועצות התחייבו לעשות מאמצים כדי להבטיח שעניין זה יתבצע". ואני חוזרת ומדגישה כי נושא זה הוא אחד המבחנים הראשיים של הפסקת-האש ולא גרפה מההיבט כי ההתחייבות של יומי הפסקת-האש אמנם מתקיים.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:
כבוד הנשיא!

(הכנסת מכבדת את כניסת הנשיא בקימה)

היו"ר י. ישעיהו:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. כנס זה של הכנסת זומן, על-פי דרישת הממשלה, לשמיעת הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת-אש. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. קודם כל, סליחה על האיחור. בדרך לירושלים היתה לי שיחה דחופה, והייתי מוכרחה להתעכב בדרך.

כנסת נכבדה, ב-22 באוקטובר החליטה ממשלת ישראל פה אחד להיענות לפנייתם של ממשלת ארצות-הברית והנשיא ניקסון ולהודיע על נכונותה להסכים להפסקת-אש על-פי החלטת מועצת הבטחון, בעקבות ההצעה האמריקאית-סובייטית המשותפת. לפי הצעת החלטה זו יישארו הכוחות הצבאיים בעמדות שהם מחזיקים בהן בעת כניסת הפסקת-האש לתקפה. ביצוע הפסקת-האש מותנה בהדדיות. החלטתנו הובאה לידי עתה של ועדת החוץ והבטחון, וכרגע – לידיעתה של הכנסת.

מועצת הבטחון החליטה על-פי ההצעה האמריקאית-סובייטית כלהלן:

(1) מועצת הבטחון קוראת לכל הצדדים המעורבים בקרבות המתנהלים עתה להפסיק את האש ולסיים כל פעולה צבאית לאלתר, ולא יאוחר מאשר 12 שעות לאחר קבלתה של החלטה זו, בעמדות שהם מחזיקים בהן עתה;

(2) מועצת הבטחון קוראת לצדדים הנוגעים בדבר להתחיל מיד לאחר הפסקת-האש בביצוע החלטת מועצת הבטחון 242, על כל חלקיה;

(3) מועצת הבטחון מחליטה כי מיד ובעת ובעונה אחת עם הפסקת-האש יתחיל משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, בחסות מתאימה, במגמה לכונן שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון.

בקשר לסעיף 2 בהצעת ההחלטה החליטה הממשלה להנחות את נציג ישראל באו"ם לכלול בנאומו במועצת הבטחון פסקה המבהירה כי הסכמתנו לסעיף

במלחמה, אינה רוצה באבדן חיי אדם. כל הממשלות של ישראל היו משוכנעות כי מלחמות לא תקדמה את השלום.

ב) ההצעה בדבר הפסקת-אש באה כאשר מצבנו איתן בשתי החזיתות, כאשר ההישגים שאנו מחזיקים בהם הם רבי-ערך ומצריקים הסכמה להפסקת-אש, למרות ההישג של האויב ממזרח לתעלה.

ג) נענינו לפניית ארצות-הברית ונשיאה מתוך הערכה והוקרה למדיניותה החיובית של ארצות-הברית במזרח התיכון בעת הזאת.

חשיבות רבה נודעת להיענותנו לגבי המשך חיווקה של ישראל, ובמיוחד להמשך הסיוע הצבאי והמדיני במלחמה שנכפתה עלינו.

בקשר לסיוע הצבאי האמריקני הנני רוצה להביא את דבריו של הנשיא ניקסון ב-19 באוקטובר, שעה שהביא לקונגרס את הצעתו הנדיבה בדבר מימון המשלוחים הצבאיים:

"הצעדים שנקטתי שיקפו את אמונותי שעלינו לנקוט כל אותם הצעדים שהם הכרחיים לשמירת מאזן הכוח הצבאי ולהשגת יציבות באזור. על מנת לשמור על איזון הכוחות, ובדרך זו להשיג יציבות, מספקת עתה ממשלת ארצות-הברית ציוד לישראל כדי למלא את הפערים שנוצרו עקב הקרבות. דבר זה נחוץ כדי למנוע היווצרות אי-איון של ממש שמקורו באספקה מחדש בקנה-מידה רחב על-ידי ברית-המועצות לסוריה ולמצרים. מחיר אספקת הציוד המתכלה וציוד שאבד לכוחות המזוינים הישראליים היה גבוה ביותר. ב-12 הימים האחרונים של המלחמה אישרה ארצות-הברית משלוחים של חמ"רים לישראל שמחירם 825 מיליון דולר, לרבות ההובלה. הפרטים העיקריים שמספקת עתה ממשלת ארצות-הברית לכוחות הישראליים כוללים תחמושת מקובלת מסוגים רבים, טילי אוויר-אוויר ואוויר-קרקע, תותחים, נשק מופעל בידי צוות ונשק אישי, ומיגון מקובל של של חימוש למטוסי קרב. כן מספקת ארצות-הברית טנקים, מטוסים, מכשירי קשר וציוד צבאי אחר שיחליפו את הציוד שאבד בפעולה."

חברי הכנסת, שליטי ערב הועמדו על-ידי החלטת מועצת הבטחון במבחן. העולם יהיה עד - עד אשר ייווכח אם פניהם שלום או להמשך המלחמה.

יחסם של שליטי מצרים למלחמה ולאבדן חיי אדם הוא שונה מיחסנו. זכורים דברי נשיא מצרים על נכונותו להקריב מיליונים מבני עמו. ב-16 באוקטובר, לאחר שצה"ל הצליח להקים ראש-גשר ממערב לתעלה, נאם נשיא מצרים ברוב רהב, לעג להפסקת-אש ואמר בין השאר: "אנו נכוונים להסכים להפסקת אש על בסיס של נסיגת הכוחות הישראליים מכל האדמות הכבושות לאלתר - וזאת תחת פיקוח בין-לאומי - אל הקוויים שמלפני 5 ביוני 1967". לא עברו אלא ימים אחדים ומצרים נענתה להפסקת-האש. אף אחד מן התנאים שהעלה סאדאת בנאומו לא נכלל בהחלטת מועצת הבטחון.

חברי הכנסת, בסעיף 3 של החלטת מועצת הבטחון נאמר: "מועצת הבטחון מחליטה שמיד, במקביל להפסקת-האש, יתחילו הצדדים הנוגעים בדבר במשא-ומתן לכינון שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון בחסות נאותה". לפי גירסתם המוסמכת של נציגי ארצות-הברית פירוש של משא-ומתן בין הצדדים הוא משא-

חברי הכנסת, אגיד עכשיו דברים אחדים על מצבנו הצבאי בזירה הסורית והמצרית לקראת הפסקת-האש.

בזירה הסורית: הקוויים שאנו עומדים בהם כיום בזירה הסורית טובים יותר מאלה שעמדנו בהם ב-6 באוקטובר. לא זו בלבד שבדינו נמצא כעת כל השטח שהיה בשליטתנו בעבר, אלא מצבנו אף השתפר במידה רבה בהחזקת עמדות על רכס התרמון, וכן בקו החזית שממזרח אשר הרחיק את קו הפסקת-האש הקודם לקו טוב יותר, הגשען על אגף חזק מצפון, ברכס החרמון.

בזירת מצרים: המצרים זכו אמנם להישג צבאי בחציית התעלה, אולם במתקפת-נגד נועזת של צה"ל הצליחו כוחותינו להשתלט מחדש על חלק מקו התעלה המזרחי ולהשתלט על מרחב גדול ממערב לתעלה, מרחב הפותח לפנינו אפשרויות הגנתיות והתקפיות גם יחד, עם יהיה צורך בכך: א. העירכות זו נוטלת מן הצבא המצרי את יכולתו להקים איום מתקפתי לכיוון סיני וישראל, והיא מונעת מהם את היכולת לפגוע במיתקנים או בשטחים חיוניים בתחומנו; ב. כוחות צה"ל שממערב לתעלה מהווים בסיס צבאי חדש לפיתוח פעולות אופרטיביות יזומות שלנו, אם תידרשנה.

בקשר לנושא הפסקת-האש באו אלינו שר החוץ של ארצות-הברית ד"ר קסיג'ר ועוזיו, בדרכם ממוס"קבה לווינגטון. הביקור שימש הזדמנות נאותה לבירור נוקב בשאלות המתעוררות לרגל הפסקת-האש, וכן להחליף דעות באורח ידידותי על העומד להתרחש ועל המתחייב מן היענותה של ישראל לפנייתה של ממשלת ארצות-הברית להסכים להפסקת-האש. בביקור זה המשכנו והידקנו את המגעים שקדמו להחלטת מועצת הבטחון.

בכל מגיענו עם ארצות-הברית למדתי לדעת כי לא זו בלבד שאין לארצות-הברית תכנית לגבי הגבולות ושאר מרכיבי השלום, אלא שהיא אף סבורה כי בעלי "שירותים טובים" צריכים להביא לידי כך שהצדדים עצמם, והם בלבד, יציעו הצעות ותכניות בדבר העתיד.

ועוד: עלי להדגיש כי לפי ידיעות המוסמכות שהגיעו אלינו אין בשיחות מוסקבה שום דבר נוסף על מה שכלול בהחלטת מועצת הבטחון.

חברי הכנסת, עלי להודיע כי ממשלת סוריה לא נענתה עד כה להחלטה להפסיק את האש. הלחימה בחזית זו נמשכת, וצה"ל יפעל בה בהתאם לתכניתו.

באשר לחזית המצרית - טרם פסקה האש נגד כוחותינו, וצה"ל נאלץ לפעול כפי שדרוש כל עוד נמשכת האש. בשלב זה אגיד רק כי הננו בוחנים את התנהגותם של המצרים מתוך עירנות צבאית ומדינית. אם תוסיף מצרים בפעילות של לחימה - נראה עצמנו חפשיים לנקוט כל פעולה ומהלך המתחייבים מן המצב.

כבוד היושב-ראש, לא אפליג בהערכות על הפערי לוח המדינית אשר קדמה להפסקת-האש. מכל מקום, לא אנהנו פנינו בדבר הפסקת-האש. מבחינת המצב בחזיתות לא היתה סיבה לפנייה כזאת מצדנו. לא אנהנו יזמו את הזמן ואת הסעיפים של החלטת מועצת הבטחון. בחזיתות לא נמצאו כוחותינו בנחיתות קדבית. כאמור, ראינו לנכון להיענות לפניית ארצות-הברית ונשיאה, שכן:

(א) מדינת ישראל, על-פי מהותה, אינה רוצה

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (מאיר) —

חברי הכנסת, בהזדמנויות שונות הודיעה ממשלת ישראל באורח רשמי את עמדתה בקשר להחלטת מועצת הבטחון 242. הודעותיו אלה נאמרו מעל במות בין-לאומיות ובמעמדים דיפלומטיים וכן הבאנו אותן לידיעת הכנסת, ועדת החוץ והבטחון והציבור הרחב.

באוגוסט 1970, כאשר דנו על הפסקת-אש, כפי שנתבקשו על ידי ממשלת ארצות-הברית, אמרתי: "ישראל הודיעה ברבים כי מכוח זכותה לגבולות בטוחים, גבולות בני-ההגנה, היא לא תשוב עוד אל גבולות ה-4 ביולי 1967, החושפים את המדינה לפיתויי תוקפנות ומעניקים — בגזרות שונות — יתרונות מכריעים לתוקפן. עמדתנו היתה והיא גם עתה כי באין שלום נוסף לקיים את המצב כפי שנקבע עם הפסקת-האש. את קווי הפסקת-האש אפשר להמיר רק בגבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים שייקבעו בחוזה שלום. וכמובן, הובהר לכל כי עומדת בתקפה עמדתנו האיתנה בזכות אחדותה של ירושלים כבירת ישראל. בהסכימה ליזמת ממשלת ארצות-הברית לא נתבקשה ולא קיבלה על עצמה ישראל כל התחייבויות טריטוריאליזם; אדרבה, ממשלת ישראל קיבלה חיזוק לעמדתה כי שום חייל ישראלי לא ייסוג מקווי הפסקת-האש עד אם יושג הסכם-שלום חוזי ומחייב."

חברי הכנסת, המלחמה הנוראה שנכפתה עלינו מחזקת את הכרתנו בדבר החיוניות של גבולות בני-ההגנה, שניאבק עליהם בכל התוקף.

ראוי לזכור כי מאז נפתחה המלחמה, ביום הכיפורים, נתחדשה גם פעילות המחבלים מגבול הלבנון. עד לבוקר זה בוצעו במשך שבעה-עשר יום 116 מעשי תוקפנות, הותקפו והופגזו 44 יישובים אזרחיים בגבול הצפון. בפעולות אלה נהרגו ונפצעו כ-20 אזרחים ו-6 חיילים.

אנשי היישובים בספר יכולים להיות בטוחים כי כוחות צה"ל ערים ומודעים למצב.

על אף ההיערכות ההגנתית הפעילה בזירה זו הוכח שוב כי בפעולות התגוננות בלבד אין די על מנת להפסיק את הטרור.

חברי הכנסת, המלחמה שאנחנו עומדים בה היתה חילה בהתקפה יזומה בשתי חזיתות. היזמה התוקפנית הביאה לאיבוינו הישגים ראשונים, אך הדויות לכוחו ולרוחו של צה"ל, הנשען על העם כולו, נשברה ההתקפה. התוקפים נהדפו, חלקים ניכרים מכוחותיהם רוסקו, וצה"ל פרץ ועבר אל מעבר לקווי הפסקת-האש. מקרבות של בלימה עברו כוחותינו לתקיפה ונחלו הישגים מזהירים. בשתי הגזרות ניצבים כוחותינו מעבר לקווי הפסקת-האש בעמדות איתנות וברוח בלתי-נשברת. העם מלוכד סביב צבאו.

ישראל רוצה בהפסקת-אש. ישראל תכבד את הפסקת-האש על בסיס של הדדיות, ורק על בסיס זה. ישראל רוצה בכל לבה שמיד עם הפסקת-האש יתחיל משא-ומתן שיוליך לשלום. ישראל מסוגלת לגלות בקרבה את הכוח הפנימי הדרוש כדי להתקדם אל שלום של כבוד לגבולות בני-ההגנה.

נשמח אם נכונות זו תתגלה גם בקרב העם והממשלה של מצרים. ואולם אם פניהם של שליטי מצרים יהיו לחידושה של המלחמה, ימצאו את ישראל ערוכה, חמושה ואיתנה.

ומתן ישיר בין ישראל לבין שכנותיה בדבר שלום צודק ובר-קיימא. קביעה מפורשת כזאת לא היתה כלולה בהחלטת 242 של מועצת הבטחון. ולא זו בלבד, אלא שבהחלטה הנוכחית נקבע גם העיתוי של התחלת המשא-ומתן הזה — היינו מיד ובמקביל להפסקת-האש. ואין צורך להדגיש כי הננו מייחסים חשיבות רבה לסעיף 3 של החלטת מועצת הבטחון, אם שכנינו אכן יקיימו אותה.

בהתחלת משא-ומתן ישיר בין ישראל לבין מצרים, שהסכימה להפסקת-אש, יש לראות גם את הצעד המתחייב מסעיף 2 של החלטת מועצת הבטחון האחרון — נה בעניין הפסקת-האש. מאז ומתמיד היתה זו עמדת ממשלת ישראל והבררתי זאת בהודעתי בכנסת ב-4 באוגוסט 1970, באמרי כי "ביצועה של החלטת 242 יבוא אחרי משא-ומתן בין הצדדים ועל-פי הסכם ביניהם".

חברי הכנסת, אין להפריד בין סעיף 2 לבין סעיף 3 בהחלטת מועצת הבטחון. שגריר ארצות-הברית באו"ם, מר סקאלי, הבהיר את עמדתה של ארצות-הברית בנודן, באמרו: "סעיף 2 קורא לביצוע החלטת מועצת הבטחון בכל חלקיה אחרי הפסקת-האש. חברי המועצה והצדדים הנוגעים בדבר, מכירים היטב את החלטת מועצת הבטחון 242, ואין צורך בפירוט כאן. הסעיף קשור לסעיף 3 אשר קורא להתחלה מיידית של משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר בחסות המתאימה, במטרה להביא שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון."

חברי הכנסת, ישראל מתייחסת בכל הרצינות להחלטת מועצת הבטחון האחרונה. הפסקת האש והתחלת משא-ומתן ישיר בין ישראל לבין המדינות שקיבלו על עצמן ומקיימות הפסקת-אש, כלומר הפסקת-אש ותחילת משא-ומתן ישיר על שלום, יכולות להיות מפנה היסטורי בהתפתחויות במזרח התיכון, מפנה ממלחמה אל שלום. התחלת משא-ומתן ישיר ורציני יכולה להמיר את דרך הדמים, שנכפתה עלינו בעבר, בדרך המובילה אל שלום.

כאמור, הסכמנו להפסקת-האש לא מתוך חולשה, אלא בעיצומה של יזמה ותנופה. בהסכימנו להחלטת מועצת הבטחון ראינו חובה לעצמנו לסייע לתמורה אשר האזור כה זקוק לה ואשר העם בישראל וממשלתו רוצים בה זה שנים. התמורה הזאת אפשרית, הכרחית, ואין היא חסרה אלא גבולות כנה מצד שכנינו.

ואולם, חברי הכנסת, למרבה החומרה והצער אינני יכולה לבשר לכם כי אכן כבר נראים הסימנים שממשלת מצרים נכונה למלא אחרי ההתחייבויות שהיא נטלה על עצמה בהסכימה להפסקת-האש. ולכן תנהג ותפעל ממשלת ישראל כפי שמתחייב ממצב זה.

חברי הכנסת, כבר הזכרתי לעיל את החלטת הממשלה לגבי סעיף 2 של החלטת מועצת הבטחון ה-242. בהתחלת ביצועה של החלטת מועצת הבטחון 242, שליטי ערב דוגלים, לכאורה, בהחלטה 242, אך הם מכשילים כל ניסיון להתקדם לקראת השגת מטרתה העיקרית, מטרת השלום: א. על-ידי סירובם העקשני לשאת ולתת אתנו ללא תנאים מוקדמים; ב. על-ידי פירוש מסולף של תכנה ומשמעותה המקורית של ההחלטה.

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (מאיר); (דיון)
— (ישעיהו, רימלט)

גם שמירה על הסכמי הפסקת-אש תלויים בנכונותם של שני הצדדים.

עודנו מקווים כי מצרים תקיים התחייבות שקיבלה על עצמה רק אתמול, ואולם אם מצרים תמשיך בלחימה, ישראל לא תוכל להחשות.

1. דיון

מזר. עשרים-וארבע שעות לאחר הזמן שהפסקת-האש היתה צריכה לחול מפירים אויבנו את הפסקת-האש ומוסיפים להממיר על חיילינו אש, פצצות ופגזים.

אנחנו מדברים הערב כאילו באווירה קפקאית. אבל מה השגנו בהחלטת מועצת הבטחון ולמה הסכמנו? השגנו חיוב להתחיל מיד בביצוע החלטה האומרת שעל ישראל לסגת. הכנסת יודעת את הוויכוח הסמנטי: "משטחים", "מכל השטחים" — אבל נסיגה בכל מקרה ובכל גריסה. אבל מה שיותר חשוב הוא, שהפירוש הליברלי ביותר מטעם גורם זר למשמעות החלטה 242 בסעיף הנסיגה ניתן בתכנית רוג'רס. הרוסים אומרים פחות, הערבים והצרפתים — עוד פחות. ומה אומרת תכנית רוג'רס, הפירוש הליברלי ביותר מטעם גורם זר המפרש את ההחלטה? — נסיגה מכל השטחים, בשינויים בלתי-משמעותיים או בשינויים פחות או יותר קלים של הגבולות. נכון, ממשלת ישראל אומרת שהשינויים מפירוש זה וכי הממשלה נתנה פירוש משלה.

וכך גם הפעם. ניוא, אבל עם כל הכבוד לממשלה — לעומת גורמים זרים אני כאפוואיצינגר תמיד אכבד קודם כל את הממשלה של מדינת, גם כשאני מתנגד לה, ולא ביקשתי תודה על כך, לא התכוונתי לכך ואני אומר מה שאני אומר גם לא לשם נימוס — כאשר קיימים חילוקי דעות בפירוש החלטת אר"ם בין מדינת ישראל ובין שתי המעצמות, הפירוש שלנו, עם כל הכבוד, אינו רלבנטי. ועוד אומרת הממשלה: יש קשר בין סעיף זה לסעיף הבא אחריו, קשר בין סעיף 2 לסעיף 3. כאן יש לי שתי השגות. אחת, האמריקנים אמנם הבטיחו לנו שהם רואים את עניין ביצוע החלטת מועצת הבטחון בקשר עם המשא-ומתן, אבל מה תהיה מחר עמדת הערבים והרוסים בנדון זה? האם לא היו מקרים שידי-דתנו, ארצות-הברית, הבטיחה לנו, בכנות, דברים בשם הרוסים, ולא יכלה לקיים אותם, בין מרצון רע, אלא מתוך רקמת היחסים המיוחדת בין ארצות-הברית לרוסיה בכל הגילגולים הדיפלומטיים? לא תמיד מגלה ארצות-הברית מראש את כוונות המדיניות של רוסיה, שהיא מלאת תבולות וערמו. מה היה בשנת 1970, כאשר הובטח לנו, גם בשם רוסיה, שלא תהא הזוהר טילים — אותם טילים אשר במלחמה זו הפילו קרבות כה יקרים ומרים? הרי לא עברו אלא שעות מעטות מהפסקת-האש דאו והטילים הזוהר, והאמריקנים היו גטולי אוניס. קודם כל, לא היה נעים להם להודות ברמאות הגדולה של הרוסים והמצרים. היססו, בדקו, ואחר כך אמרו: מה נוכל לעשות?

שנית, נניח שבאמת יש קשר מוסכם בין הסעיפים. ובכן, מה יהיה במשא-ומתן על ההסדר, בחסותן של שתי המעצמות, כשתוצע ההצעה הפרו-ישראלית ביותר, במרכאות כפולות, הצעתו של רוג'רס, או הצעה דומה לה לקביעת הגבולות?

חברי הכנסת, בדרכי מתל-אביב לירושלים נודע לי כי ממשלת מצרים ביקשה לכנס את מועצת הבטחון. מסתבר כי היא מתכוונת לטפול על ישראל אשמת עצמה. מהלך זה של מצרים מלמד כי הפרת הפסקת-האש נעשתה במחשבה תחילה. אכן, מצרים מזכירה לנו שהננו נמצאים במלחמה. לא רק שלום, אלא

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, ועדת הכנסת קצבה לדיון הזה ארבע שעות, והוא יהיה סיעתי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת רימלט, ואחריו לחבר-הכנסת ידלין.

אלימלך רימלט (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החלטת הממשלה, המפותיעה והבהולה, להיענות מיד להצעת ההחלטה האמריקאית-הרוסית במועצת הבטחון מעוררת בלב הרבה אנשים, בלב הרבה יהודים, מכל המחנות, מכל החוגים, מכל ההשקפות, דאגה עמוקה וחרדה רבה לעתידנו.

במשך יותר משבוע ימים, מיום הכיפורים, מיום שצבאות ערב אדירים התנפלו על מדינת ישראל מצפון ומדרום, צבאות ערב מצויידים בנשק חדיש וקטלני בכמויות פנטסטיות, לא גילתה ברית-המועצות לא עצבנות, לא קוצר-רוח ולא התעניינות מיוחדת בצורך להחיש ולהמריץ פעילות דיפלומטית להשגת הפסקת-האש. רק כאשר הדף צה"ל את האויב, בלם אותו, שיבר את קווי וחדר בדרום למצרים ועלה בצפון, לאחר הבסת יחידות האויב, על דרכים המובילות לדמשק — רק אז גילתה ברית-המועצות פתאום את ההכרה, את הדחיפות, לטפל בהפסקת-האש. מפני שאני כן היא ציפתה כי הפעם יובטח לנשקה ולבני-בריתה נצחון מוחץ על ישראל. אולם לאחר שראתה את התפתחות המערכה החלה להפעיל בדחיפות לחץ גובר והולך על ארצות-הברית לעשות מיד לא רק למען הפסקת-האש, אלא גם למען משקל מדיניות שתועיל לבני-בריתה הערביים. נמונה מצה"ל הכרעה צבאית, שפירושה גם הכרעה מדינית.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מי אינו רוצה לברך על הפסקת-אש, על קץ להרג, לשפיכות דמים? הלא כל העם מגויס, ולמי אין בן, בעל, אח בין העם הלווח? אבל הצעת הפסקת-האש בקונגרס של הסעיף השני שבהצעת ההחלטה: התחייבות מחודשת לבצע מיד את החלטת מועצת הבטחון 242 על כל חלקיה — ועוד אשוב להסביר זאת — הופכת כל הפסקת-אש לא לקץ לשפיכות דמים, אלא רק להפסקה בין אש לאש, שתהיה אולי יותר כבדה, להפסקה בין מלחמה למלחמה, שתהיה אולי יותר קשה, כי איננו רוצים, איננו יכולים, לסבול כל כמה שנים הקזת דמים איומה, כשהערבים, אויבנו, מנסים שוב ושוב להתקיפנו, שמו יצליחו לחסל את המדינה היהודית. ממשו כן יש לחזור לשלום יציב, ולא לפחות מזה, ומשום כך יש הכרח בגבולות נותני בטחון ואפשרות של הגנה ושמירה על זכויותינו וקידומנו.

אינני רוצה לקנטר היום ולא להתפלמס, כי אנו דגים על הפסקת-אש שעדיין לא נכנסה לתקפה. זה מצב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית
רימלט, לנדא, אלון, בגין) —

ראשי-הממשלה ג. מאיר:

מדוע אתה מעלה את תכנית רוג'רס?

אלימלך רימלט (גח"ל):

מפני שאין זה מקרה שהיום משקיפים מדיניים וחוגים מהימנים בעתונות הישראלית, בירושלים, מדב-רים על כך.

(קריאה: זה מקור יוצא מן הכלל.)

חיים לנדא (גח"ל):

תחפשו את מקור המשקיפים המדיניים במשרד ממשלתי מסוים, והכתובת ידועה זה שנים.

אלימלך רימלט (גח"ל):

אבקש את ידידי לא לעזור לי; עם יריבי אסתדר. ואתעלם מקריאות-הבניים, שהן על חשבון זמני.

חתמנו על שטר. ויארניג הגיש לנו בשעתו שאלון. כך הבין את הדברים. ליארניג יכולנו להגיד: לא. האם גם לבעלי החסות החדשה נוכל להגיד "לא" אם יגישו לנו שטר זה לפרעון? אסור היה לנו להסכים לסעיף 2, ואינני מקבל את הדעה כי לו לא היינו רצים ריצת אמוק ומביעים הסכמה לכל הסעיפים, אלא מבקשים שהות, משתדלים לשכנע ולהסביר מדוע איננו יכולים לקבל את החלטת מועצת הבטחון 242 לביצוע, לאימפלטמנטיצה, היה נוצר שבר בל יתקן עם ידידיו מארצות-הברית.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

הסכמה לכתוב בהחלטה. 242 קיימת מומן שאתה היית חבר בממשלה.

מנחם בגין (גח"ל):

לא היה ולא נברא.

אלימלך רימלט (גח"ל):

על אימפלטמנטיצה דיברנו? דיברנו בשעתנו על "רוח ההחלטה", כפי שהתבטא בתחילה מר תקוע. כמה זמן הממשלה והרוב התנגדו לביטויים "אימפלטמנטיצה", "בי-צוע"? פתאום, לאחר ארוזיה בלתי-פוסקת, קיבלתם גם המושג "ביצוע". אצטע, חברי, בלתי נכבדים, מה שאמרתם בשעתכם: "מה יש כאן לבצע? הוסיף הביצועי היחיד הוא זה המסמין את יארניג להפגיש את הצדדים". אחת מן השתיים: אם ארצות-הברית מעוניינת, מבחינת מדיניותה, מבחינת העולם החפשי, בקיום יש-ראל חוקה — לא תפקיד אותה אם יהיה ויכוח אתה, או אף אם תתנגד לשיטתו של "כזה ראה וקדש". היו "קליינטים" כאלה של ארצות-הברית, שהיא לא רק נתנה להם סיוע כספי וצבאי — ואינני משווה את עצמנו אתם — אלא אף הקריבה למענם רבבות בניה והם עיכבו את האישור, ולא פעם ופעמיים צריך היה לשכנע אותם, לחזור ולשכנע.

מה היתה הבהלה באישור ההצעה? מצרים ביקשה לדון בכך בכבוד-ראש, ואילו אנחנו באינו ריצה מראתו-נית החלטנו על כך מיד, כמעט במקום. ואני רוצה להגיד לחברי הכנסת: אחרי יום הכיפורים הזה האם יש מישור רציני, שאינו נגוע בפתולוגיה מדינית או בשנאה עצמית יהודית, שלא נוכח לדעת בצורה הראויה ביותר מה מכרעת היא החשיבות של שטחים, של עומק הג-נתי? אינני רוצה לשכנע אתכם שתקבלו את דעתנו על ארץ ישראל, על זכותנו לאי-חלוקתה. נדבר בשפת

בטחון פשוטה: מה היה גורל מדינת ישראל לו היו בעקבות הסדר חלקי או הסדר אחר זונקות המאסות של הצבא המצרי, או של הסורים, משטח קרוב יותר לרי-כזים של האוכלוסיה והיו מופתעים כפי שהיו? לצערנו קרה הדבר שהופתעו והתנמלו עלינו "ללא התראה". הרי זה היה עלול להיות אסון לעם ולמדינה שאין לשער את ממדיו. זוהי רשעות ואווילות לטעון — אני מבקש סליחה, "אווילות" אינה מלה שאני אוהב להשתמש בה מעל במת הכנסת — זוהי נאיביות שגם מרושעות לטעון: להיפך, המלחמה הזאת הוכיחה שגם מכשולי מים אינם מעכבים וגם גבולות הגנה טובים אינם מעכבים פריצת האויב. מדוע זו מרושעות? — כי במלחמת יום הכיפורים לא היינו מוכנים, לא נערכנו לפגוש את האויב. אושית אינני שולל את החלטת הממ-שלה בשיקולה לא להתחיל הפעם בידיה הראשונה. אינני רוצה לחייב את חברי בכך. אבל אני שולל את העובדה שלא היינו שם בעוד מועד. לא כל כוח צה"ל, אפילו חלק ממנו, מצוייד, מוכן כהלכה, היה מרתיע את האויב מהתקפתו או מכה אותו בהתחלה, הורס את מכונת המלחמה שלו, וכך היינו מזמן נהנים מהפסקת-אש. האפשר לזלזל בחשיבות של התחייבות מחדשת על 242, על שטר שיושג לנו עוד מעט לפרעון? ואני מעצמות-העל אש אמנם תוצע לנו הכנית דומה לתכנית רוג'רס? מה יאמר העולם? — רבותי, אסור היה לנו לקבל זאת. חוץ מזה, קיים שיקול פשוט נוסף. אינני משפטן, לא אזרחי, לא לאומי, לא בין-לאומי; אבל זה מובן מאליי שאם יש רקמת יחסים בין מדינות, בין צדדים, כדי לפתור בעיה לאחר מלחמה במסגרת הפסקת-האש, וצד אחד מאלה הקשורים בהסכמים תוקף את הצד השני, פטור הנתקף ומשוחרר מכל הת-חייבות, מכל הסכמה שנתן לצד התוקף לפני המלחמה, לפני התקפתו, לפני אקט האגרסיה שלו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רואה את קבלתה הבהולה של הצעת ארצות-הברית בנוסח "ראה זה וקדש" — והלוואי שאותדה — כצעד כפוי עלינו. כפוי אותנו ואמרנו: רוצים אנו. האם לא חשבנו בבהי-לותנו כי יש כאן דבר בלתי רגיל? האם קרה כבר לנו במלחמותינו כי הצעה להפסקת-אש תידרש מאתנו לקבלה ולהגשימה תוך 12 שעות? כרגיל נמשך הדיון במועצת הבטחון והיתה שהות רבה. הצעד הכפוי אינו אלא תקדים לבאות, להסדר כפוי. אני חושש מאוד כי בהמשך ההידברות של שתי מעצמות-העל צפויות לנו הצעות של הסדר כפוי עלינו. משום כך היינו צריכים להיות הרבה יותר תקיפים בסירובנו לאשר מחדש את ההחלטה 242, ומשום כך אנחנו מתנגדים לעמדת הממשלה.

צה"ל ניצח, אולם מדינת ישראל לא נחלה נצחון מבחינה מדינית.

אדוני היושב-ראש, אין בפי אנוש ואין באוצר השפה די מלים לבטא — בלי להפש מפלט בדימויים ובמטבעות-לשון בלתי אדוקוטיים — את כל הוד המרא, את כל השגב העומק שבגבורה הנפשית של הלוחמים במערכה זו, בניהם נערים שרק אתמול הכרנו אותם כילדים, במיוחד הגבורה בשני הימים הראשונים. הם בלמו בגופיהם הצעירים מאסות של פלדה, תופת של אש, התגברו על אימה שאין נוראה ממנה, על תחושה

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(רימלט, ישעיהו, ידלין) —

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ידלין, ואחריו לחבר-
הכנסת המר.

אהרן ידלין (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם בדיון זה, בדומה לדיון הקודם, אין הלב נוטה לפולמוס. לא שאנו גורמים מוויכוח מדיני. לפנינו במהרה בימינו מערכת בחירות דמוקרטית כדת וכדין. אולם דווקא כפי שגור שר ההיסטוריה לגבי סמיכות המועדים, קירבת הבחירות שיבואו עלינו, על עם ישראל, לטובה, קירבת הבחירות לימי מלחמה קשה וכבדה שבה אנו נתונים, מחייבת ריסון ואחריות מצד כל חלקי הבית, מצד כל חלקי העם. ובטרם מתברר אם אכן פסקה האש, מוטב לכבוש את היצר. אנו עדיין בתוככי מלחמה קשה, אכזרית ומאוד מאוד כואבת. זוהי מלחמה שלא רצינו בה, זוהי מלחמה שנכפתה עלינו בתנאים קשים, לאחר הכנות ממושכות ושיטתיות של צבאות ערב, לאחר תכנון מדוקדק, בעצה ובסיוע סובייטי שנמשכו שנים.

זוהי מלחמה שהתחילה תוך תיאום מרחיק לכת בין שתי החזיתות — המצרית והסורית, כאשר היוזמה היא נחלת הצד הערבי. זוהי מלחמה שבה כל מדינות ערב משתפות עצמן אם במשלוח צבא, אם במאמץ כלכלי, אם בעזרה מדינית, ואם בסעד מוראלי, במערכה המתנהלת בשתי החזיתות.

אני יודע יפה שקצרה נפש העם להישגים מידיים. זכרנו את מלחמת ששת הימים, את ששת ימי המערכה. אבל גם מלחמת ששת הימים לא היתה למעשה מלחמה קצרה. היא התחילה עם הידיעות על אש, אבל למעשה התחילה או ההתמודדות הצבאית. בתנאים של יוני 1967 פרצה האש כאשר צה"ל כולו היה ערוך בגבולות. ולאחר מלחמת ששת הימים היתה מלחמת התשה, והיא היתה מלחמה ממושכת, רבת-ימים, גם רבת-קרבנות. במלחמת ההתשה נפלו יותר אנשים מאשר במלחמת ששת הימים.

אנו נלחמים 16 יום והישגינו גדולים וחשובים. צה"ל ניצח, מדינת ישראל ניצחה. ואין אני מסוגל להבין מה ההפרדה שנקט חבר-הכנסת רימלט בין צה"ל מנצח לבין מדינת ישראל שנכשלה.

המתקפה הסורית נכשלה לחלוטין. הסורים נהדפו מכל השטחים שחדרו אליהם ממערב לקו הפסקת-האש, והיום מחזיקים כוחותינו בשטח ניכר, בשטח אסטרטגי חשוב, בתחומי סוריה.

נכון שבחזית הדרום מחזיקים כוחות מצרים ברצועה צרה לאורך קטעים ניכרים ממזרח לתעלה. עם זאת, צה"ל עבר את תעלת סואץ מערבה. אנו שולטים בשטח גדול ובעל משקל אסטרטגי חשוב בתחומי מצרים. האם העלית בדעתך, חבר-הכנסת רימלט, שכל-כך פשוט בעולמנו זה להגיע להכרעה טוטלית במצרים או בסוריה? האם העלית בדעתך שהתנאים הבין-לאומיים היו מאפ-שרים זאת בנקל? האם לא שיערת מראש שכאשר נתקרב למבואות דמשק, או כאשר נגיע למרחק מסוים מקהיר, יהיו מגבולות מדיניות הקשורות בזירה הגלובלית? על איזו בהילות וריצה מרתונית של ישראל להפסקת-אש אתה מדבר?

כי הם כה מעטים, כה לא מצויידים מול כה רבים ומצויידים. אלה הם גיבורים שהם תפארת גבורה של עמנו בכל הדורות. בנינו שנפלו ניצחו את המוות לפני שהוכרעו על-ידו. אולי יש בכך מעט תנחומים למש-פחות ולהורים השכולים.

צה"ל ניצח, נחל נצחונות מזהירים, אולם לא ניתן לו להשלים את המערכה ולנצח נצחון מכריע. מבחינה מדינית אנו עומדים בתיקו. הדבר עשוי לעודד עוד יותר את הגישה העקרונית, הייתי אומר את הפילוסופיה הבסיסית, אם אפשר להשתמש כאן בביטוי זה, של הערבים בסיכסוך אתנו. מה הם רוצים? והדבר הולך ושנהה כל כמה שנים. הם רוצים לנסות ולהתקיף כל כמה שנים את מדינת היהודים, לנסות לחסל אותה. הם אומרים: אם נצליח, נשיג בכך את המטרה העליונה. ואף אם נצליח רק חלקית — כי הם יודעים כי אי-אפשר זאת בבת אחת ולפיכך פיתחו תורת שלבים לחיסול מדינת היהודים — או לא נצליח בכלל, הרי בעזרת האו"ם, בעזרת ידידים, בעזרת המעצמות, נהפוך אפילו תבוסה צבאית ניצחת לנצחון מדיני גדול. הפעם ניצלנו אפילו מתבוסה מוחצת ביותר. אני רואה את הבהילות בהחלטת הממשלה ואת קבלת התכתיב מאר-צות-הברית — והוא לא יישאר יחיד — כפרס לתוקפ-נות, כעידוד לתוקפן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כולנו יודעים שהאיבה העמוקה של שכנינו לעם היהודי הריבוני מהווה אספקט טרגי של הסיכסוך מבחינה אנושית. אבל הוא קיים ודורש הרבה זמן של הסתגלות, של השלמה מצד אויביו עם קיום ישראל חזקה, והתייחסות מן התקווה שאפשר להשמיד את מדינת היהודים. אי-אפשר לפתור את הסיכסוך מיד, על ידי תכתיב, ובוודאי לא במידינות הנמדדת בשעות, ואפילו לא בימים. שלום אמתי, דו-קיום אמיתי שכולנו רוצים בו — את זה אי-אפשר להשיג במידינות. זהו תהליך שיימשך שנים, ואולי נחוצים של-בים, לא לחיסול המדינה, אלא שלבים בהסתגלות לזו-קיום. אני חושב שחיינו עם התושבים והאזרחים שלנו בארץ ישראל הם אחד הפתחים להסתגלות הדדית, אפ-שרות להכיר זה את זה ולחיות ביחד. אבל כדי להשיג זאת בעתיד צריך לשמור על כוח, על עומק הגנתי ועל אפשרות אופטימלית להגן על עצמנו; לא ערובות של מעצמות ולא של "ידידים" אירופיים ולא של כוח או"ם. אני יודע שגם הרוב בממשלה ואולי גם הרוב בתוך המערך שבשלטון אינו רואה בהחלטה 242 את המגנה קרטה של שלום ובסוף חסון לישראל. אולם יש גם כאלה הגורסים שאסור לנגוע זמן וחלילה בהחלטה 242 ומוכנים כמעט למסור את נפשם לבל ננתק עצמנו מהחלטה זו. לא נוכל לגלגל בנוסחאות שונות את ההתנגדות לכל פירושי ההחלטה 242 ביחד עם ההכרה ועם האישור הפרמלי, שהוא בעצם התחייבות תגנית לבצע אותה.

אדוני היושב-ראש, הבינותי את האות ואני מסיים.

עמנו — עם גדול ונפלא, ובמיוחד בזמן סכנה ומ-צוקה. הלוואי והיינו יכולים לשמר, להשאיר קצת מגדלות זו גם לימים אפורים יותר, שבהם אין סכנה כה גלויה ומוחשית. אבל דומני שלא אפרז אם אגיד כי יותר ויותר מתגלים פער ואי-הבנה עמוקה בין העם הזה לבין הנהגתו המדינית.

אילו לא קיבלנו הצעה זו היינו נוטלים על עצמנו סיכונים לא-רצויים והיינו מחלישים את הסיוע האמריקאי.

אין אני מסוגל להבין את חברי-הכנסת רימלט, למה העלה היום מאוב את תכנית רוג'רס. האמריקאים אינם מודברים על כך. האמריקאים חתרו להכניס בהחלטת האחרונה של מועצת הבטחון אלמנט שלא היה בהחלטה קודמת: אלמנט של משא-ומתן בין הצדדים ללא תנאים מוקדמים; והם מפרשים את זה — אם כי זה לא כתוב בגוף ההחלטה — כמשא-ומתן ישיר. אין זאת מדיניות של כפייה; אין כאן סעיפים של כפייה. לשם מה להעלות מאוב תכנית שהיתה קשורה בהנחה של כפייה?

אין אני רואה במלים יפות גורם ריאלי, ואין אני משוחרר מדאגות, אבל עם זה רואה אני שבהחלטת מועצת הבטחון יש לישראל הישגים חשובים: משא-ומתן ללא תנאים מוקדמים; אין שום התייחסות לנסיגה יש-ראלית מיד שלא בקשר להסדר שלום; כוחות ישראל נשארים במקומותיהם — והם בתוך סוריה ובתוך מצרים — אם כי אף אחד מאתנו לא היה להוט אחד הישגים טריטוריאליים אלה; ההתייחסות להחלטה 242 היא מינימלית, ומותר לנו לראותה בקשר לסעיף 3 על משא-ומתן; יש מרחק עצום בין החלטת מועצת הבטחון ובין הנקודות שהעלה סאדאת בנאומו, ואין להתעלם מכך שהסובייטים הסכימו בסיטואציה הזאת לנקוט עמדה שונה מזו של הערבים, שבאה לידי ביטוי בנאומו של סאדאת.

אינני משלה את עצמי שלא יהיה לנו מיקוח קשה עם האמריקאים על הצורך לשקם את כוח ההרתעה של צה"ל. יהיה לנו מיקוח קשה מאוד, אבל אני מאמין שנצליח בדיון-הדברים זה, על יסוד ההידברות וההבנה שאנו שוקדים לעצב בינינו לבין האמריקאים.

קודם שאסיים רוצה אני להוסיף שתי הערות. ראשית — אינני מתעלם מן הסיכון שיש בכל הפסקת אש ובכל הפוגה. הסיכון הוא שתתחדש המלחמה, הסיכון הוא שההפוגה תנוצל להקמת בסיסי טילים, לאירגון וריכוז של צבא מצרים. אבל גם אנחנו צריכים לדעת לנצל הפוגות. לפי דעתי, אנחנו צריכים בזמן הפסקת-האש להיערך לא רק בחזית, אלא גם בעורף; להיערך כך שהמשק והשירותים יוכלו להתקיים ביתר תפוקה וביתר פריון, אף-על-פי שכוח-אדם רב מגויס לחזית, ואינני יודע עור כמה זמן יהיה מגויס.

הערה שנייה ואחרונה: אני מאמין שבהחלטתנו לקבל את הפנייה האמריקאית ואת החלטת מועצת הבטחון יש גם סיכוי — סיכוי דמיוני — אנחנו מלחמתי. יש לנו מרחבי תימרון גדולים במשא-ומתן ובמאבק על השלום. הפסקת-האש היא ביטוי פורמלי לנצחונה של ישראל במלחמה הקשה שנכפתה עליה. מי יודע, ייתכן שהרקע הצבאי והמדיני שהוליד את ההצעה המשותפת האמריקאית-רוסית יאפשר לישראל ולמזרח התיכון כולו להגיע הפעם להידברות, למשא-ומתן ולשלום. טוב שלא החמצנו שום שמץ של סיכוי. יש כוח לעם במלחמה דווקא משום שהוא זוכר את יעד השלום.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת זבולון המר, ואחריו לחברי-הכנסת יעקב חזן.

אמנם מטרתנו הראשונה במלחמה היתה למנוע מן האויב הישג כלשהו ולכפות עליו את הרצון לבקש הפסקת-אש בזמנתו. אך אם נסע משהו בבחילות למוסקבה — ואנו לא יכולנו להתעלם מזה שאותו משהו הוא שר החוץ של מעצמה אדירה — על איוו בחילות בקרבנו אתה מדבר בליגלו?

לא אנו ביקשנו את הפסקת-האש בעיתוי זה. עדיין אינני יודע אם ברגע זה קיבל הצד המצרי את הפסקת-האש. אך האם היינו צריכים להחליש את מעמדנו בזירה הבין-לאומית ואת יחסינו עם ארצות-הברית על-ידי סירוב מצדנו? האם היינו צריכים לנהוג כך שנהיה אנוסים על-ידי מועצת הבטחון? האם לא מוטב היה שנציג ישראל התייצב במועצת הבטחון והודיע דברים ברורים? הוא הודיע מה הוא מבין בקשר לסעיף 2 בהחלטת מועצת הבטחון. הוא דיבר על תנאים של חירות. הוא התנה את העניין בעמדת ישראל על חילופי שבויים וקבע שההחלטה חלה על מצרים, על סוריה ועל צבאות ערב שהצטרפו למערכה. הוא אמר דברים ברורים בעניין תחולת ההחלטה גם על פעילות המחבלים לאורך קו הפסקת-האש. האם לא היתה זו הופעה חשובה, גאה, אמיצה ועניינית? נכון, נענינו לבקשתה של ארצות-הברית, והקשבנו לפניה של הנשיא ניקסון. חשוב לאין ערוך לשמור על קשרי הידידות הללו. חשוב מאוד להבטיח את המשך הרכבת האווירית לישראל, אם נגזר עלינו לחיות בתנאי מלחמה. הרי כה חיוני הדבר שנסתייע בכוח האדיר, הצבאי והטכנולוגי, של ארצות-הברית, הן כדי לבנות את צה"ל לצורך הכרעה אם תתחדש האש והן לצורך הרתעה בעתיד אם נזכה והאש לא תתחדש במהרה.

חברי כנסת נכבדים, ודאי שאיננו משוחררים מדאגות ביחס להחלטת מועצת הבטחון. אבל אנו מצויים לבחור ולהכריע בין אלטרנטיבות ריאליות.

בוודאי, איננו משלים את עצמנו, כל הפסקת-אש באה לעולם דווקא בעקבות נצחון של צה"ל. האם זאת הפתעה שהחלטת על הפסקת-אש באה כאשר צה"ל מנצח? האם זאת הפתעה שהפסקת-אש באה כדי למנוע תבוסה מוחצת של צבאות ערב? האם זו הפתעה לנו שבעקבות כל הפסקת-אש מסים הערבים להתחמק מהתחייבויותיהם? לכן יש לדאוג שמא ינצלו כל הפסקת-אש, כל הפוגה, לא לקירוב השלום, אלא להכנת סיבוב מלחמה חדש. אבל אין אנחנו עומדים לפני ברירות קלות, חדות ונוחות, שאמנם לא נסכים להפסקת-אש, ועם זה לא תהיה נשקפת לנו שום סכנה של התערבות מצד מעצמות הרוצות ברעתנו, ושל אי-סיוע מצד נועצמות הוצאות בטובתנו. אנחנו צריכים לבחור, לצערי, בין הרע במיעוטו לבין הרע ברובו. אין אנחנו יכולים לחיות בעולם דמיוני, ששר החוץ האמריקאי יעבור בישראל לפני שהוא נוסע למוסקבה ולא להיפך. אי-אפשר לחיות בעולם דמיוני כזה. אנחנו מבקשים מארצות-הברית שלט פתיע אותנו, אנחנו מבקשים מארצות-הברית שתתייעץ אתנו, אבל איננו יכולים להכתוב לארצות-הברית את התנהגותה בזירה הגלובלית.

אני משוכנע — אם כי אינני יודע אם האש תיפסק ואם לאו — כי טוב עשינו שקיבלנו את ההחלטה של מועצת הבטחון, על-פי פנייה של הממשלה האמריקאית.

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון) (המר) —

שאלות קשות, גם לנו, הן תישאלנה, הן תתעוררנה בציבור — אבל אנא, נדחה אותן לאחר הנצחון המלא, לאחר השקט המוחלט בחזיתות.

האמינו לי, העם כולו מקפא עכשיו את קושיותיו כל עוד מקפא האויב את דמנו ומחייב את מלוא מיצוי ריכוזו, תושייתו ואחדותו. לא הממשלה ולא האופוזיציה ולא המפלגות — עם ישראל הוא שמנהל עתה את המלחמה באויביו.

יבוא יום ויהיה עלינו לבחון את אופי חברתנו, את יעדיה ואת חזונה, ואף לבקר את כיעורה ולשים קץ לסממניה הרעים שאפשר וניכרו בנו פה ושם. יהיה לכו-לו מה להגיד על אמונות ודעות, על אורח חיים והתנהגות, על עדיפויות וקדימויות, על חיים בפרופרציות נכונות ועוד.

אני מקווה ובטוח שנידרש אז לחשוב מחדש על כמה מן המוסכמות וממערכות חיינו, בכלל זה דרך גיבוש הכוח. אך עתה? עתה נחוצות לנו שעות יפות ביותר, נעלות, מרוממות, ללא כל חשבון.

חברי הכנסת, ראשי הציבור בישראל, אנו זקוקים לאחדות ולליכוד הלאומי, לשם שבירת האויב, כי עדיין מערכה גורלית לפנינו. נגדיין על דרכי הפעולה המדינית הנכונות, כל אחד לפי מצפנו והבנתו, אך נניח לוויכוחי העבר הקרוב הנוגעים למלחמה עצמה.

אדוני היושב-ראש, הדיון נסב היום על הפסקת-האש, ואני רוצה לומר את דעתי עליה, על הדרך שבה הוצעה לנו, על העיתוי, ועל עצם היותה. לא פתחנו במלחמה זאת, לא יזמנו אותה, לא היו לנו יעדים לבניה ערב יום הכיפורים, וגם היום אין לנו עניין בכיבוש וסיפוח של קהיר ודמשק. שאיפתנו היסודית והעיקרית היתה ונשארה שאיפתנו לחיות בארצנו בבתחון ושלוש. המוני הערבים הם שפתחו במלחמה נגד היהודים, בתואנה של החזרת שטחים ובעידים של רצון לחסלנו, להסב לנו אבידות כבדות ולהשמיד את מדינתנו.

בעזרת האל — ואני ער לכך שגם שר הבטחון מרגיש כך — ועל-ידי צה"ל מנענו את זממם. הכינו באויב, העברנו את המלחמה אל שטחיו בביתו וקרבו לכירויות. אנו היום במצב צבאי המרשה לנו לקבל הפסקת-אש. נכון שתנופה ושהות של 2-3 ימים נוספים היו מאפי-שרות לנו מצב צבאי טוב יותר ולאויב תבוסה כבדה ומוחצת יותר, אך בהחלט ניתן לומר שבשתי החזיתות יתרוננו הצבאי ברור. זוהי בוודאי גם הסיבה שהערבים והרוסים רצו בהפסקת-האש.

אדוני היושב-ראש, העולם הנאור באירופה, אסיה ואפריקה לא נחרד כל כך מרעיון הערבים להשמיד את ישראל, לא בהתבטאותו, לא במאמציו, ולא בסיועו הממשי. ייתכן שזה נושא לדיון לאחר המלחמה מדוע זה כך והאלם היתה אפשרות אחרת. רבות ממדינות אסיה ואפריקה ניקקו קשריהן עמנו תוך כדי המלחמה או פעלו נגדנו, כל אחת בסגנונה ובאינטנסיביות שלה. מדינת-על, שכמעט כל העולם ירא מפניה, ניצבה נגדנו במעורבות ישירה כמעט. מדינת-על אחרת, ארצות-הברית, עמדה לימינו יחידה, בגלוי, בשעות הקשות. צריך להודות בכך. ומול המעורבות הסובייטית המסיבית היינו בהחלט זקוקים לסיוע האמריקני המבורך. נכון שאינו אוהבים לחצים ותכתובים בדברים המהותיים הנוגעים לעצם חיינו, ויתר על כן, נכון שלא נקבל אותם.

זבולון המר (מפד"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהתכנסנו כאן ביום השמונה-עשר למלחמה חובתנו להביע משהו מרגשותינו למשפחות השכולות, לפצועים וללוחמים. רבים בנינו ואחינו שנפלו במלחמה, אלה שלקרנם ולהקרבתם, ללחימתם ולמותם חייב העם היהודי בארץ-ישראל את חייו. כאבם לא יסוף מלבנו, ושמן לא ייפקד מזכרוננו. זכרם היקר והקדוש יהיה עמנו תמיד. יזכור ה' את נשמותיהם.

מה נאמר למשפחות, לאחים ולאמהות, לאבות ולרעיות ולבנים ששכלו את יקיריהם? אולי רק שאנו מרגישים אתם משהו מכאבם, גם מפני שלכולנו, לכל אחד מאתנו, בן משפחה או ידיד קרוב שנפגע במלחמה קשה זאת. ואולי גם להבטיח, שכל שיכולנו עשינו שלא יקרה להם מה שקרה, ושכל שנוכל נעשה שלא יקרה עוד מה שקרה; ושכוחותם יצילו כולנו, ושלא לשוא הלכו מעמנו, ושה' יקום דמם.

ולפצועינו הגיבורים — ראיתי אותם בבתי-החולים בסבלם, בהתאפקותם ובמאמציהם למחר ולהחלים, כדי לחזור אל חבריהם ואחר-כך אל משפחותיהם. ירפא ה' אותם מחוליים וישבו במהרה בריאים ושלמים.

הקרב עדיין לא תם. תהילה לחיילינו ולמפקדינו והוקרתנו העמוקה לצה"ל, לאלה שעמדו מותקפים מול תוקפיהם, מעטים מול רבים, ובלמו והדפו, היכו את האויב שהתכוון להשמידנו, העבירו את המלחמה אל שטחו של האויב וקרבו לכירויות, ובמאמץ ובתעצומות נפש ותושיה הביאו לנו את היתרון הצבאי.

עזרת אלוהי ישראל עמדה לנו, ואין המפקדים והלוחמים מפקפקים בכך. ספרי התהילים וסידורי הת-פילה שבציורו של כל חייל, והתפילות שלפני הקרב, וספרי התורה שביחידות, ומקומו של הרב הראשי ליש-ראל הרב גורן במערכות המלחמה — מורים על כך. אך בחורינו הנפלאים. בשירות סדיר ואנשי מילואים, צנינים בכירים וזוטרים שבצאקה ובעתודות, בחיל האוויר, השריון, הים והרגלים — כולם עשו את המלא-כה במסירות נפש. הם ראויים מעמנו לכל, והאומה לא תשכח זאת לעולמים. יגן עליהם ה' ויחזקם.

אדוני היושב-ראש, בעוד אנו דנים בהפסקת-האש — האש נמשכת, ובעוצמה רבה. אל יכעסו עלי ידידי המדינאים ונציגי העם כאן, שדאגתם העמוקה, הפט-רוטיות שלהם וכוחותם הטובה איננה מוטלת בספק; בין שהם יושבים בממשלה ובין שהם באופוזיציה, אל יכעסו אם אומר להם את רחשי לבי, את הרגשתי שלי, גם כנציג של אזרחים שיקיריהם מצויים זה זמן רב בקרבות קשים: אומרים לנו שאין להיכנס עדיין לוויכוחים על העבר — לא מפני שאין על מה להתווכח, יש, ובודאי נאמר אז כולנו את דברנו, אלא ששעה זאת מחייבת אותנו לליכוד מלא ולאחדות של כל הכוחות, וויכוח כזה עלול להזיק. נדמה לי שחיילינו יתקשו להבין את מצב-הרוח הכמו-עורפי שלנו, המתפתה לעסוק בבעיה מה קמה עד המלחמה, בה בשעה שהם מופגעים ומופצצים ואזורים את שאריות כוחותיהם ואת שאר רוחם להכות את האויב, ודמם עדיין מוקז ונשפך. לא עת היא עדיין למלחמת יהודים. מוקדם מדי.

באמונה, אינני מכוון לשום צד, קואליציה או אופו-זיציה. ממני אני מבקש, מאתנו, מכולנו. יש שאלות,

ולשטח משמעות צבאית, שינו עמדתם מקצה אל קצה. הם יודעים עתה היטב מה היה עלול לקרות לנו לו לא עמד המרחק מול עוצמה אדירה כזאת.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
ויש אחרים, כבר אמרתי לך.

זבולון המר (מפד"ל):
ובכן, מה אם אמרת לי: אני אומר את מה שלדעת רוב האנשים אומרים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כל אחד יביע את דעתו.

זבולון המר (מפד"ל):
אמרתי בתחילה את המשפט הזה: מה אומר העם שאני פוגש אותו.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם אנחנו פוגשים.

זבולון המר (מפד"ל):
אין אני יכול לומר מה אומר העם שאתה פוגש אותו. בני העם שאני פוגש אותם אומרים מה שציניתי.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם אני פוגש את העם.

זבולון המר (מפד"ל):
הם יודעים עתה היטב מה עלול היה לקרות לנו לו לא היה עומד המרחק מול עוצמה אדירה כזאת; מה עלול היה לקרות לצפון הארץ שבתוך הקו הירוק לו היתה רמת-הגולן צרה בכמה קילומטרים בלבד; מה היה מצבנו לו היו המצרים ניצבים בעוצמה כזאת בקידמת סיני ולו היה מלך ירדן מצטרף לקרב חזיתי בגבולות ארץ ישראל הקטנה שלנו, ואילו נאלצנו להתייצב מול שלוש החזיתות האלה יחד בגבולות הקדומים, שמלפני ה-5 ביוני 1967.

צבא סדיר קטן כמו שלנו, המבוסס על צבא מילוי-אים וזקוק לזמן כדי להיערך מול צבא רב-כמות כצבא הערבי, חיוני לו העומק הזה. לא נוכל בשום אופן להסכים להחזרת ארץ ישראל שלנו למלך ירדן. זו אינה ארצנו. זוהי החלטה עקרונית, אופרטיבית וחד-משמעית של תנועתנו, שלא לתת יד להחלטה כזאת בשום אופן.

אדוני היושב-ראש, תנועתנו לא אמרה עד כה דבר ברור ומדויק בעניין סיני. אבל ברור לי עתה, כמו לכל עם ישראל, לפי הבנתו, שהדבר יצריך עתה עיון רציני מאוד, שהדבר יישקל מחדש. גם בהסכם שלום חזוי עם המצרים, ובוודאי עד שיתהוו יחסים ממשיים של שלום, לא נוכל בשום אופן להשלים עם כך שהתוקפן המאיים עלינו במלחמות יישב קרוב אלינו. כדי להתגונן מהת-קפותיו וכדי להרתיעו חובתנו המוסרית לעמנו והחזונית לבטחוננו לשבת עמוק, בגבולות בטוחים ובני-הגנה.

אדוני היושב-ראש, אין אנו מבינים את החלטה 242 אלא בפירושו שלנו, שבשום אופן אין משמעו נסיגה, כפי שמדמים לעצמם הערבים ותומכיהם, וכשת-גיע עת המאבק המדיני על כך, אמנם זו תהיה, לפי הבנתי, עמדת ישראל, גם אם נאלץ להישאר בה לבדנו מול האחרים.

כנסת נכבדה, אלה ימים גורליים לעמנו ולארצנו,

בזאת אני בטוח. אך יחסי ארצות-הברית עם ישראל אינם יחסים של התעלמות ואי-התחשבות. יש להכיר בכך שהם מורכבים ביותר, וצריך להודות שיחסינו עם האמריקנים במלחמה זאת הם מרכיב בטוחני חשוב לנו. אך אין אלו יחסים חד-צדדיים, מלמעלה למטה, יחסי תלות ותכתובת, ללא חופש פעולה בכל מקרה. שהרי אילו היו כאלו, מה מועילים לנו הידידות הזאת והסיוע הזה ולשם מה הם נחוצים לנו? ועל כן מצויים דברים שיהיו תלויים בהחלטתנו הבלעדית, כלומר גם אם נישאר לבדנו, גם מול העולם כולו. נצטרך לעשות כל שביכולתנו שלא נגיע למצב כזה. אווירת מצדה אינה דבר של מה בכך. אף יהיו דברים, הדברים הקובעים, הנוגעים לזכויותינו ולבטחוננו, שיוכרעו על-ידינו, ולו גם על-ידינו בלבד.

אבל הסכמנו להפסקת-אש כשלעצמה, בלי תנאים שאיננו מוכנים לעמוד בהם, מפני שבמצב הצבאי כשלונו יכולנו להרשות לעצמנו לקבל עצתם ויוזמתם של ידידים ולתת סיכוי מסוים לשלום, שהרי הפסקת-אש עשויה להיות צעד ראשון או תחנה ראשונה לכך, וכן כדי להפסיק מיד את ההרג. לא צריך לומר פה כמה כולנו חרדים, בשונה לחלוטין מהאויב, לחיי אדם. כל חייל, כל משפחה, כל מפקד — בזאת אני בטוח — עושים כל מאמץ ורוצים בכל מעשה שיפחית את מספר נפגעינו, והפסקת-אש יש בה סיכוי לכך.

העם רוצה במשא-ומתן ישיר לשלום. האמריקנים מבטיחים לנו שבכך מדובר, כולנו רוצים בפדיון שבוינו מיד וצופים בנענועים עצומים ובכליון עיניים להחזרתם הביתה — ומבטיחים לנו שאמנם כך יהיה מיד.

לדעת, לא יכלה איפוא הממשלה ואף לא צריכה היתה לסרב להפסקת-אש, חוץ כל הבעיות והסכנות שהיא מעוררת. לכן גם תמכו חברינו באישורה, לא כדי לבזבזו ולהיכנס לגן-עדן של תמימים, אלא לנצלה מכל הבחינות כדי לחזק ולשפר את יכולתנו לקראת כל מצב, לשלום הרצוי או חס ושלום למלחמה, אם תהיה בלתי-נמנעת.

אדוני היושב-ראש, ייאמר ברורות: לפי הבנתנו אין הפסקת-האש קשורה כלל בנסיגה ישראלית. אין ההחלטה 242 אהובה עלינו, ולנו פירוש משלנו לה, שהבענו אותו מכבר, ואף עתה. ביצוע ההחלטה 242 קשור במשא-ומתן לשלום ולא בהפסקת-האש. אך נושא הגבולות, ובעיקר ובוודאי במצב שנוצר עקב מלחמה רבת עוצמה ותוקפנות זאת, הוא הנושא העיקרי, שאני מבין ומאמין שהממשלה לא תוכל ואף אינה מתכוונת לוותר עליו בשום אופן. גם לא לירדינו האמריקנים. וזה יהיה פירושו של ההחלטה 242, שעליו נעמוד בכל מאוודנו, ופירוש זה יקבע לגבינו ולא שום פירוש אחר.

אני יודע את עמדותיהם של אחדים מראשי המדינה, אני יודע את ההחלטות הברורות של תנועתנו ואני מכיר את עמדותי שלי, העקרונית והמצפונית, בנושא. כל אלו לא זו בלבד שלא הוחלטו במלחמה זאת, אלא להיפך, הועמקה וכוונתם. אני יודע שפוליטיקאים אצלנו לא שינו את עמדתם לגבי יוניות או נייציות. אך עם זאת אני יודע מה אומר העם שאני פוגש אותו; מה אומרים חיילים ומפקדים ואזרחים רבים ששאלתי לדעתם. לא אלו שמלכתחילה היו בדעה כזאת, להיפך, אלו שחשבו פעם שלעת כזאת אין לטריטוריה

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(המז, ישעיהו, חזן) —

המרים בזכות הרוח האיתנה של עמנו — של העם כולו. הוא חרד, אבל בטח בבניו הלוחמים בכל החזיתות. אבל היינו על סף הנצחון המוחץ גם הודות לעזרה, הודות לגשק שקיבלנוהו בעצם ימי הקרבות — אותה רכבת אווירית אמריקנית אשר התחילה להתארגן ולפ" עול כאשר התברר לארצות-הברית שרכבת אווירית ענקית, שהוכנה ואורגנה על-ידי ברית-המועצות עוד לפני שהחלו הקרבות החלה להזרים כמויות עצומות של נשק ותחמושת לארצות ערב, אשר הכזיבו את תקוותיה של ברית-המועצות גם הפעם. ושוב צעדו אותם-הצבאות הערביים, לאחר נצחונותיהם הראשונים שבאו להם הודות להתקפת-הפתע, ממפלה אחת לשנייה.

ברית-המועצות לא זו בלבד שהכניחה את המלחמה על-ידי חימושן של ארצות ערב, חימוש שאין דומה לו בממדיה ובאיכותו; היא גם המשיכה בעזרתה זו בעצם ימי הקרבות. היא היתה אחראית לפרוץ הקרבות; היא קיבלה על עצמה את האחריות למשכשו של ההרג. עז-רתה של ארצות-הברית, אשר באה אמנם במאוחד, אך הודות לכוח הלחימה של צה"ל, נוצלה בעוד זמן — העזרה הזאת, העמידה את ברית-המועצות לפני מצב חדש. בני חסותה של ברית-המועצות ומקבלי נשקה, נושאי תכניותיה ומזימותיה במזרח הקרוב שוב הידדרו לקראת מפולת. החלטתה של ממשלתנו, החלטה גועלת ונוראה מבחינת עומס-האחריות אשר הממשלה קיבלה על עצמה, עמדה במבחן. אני מקווה שבדיק כך תעמוד במבחן גם החלטתה בעניין הפסקת-האש.

ברית-המועצות ראתה עצמה שוב לפני מפולת נוראה, מפולת המאיימת על מעמדה כמעצמה, על תכנית-היהדות, על אמינות נשקה ועזרתה לבני חסותה, עזרה שהגיש ביד כה נדיבה ופושעת לאלה שכל כוונתם היתה השמדתה של מדינת ישראל.

אני זוכר שבזמן שכינה ראש הממשלה גולדה מאיר כשרת החוץ ביקשתה פעם שתסכים לכך שאגש עם שגריר ברית-המועצות — אז אברמוב — ואדבר אתו על מדיניותה החד-צדדית בהפסקת הנשק לארצות המזרח התיכון, חד-צדדיות אשר מוכרחה להביא למל-חמה באזורנו תוך העמקת יחס האיבה של העם היהודי לברית-המועצות. הפעם ארמונו לו שאין אני מדבר בשמי בלבד. קיבלתי את הסכמתה. באתי ושאלתי: מדוע הנכם מנהלים מדיניות חד-צדדית זו, שסופה ההכרחי מלחמה בינינו לבין מדינות ערב וחייך של איבה ביניכם לבין ישראל והעם היהודי כולו? מדוע אינכם נוהגים, אם כבר נגזר שהמסחר בנשק הוא היסוד לכל מדיניות? כס כאן, מדוע אינכם נוהגים כמו מדינות המערב המשי-תולדות לשמור על שיווי-משקל בחלוקתו של הנשק בין מדינות האזור? הוא ענה לי: למה לכם הנשק הזה? מה יועיל לכם? אתם שני מיליון והם, הערבים, מאה מיליון. גורלכם נגזר. אין לכם כל תקווה לנצח. ומה יועיל לכם נשקנו? הוספתי ושאלתי אותו: ובכן, מה אתה מציע לנו לעשות? ענה לי: התפללו לאלוהים. ומי שיועד רוסית יודע שזאת ה"עצה" הניתנת בשדה הקרב לגדון למוות, לפני שהחרב יורדת על ראשו. עניתי לו: אני מקבל את עצתך, אבל זכור, כאשר נתחיל בתפילתנו זו יגיעו רעמיה עד לחומות הקרמל. והם הגיעו, זו הפעם השלישית, והפעם — יותר מאשר תמיד.

ברית-המועצות דחתה בראשית הקרבות כל פשרה לגבי הפסקת המלחמה אשר הוצעה לה על-ידי ארצות-

כך מרגישים רבים, ימים מכריעים, ועלינו לעשות הכל כדי להתכונן להם ולעמוד בהם.

נהיה כולנו ראויים לעמנו שבחזית ובעורף, נכין את עצמנו לימים הבאים, ואני בטוח שבכזרת השם ניוושע ויתקיים בנו שאף-על-פי שעת צרה היא ליעקב, ייוושע ממנה, ועושה שלום במרמויו. יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל.

הו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חזן, ואחריו לחבר-הכנסת אברמוביץ.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אף פעם בחיי לא הרגשתי את כובד האחריות הרובצת עלי בעלותי על הבמה הזאת לומר את דברי. אני יודע שאני מדבר לעמנו העומד ועצביו מתוחים עד קצה הגבול. אני מדבר לעמנו אשר הקריב במלחמה הזאת קרבן גורא ומבכה בדומיה את יקיריו. אני מדבר לחיילים אשר בחזית, אשר הנצחון הצבאי היה בהישג ידיהם והם ניצבים בכל החזיתות גאים ועצובים, גאים וכולעים את דמעותיהם, עייפים עד מוות, ועם זאת מוכנים להמשיך במאמץ הנורא. החיים מחזיקים בנשק ומבכים את חבריהם בועם, בעצב וללא דמעות. הם יודעים שהצילו את העם מסכנת הכליה שהיתה ממשית עד לאימה.

העם הזה לחם כפי שלחם כי רצה שזאת תהיה מלחמתו האחרונה, כי נפשו יוצאת לשלום. והנה באה הפסקת-האש. היא באה בעיצומם של הקרבות המכריעים, והעם רוצה לדעת אם הפסקת-אש זו היתה הכרחית, אם היא קירבה אותו למטרה הנכספת, ואם יתודשו הקרבות, האם מובטח לו שינהלם באופן שיהיה חזק יותר ובטוח יותר בעזרה אשר בלעדיה לא נוכל לעמוד במערכה גורלית זו.

אני איש מפלגה, איש מפ"ם וחבר המערך, המאמין בחזונה של מפלגתו. אך אני מדבר הפעם כיהודי, שאילו מצפוני היה בא בהתנגשות עם עמדותי כאיש מפלגה לא הייתי עולה הפעם על הבמה הזאת לשאת את דברי. אני מדבר כיהודי שמצפוני — רק מצפוני — מכתוב לו את דבריו, ואני מאושר שאין פדות בין מצפוני זה ובין עמדותי כחבר מפלגה.

אילו הייתי חבר הממשלה הייתי מצביע בעד הפסקת-האש לא מתוך חובה של משמעת, כי אם מתוך אחריות מצפונית. הייתי מצביע כך ולבי מלא חרדה; הייתי מצביע כך מתוך ידיעה שהחלטה זו היא מכרעת וגורלית לעתידה של המערכה שאנו נחונים בה, מערכה שמטרתה אחת היא — שלום — מתוך ידיעה שהחלטה זו היא מכרעת וגורלית לא פחות מאשר החלטתה של הממשלה ערב יום הכיפורים לא לצאת למלחמת מנע, וזה כאשר המלחמה היתה כבר כמעט ודאית. קיבלנו על עצמנו את הסיכון הנורא כדי להבטיח לעצמנו את העזרה ההכרחית במערכה גורלית זו. והוכח שהחלטה זו היתה מוצדקת, ואני בטוח שבדיק באותה מידה ומאותן סיבות מוצדקת ההכרעה גם כעת.

כיום יכולים רק אנשים חסרי אחריות לבקר את ההחלטה הזאת של הממשלה. על אף ההתקפה הזדונית של מצרים וסוריה ביום הכיפורים היינו על סף הנצחון המוחץ, קודם כל בזכות רוח ההקרבה הבלתי-אנושית כמעט של לוחמי צבא הנגה לישראל. ניצחנו בקרבות

הברית. מול הצעתה של ארצות-הברית שתהיה הפסקת-אש על בסיס של חזרת שני הצדדים לנקודות המוצא שלהם, הציעה ברית-המועצות הפסקת-אש שלפיה תת-חייב ישראל לסגת לגבולות 1967. זאת היתה תגובתה גם כאשר ארצות-הברית הציעה שהפסקת-האש תת-בסס על כך ששני הצבאות יישארו כל אחד במקומו. והנה עתה היא כבר מוכנה להפסקת-אש ללא כל תנאים, והיא שהעלתה את ההצעה.

חברי הכנסת המתנגדים להחלטת הממשלה, האם אינכם רואים מה קרה כאן? חדלנו להיות "תוקפן" שצריך ראשית כל לסגת כדי שהצד השני יואיל לנהל משא-ומתן אתנו, משא-ומתן ישיר על שלום, דבר שברית-המועצות מעולם לא הסכימה לו. נכון, להצעתה זו היא הוסיפה איום מאותם איומים שאנו זוכרים עוד מימי מלחמת קדש. אבל זאת הפעם הראשונה אין היא תובעת מאתנו כתנאי לשלום התחייבות לנסיגה ישראלית לקווים של 1967. זאת הפעם הראשונה היא מסכימה לכך שהדרך לשלום היא המשא-ומתן הישיר בין הצדדים.

ארצות-הברית לא ראתה אפשרות שלא לקבל את הצעותיה אלה של ברית-המועצות. ואלה היו הצעות של ברית-המועצות. היא ראתה בכך נצחון לדרך-המו-בילה לשלום. אני אומר בפשטות ובגלוי, כפי שצריך היום לדבר אל עמנו: איני בטוח שדרך זאת מובילה לשלום, אך דבר אחד ברור לי: בתנאים הנתונים לא היתה לנו כל ברירה אלא לקבל את עצתה של ארצות-הברית. היינו חייבים לקבל על עצמנו את כל הסיכונים הכרוכים בניסיון זה להגיע לשלום ללא שפיכת דמים נוספת. היינו חייבים לעשות זאת כדי להבטיח את המשך עזרתה של ארצות-הברית. אם אמונתה תתגשם, נכרך עלי-כך; אם אמונתה זו לא תתקיים, יגזו כל אשליותיה והיא תדע מה הן התחייבויותיה כלפינו וכלפי עצמה כמעצמה עולמית.

ארצות-הברית לא ראתה אפשרות שלא לקבל את הצעותיה אלה של ברית-המועצות. ואלה היו הצעות של ברית-המועצות. היא ראתה בכך נצחון לדרך-המו-בילה לשלום. אני אומר בפשטות ובגלוי, כפי שצריך היום לדבר אל עמנו: איני בטוח שדרך זאת מובילה לשלום, אך דבר אחד ברור לי: בתנאים הנתונים לא היתה לנו כל ברירה אלא לקבל את עצתה של ארצות-הברית. היינו חייבים לקבל על עצמנו את כל הסיכונים הכרוכים בניסיון זה להגיע לשלום ללא שפיכת דמים נוספת. היינו חייבים לעשות זאת כדי להבטיח את המשך עזרתה של ארצות-הברית. אם אמונתה תתגשם, נכרך עלי-כך; אם אמונתה זו לא תתקיים, יגזו כל אשליותיה והיא תדע מה הן התחייבויותיה כלפינו וכלפי עצמה כמעצמה עולמית.

חברי הכנסת, עלינו לזכור באיזה עולם אנחנו חיים. רק היום התבשרנו, שגור-אריה יהודה, מלך חבש, הפסיק את הקשרים שלו אתנו. זה שכר ידידותנו ועזרתנו לו. הסיבה? – הפחד מפני העולם הערבי. הפחד והחשבון האנוכי שולטים בעולם, וכל אחד דואג לעצמו. אך גרוע מזה. פונטיוס פילטוס קם לתחייה ושוב רוחץ בנקיון כפיו. הוא רק קיבל שמות אחרים. אחד הוא שר החוץ של בריטניה סר אלק דאגלס יום. נחרדה כאשר דיבר בפרלמנט ואמר: לא ניתן שמדינת ישראל תושמד. קם אחד הצירים ואמר: אדוני, הבטחת זאת גם בזמן שהסכמת להסכם מינכן? היית אז מזכירו של צ'מברלין. על כך ענה בצינינות שרק פונטיוס פילטוס מסוגל לה: הפעם אנו מבטיחים זאת בכנות.

זהו העולם שבו אנו חיים. נבטי ישראל אל פני האמת ונהיה מוכנים לכל. ברית-המועצות ממשיכה בהורמת הנשק לארצות ערב. להחלטתנו להיענות להצעתה של ארצות-הברית יש צידוק מכריע רק בתנאי אחד, שתמ-סיך בהחשפת עזרתה ולא תחזור למדיניות ההססנית, כאשר כל החלטתה על הבטחת נשק לישראל היתה מלווה בתדירות ממושכת אתנו, שמא יפר עלי-ידי כוח "האיוון העדין" באזורנו. אני מקווה שהיא למדה לקח מר מההתפתחויות הצבאיות והמדיניות של השבועות האחרונים, כי זה היה לקח מר גם לה. ולכן יש לקוות

שזרם הנשק הבא אלינו לא רק שלא יוקטן, אלא אף יוגבר. אנחנו מלאי הערכה ותודה לארצות-הברית על העזרה הממושכת לנו, אבל אנו דורשים שהיא תחדל להסתמך יותר מדי על אמונתה באיכות החייל היהודי. לחייל היהודי דרוש נשק רב מול מבול הנשק היורד על ארצות ערב. רק זרם אדיר של נשק אשר יגיע אלינו ישנה סוף סוף את תכניותיה של ברית-המועצות לגבי האזור שלנו. רק זה יביא למפנה. המפנה יבוא אם היא תלמד לדעת שאין לה סיכוי להגשים את תכניותיה על חשבון קיומה של ישראל.

הפסקת-אש זו נותנת למצרים את האפשרות להי-כנס למשא-ומתן אתנו לא כמדינה מובסת. סאדאת ודאי יודע היום, אם לא ידע זאת עוד אתמול, שמצ-רים עמדה על סף של תבוסה גוראה, אך היום היא עדיין ניצבת כמדינה שלחמה, לא השיגה את מבוקשה, אבל גם לא הובסה. הפעם ניתנה לו האפשרות. אם סאדאת לא ינצל את האפשרות הזאת, יביא הדבר בהכרח לחי-דושה של המלחמה, ותוצאותיה ברורות. אך אנו איננו רוצים בנצחונות צבאיים. אנו רוצים בשלום.

הפסקת-אש זו עשויה להביא לראשיתו של משא-ומתן על השלום, משא-ומתן קשה ומייגע, שביד מורט עציבים, משא-ומתן הכולף אותנו כל הזמן אל עברי תהומותיה של התחדשות המלחמה. אבל אנו, כל העם הזה בחזית ובפנים הארץ, לא היינו סולחים לעצמנו לעולם אילו לא העזנו לנסות ולנצל את האפשרות הזאת.

אנו עדים וערים לכל הסכנות הכרוכות בניסיון זה. הן רבות וחמורות. אבל רק החלטתה זו של הממשלה, החלטתה נועזת וכבדת-אחריות, היא המבטיחה לנו שאם יתחדשו חלילה הקרבות תמלא ארצות-הברית את חו-בתה כלפינו עד תום, חובתה לא רק כלפינו, כי אם גם כלפיה עצמה, כלפי עצמה כמעצמה באזור שלנו.

עלינו להיות מוכנים לכל, ואנו מוכנים. אנו יודעים שלא יהיה שלום ללא פשרות מכאיבות לשני הצדדים. הממשלה תצטרך לגלות כאן עוז-רוח לא פחות מאשר במערכה הצבאית. לא יהיה שלום שלום שכל יהיה מבוסס על מיצוי כל האפשרויות כדי שיהיה צדק כלפי שני הצדדים ושני העמים, כלפי שני העמים שבארץ-ישראל הגדולה שמשני עברי הירדן. וכן גם לא יהיה שלום אם לא יובטחו לנו גבולות בטחון בני-הגנה. מי שלא הבין את הדבר עד למלחמה הזאת, אולי יבין סוף סוף עתה. ניצלנו בזכות מלחמת המבורה של אחינו ובנינו, ואף נכדינו. אבל ניצלנו גם בזכות הגבולות שהקלו עלינו את בלימת האויב, בזכות המחבים אשר הקלו עלינו את תמרון צבאותינו ואת כניסתם למערכה בעוד מועד.

מן ההכרח שגבולות הבטחון החדשים ייקבעו במשא-ומתן הישיר בינינו לבין שכנינו. לא כיבושי שטחים דרושים לנו, אלא כל גבולות בטחון לא נזכה לשלום יציב ובר-קיימא. ואני חוזר על דברי שהשמעתי לפני שבוע: "המלחמה הזאת שוב שרפה הרבה אמונות והרבה הרבה אשליות. היא תחייב אותנו, את כל אחד מאתנו, לשאול את עצמנו תוך נאמנות שאין לה שיעור למלחמת עמנו על קיומנו, מה הם גבולות הבטחון אשר יבטיחו את שלומנו. כי למלחמה זו חייבת להיות רק מטרה אחת, אחת ונחרצת: היא חייבת להיות המלחמה האחרונה של דורנו". הכל, כל כוחנו, צריך וחייב להיות מרוכז להשגת המטרה הזאת, להשגת השלום.

חזרתי מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון) (ישעיהו, אברמוביץ) —

הי"ר. י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוביץ, ואחריו לחבר-הכנסת האוונר.

יהודה אברמוביץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני מעלה בחדרת קודש ובתחושת כאב עמוק זכרם של בנינו היקרים שנפלו במלחמה בהגנה על ארצנו ועל עמנו. בנינו-חיילינו היקרים חירפו אה נפשם למות למען הבטחת חיינו וחיי ילדינו. מנשרים קלו, מאריות גברו. במעשי הגבורה הנפלאים של חיילינו בהדיפת האויב האכזרי הם מצטרפים לשורות גיבורי ישראל במערכות ישראל הקודמות, ואנו תפילה מעומק לבנו: אבינו מלכנו, נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך, ולא יישמע עוד שוד ושבר בבית ישראל. נתנומינו למשפחות השכולות, לבנו ולב כל איש מ ישראל עם המשפחות שהצער וה-יתמות הם מנת גורלן. המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אנו מאחלים פרואה שלמה והבראה מהירה לחיי-לים שנפגעו ונפצעו במערכה זו. ואנו תפילה לה' אלוהי ישראל שבנינו חיילי צה"ל ישובו בריאים במהרה הביתה.

כנסת נכבדה, לאחר שבעה-עשר ימי מלחמה, מלחמה שנפתחה עלינו על-ידי מצרים וסוריה שקיוו בעזרת הנשק הרב שקיבלו מברית-המועצות להשמידנו, חס וחלילה, מיהרה ברית-המועצות להציל את צבאות ערב מתבוסה מוחצת והוציאה הפסקת-אש. ממשלת ישראל הזדרזה והודיעה על הסכמתה להפסקת-אש. אפשר להבין את צעד הממשלה בהתאם למסורת יש-ראל השואפת לשלום ולמנוע ככל האפשר שפך דם. לנו, לעם ישראל, יקרה כה נפש יהודית, כי כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. אמנם הסכמנו להפסקת-אש בעת של ישראל לא היתה סיבה לכך, פרט לרצון העז לחסוך את הדם היקר של בנינו. כי הדפנו בעזרת ה' את כוחות הפולשים והסבנו להם אבידות כבדות. אנו מחזיקים שטחים נרחבים בלב של סוריה, וצה"ל נמצא על אדמת מצרים במערכה של תעלת סואץ, בעומק ואורך ניכרים. אבל מאידך גיסא, טרם נפלה ההכרעה בשדה הקרב, ואסור לנו להמעיט מן הסכנות הקיימות מצד הערבים בעידודה של ברית-המועצות.

לכן יכולים אנו להבין לשיקולי הממשלה להיענות לבקשת ארצות-הברית ונשיאה מר ניקסון להפסיק את האש ולהיערך לקראת שיחות שלום. ועלינו לקוות כי הפסקת-האש הפעם תביא בעזרת ה' לשלום אמת ובר-קיימא בינינו לבין ארצות ערב. אולי יקרה הפעם הנס שסאדאת וחבריו ייווכחו שהדרך של מלחמה איננה כדאית ושום תועלת לא תצמח להם מהמשך המלחמה, ויכירו כי עליהם לשבת ליד שולחן הדיונים למשא-ומתן ישיר כדי להגיע להסדר שלום.

כנסת נכבדה, עלינו להודות לקדוש-ברוך-הוא אלוהי צבאות ישראל על הנסים והנפלאות הגדולים שהיו לנו במלחמה זו, החל ביום הראשון של הסתערות המצרים והסורים על עמדותינו בצפון ובדרום ועד לשבי-רת כוחו של האויב בשתי החזיתות. מלחמה זו היא הקשה מכל המלחמות שקדמו לה, מכיוון שהערבים תקפו אותנו לפתע ועלינו היה להתגונן ולבלום את המתקפה החזקה כשכוחות המילואים שלנו טרם גויסו.

ובהזדמנות הראשונה שאני עומד על במה זו אחרי ישיבת הכנסת בשבוע שעבר אני מביע צערי וכאבי ומאחת היהדות המאמינה בה' אלוהי ישראל, על כך שלא ראש הממשלה, הן בנאומה אל העם במוצאי יום-כיפור והן בהופעתה בכנסת, וגם לא הכנסת בהחלטותיה לא הזכירו את שם ה', כאילו הס מלהזכיר חס ושלום את שם ה', מושיעם של ישראל. אנו מקווים כי סוף סוף יכירו בטעותם ויתקנוה בעתיד.

כנסת נכבדה, עם כל הרצון לשמוח על הפסקת-האש והפסקת שפך הדם בחזית, והתקווה שאולי נגיע לשלום, עלי לומר מתוך חרדה כי מקנן בלבנו חשד לגבי צורת הסכמתן של ארצות-הברית וברית-המועצות להפסקת-האש, שהפתיעה את כלנו בחפזן ובבהילות לכנס את מועצת הבטחון ובהחלטה שנתקבלה פה אחד.

ברור שרוסיה עשתה הכל כדי להציל את הערבים מתבוסה גמורה וגם להציל את יוקרתה. היא חששה בוודאי שמא יתמוטטו כללי צבאות מצרים וסוריה. וכאן מתחילים החששות בלבנו: אין אנו יודעים מה לאמיתו של דבר סוכם במוסקבה בהידברות בין קיסניגר' וברז'נייב; האם לא נעשה איזה הסכם סודי בין שתי מעצמות העל מאחורי גבה של מדינת ישראל? מי יודע אילו סעי-פים סודיים יש בהסכם בין ארצות-הברית וברית-המועצות, שהביאו להצעת ההחלטה במועצת הבטחון להפסקת-האש? לכן אנו מצווים על זהירות רבה, שלא נבזבז חלילה בוירה המדינית את פירות נצחוננו בשדה הקרב.

אין זו הפעם הראשונה שהערבים מקווים להפוך את תבוסתם הצבאית לנצחון מדיני. כך היה אחרי מלחמת סיני, וכך ניסו אחרי מלחמת ששת הימים. אנו חייבים לזכור את הלקחים מהמערכות המדיניות הקודמות ולהיערך למאבקים מדיניים קשים שבוודאי נעמוד לפניהם בזמן הקרוב.

לצערו אין כל בטחון שמדינות ערב, אשר גייסו את כל צבאותיהן כדי להכריענו חס ושלום בכוח הנשק הרב, לא ינצלו את ההפוגה בקרבות להכנת מלחמה חדש נגדנו במקום להיות מוכנים לפתוח במשא-ומתן לשלום. לפיכך על צה"ל להבטיח שהפסקת-האש לא תנוצל על-ידי האויב להקמת בסיסי טילים חדשים, ריכוזי צבא גדולים וכו' וכו'.

חברי הכנסת, טוב גם שממשלת ישראל התנתה את הסכמתה להפסקת-אש בהחזרת כל שבויינו, בכללם אלה הנמקים זה שנים בכלא מצרים. הממשלה צריכה לעמוד על כך בכל תוקף שבנינו השבויים ישובו במהרה לחיק משפחותיהם.

כנסת נכבדה, בוודאי עוד יעבור זמן עד שתתגבש צורה כלשהי של משא-ומתן בין הצדדים, ואולי מוקדם עוד לדבר על פרטי המשא-ומתן. אבל אנו מוצאים לנכון לומר כבר עכשיו כי ממשלת ישראל תצטרך לעמוד בכל האחריות ובכל התוקף להבטיח גבולות מוכרים ובטוחים. מלחמה זו אישרה את הצורך החיוני בגבולות בטוחים המסייעים לבלום כל תוקפן. עלינו לדעת כי ישראל יצאה ברוך השם ממלחמה זו ברכוש חדש, במצרים ובסוריה, שתוכל להציל אותה במשא-ומתן על שלום. יש לה לישראל מה להציע גם לסורים וגם למצרים בעת שנגיע אל שולחן הדיונים.

כנסת נכבדה, תוך אבל כבד על אלה שמסרו את חייהם במלחמה עלינו לגייס את הכוחות של העם כולו למערכה המדינית הבאה, לעלייה יהודית גדולה ולביצור

— הודעת הממשלה על היענותה לפניות ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(אברמוביץ, יעקבסון, ישעיהו, האוזנר) —

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתמול קיבלה ממשלת ישראל החלטה רבת-אחריות של סיכון מחו-שב למען סיכוי חשוב. הסיכון הוא בתחום הצבאי. הפסקת-האש מצאה אותנו בחזית המצרית בקו מפותל החוצה את תעלת סואץ. לא הספקנו לעקור את המצרים מן העבר המזרחי של התעלה. באין קו ברור להפסקת-האש יכולים המצרים כבר היום לנצל זאת כדי להכשיל את הפסקת-האש מעיקרה. הם יוכלו גם לבנות מערכים צבאיים מול כוחותינו ולהפוך את כל הפסקת-האש להפוגה זמנית. אין זה פחד שווא; זוהי סכנה מוחשית. כי כבר הערימו עלינו באוגוסט 1970, כאשר למרות המוסכם קידמו טיליהם מולנו ובכך גרמו לנו במלחמה זו אבידות כבדות בנשק הקטלני.

הממשלה חייבת ליתן מלוא דעתה לסיכון החמור ולהעמיד את ממשלת ארצות-הברית על כל המסקנות המתחייבות מהתפתחות אפשרית כזאת. קיבלנו עליו את הפסקת-האש לפי פנייתה הדחופה של הממשלה האמריקנית ואנו זכאים לכך שארצות-הברית מצדה תעשה את כל הדרוש כדי שהיענותנו לפנייתה לא תהיה לנו לרועץ. אנו זכאים לצפות להצהרה אמריקנית כי ישראל תחזוק בה, להבא, לא רק למילוי החלפים של כלי מלחמה שאבדו לנו, אלא גם כדי שנוכל להרתיע מוזימה להפוך את הפסקת-האש למלכודת. אנו זכאים גם לצפות לתמיכה מדינית מוגברת מצד ארצות-הברית כעת, כשנתנו בה מבטחנו. בעזרת תמיכה זו, בצדו של המשך סיוע צבאי מוגבר, תהיה אפשרות להפוך את הסיכון לסיכוי של התקדמות לעבר השלום.

נאמר לנו כי ממשלת ארצות-הברית תעמוד עתה על כך שביצוע שתי החלטות של מועצת הבטחון יהיה כרוך כעת במשא-ומתן בין הצדדים ובקיום שיחות ישירות ביניהם. אם הדבר יקום נגיע סוף סוף לנסיגה הידברות עם יריבנו ולשולחן הדיונים עמם. זאת תהיה התקדמות חשובה לקראת הסדר, גם אם השיחות עלולות להיות ממושכות וקשות. אבל אם אכן יישבר פעם הקרח ייתכן גם סיכוי להפשרת האיבה. אם יתגשם הדבר הזה יהיה בכך משום נצחון לאו דווקא לצד כל-שהו, אלא נצחון לשלום עצמו.

בתקווה לסיכוי זה נטלה על עצמה ממשלת ישראל את האחריות הפסקת-אש. עד שיושג הפתרון המדיני נחזיק בכל כוח הפעמות והחדשות של הפסקת-האש. ואילו על תכנון של הפתרון המדיני שיבוא, על מיקום הגבולות וקביעת המפה נצטרך להידיבר בינינו ולהחליט. כאשר יתחילו השיחות יהיה ויכוח פנימי נוקב, ודאי, דרושים לנו גבולות שנוכל לשכון בהם בבטחון. אסור שנסיכים לגבולות שיקלו על התוקפן, שיפתו אותו להתקפה. נתגלתה לנו במלחמה זו חייגותם של שטחים להיערכות צבאית ולספיגת מכות אויב. אך נתגלה לנו גם שהחזקה בשטחים כשלעצמה אינה מונעת את פרוץ המלחמה. מי שקיווה שהחזקה בשטחים והנחתת מכה צבאית תורצת על ארצות ערב תמנע מלחמות נוספות, נחל אכזבה. שטחים היו ברשותנו. במלחמת ששת הימים התייצבו שוב למלחמה, אף שהשטחים בידינו. הרגיעה היתה מטעה. על כן זה איננו הפתרון.

נדקק עכשיו למחשבה מדינית מעמיקה ולמיצוי כל כושר ההמצאה והדמיון כדי להעלות אפשרויות חדשות

רוחני, בטחוני, משקי וחברתי של המדינה לאחר המלחמה הכבדה. מכאן צריכה לצאת הקריאה לכל איש בישראל למלא את חובתו הקדושה המוטלת עליו בשעה גדולה ואחרתית זו, להרבות בתרומות, לרכוש את המילווה מרצון, איש איש כפי יכולתו ולמעלה מיכולתו. כי כל קרבן מצדנו לא ישתווה לעולם עם הקרבתו של בנינו-חיילינו.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מלחמה זו תיקרא בוודאי "מלחמת יום הכיפורים". היא פרצה ביום הקדוש, ביום שעם ישראל שב אל הקדוש-ברוך-הוא ומבקש ממנו סליחה ומחילה על עוונותיו ומתפלל "השיבנו השם אליך ונשובה". עלינו לדאות במלחמה זו שפרצה ביום כיפור תזכורת מן השמיים, שהיסוד של האומה הישראלית הוא אך ורק בקיום מצוות התורה ובטחון בקדוש-ברוך-הוא. הרבה חטאנו לקדוש-ברוך-הוא כשהחל מן העם בישראל ביסס את השקפתו הלא-אומית על "כוחי ועוצם ידי" בלבד.

עלינו לעשות חשבון הנפש אם האמונה המופרזת בכוחנו ועוצם ידנו והזלזול בכוחות האויב לא גרמו למחדלים מסויימים, לכך שלא היינו מוכנים כראוי בפרוץ המלחמה. כל לנו מה לומר בסוגיה כאובה זו. אבל, לדעתנו, יש זמן שבנינו היקרים עומדים במערכות המלחמה ומקריבים חייהם בחזיתות המסוכנות אסור להתחיל ב"מלחמת היהודים" בעורף ולחטט בפרשה זו, מה שהיה בין ראש השנה ויום כיפור, בין כסה לעשור. אין השעה כשרה לכך. עוד תבוא השעה המתאימה.

כנסת נכבדה, כיהודים מאמינים בני מאמינים אנו מאמינים בכל לבנו כי יש קשר בל ינותק בין בניין הארץ וקיום הריסותיה לבין המשך קיום התורה באר-צנו הקדושה. קודש-ברוך-הוא, אורייתא וישראל חד. זהו חוט משולש ואינו ניתן להפרדה.

המלחמה הזאת, על כל תוצאותיה, צריכה לשמש מנוף לשיבה למקור אמונתנו בה' אלוהי ישראל. גם בסערת המלחמה חלילה לנו לזרוק אחרי גונו כל היקר והקדוש לנו. אין להשלים עם כך שדווקא בימים אלה של מבחן קשה נרבה בחילולי שבת ללא כל צורך וללא כל סיבה מוצדקת. חילולי שבת בתחבורה ובבתי-חרושת, ללא כל קשר עם בטחון המדינה, גורמים הרבה שברון לב למאמינים בה' ובתורתו, בקרב האזרחים בעורף ובקרב החיילים בחזיתות.

בשעת חירום קשה זו עלינו לשוב בתשובה שלמה, להגביר קיום המצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, ולהתחזק בתפילה לשכון במרומים, לבצר את חומת השבת המגינה על עם ישראל, ובזכות שמירת השבת יגן ה' על בנינו היקרים, חיילי צבא הגנה לישראל, ועל העם כולו. ה' יביס את צרינו וינחילנו נצחון עולמים.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת קמים בצאת נשיא המדינה מן האולם.)

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו לחבר-הכנסת הורביץ.

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(האונגר, סנהדראי, הורביץ) —

המצוקה תוסיף ללוות את כל מפלגות הבית גם בעת הזאת.

אחד השיקולים המכריעים שהנחו את הממשלה בהחלטתה אתמול היה בתקווה לחסוך בחיי אדם. אם יבוא עכשיו המפנה, האם לא חבל על כל קרבן נוסף שייספה במלחמה? ומי יקבל על עצמו להינבא בבטחה שהקרבן הנוסף הכרח הוא, ואין מנוס ממנו?

העם כולו מאוחד במחן כבוד ויקר לבניו הגיבורים שלחמו כך גיבורי כל מערכות ישראל בכל הדורות יכולים להתנאות ולהתפאר בהם. להם אנו חייבים כל מאמץ, לכל תישפך אף טיפה מדמם ללא הכרח עליון.

לכן צריך היה לקבל את הפסקת-האש.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר-הכנסת בן-אהרן.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, ביום הזה, ובימים הבאים, נהיה כואבים ודואבים את הקרבות הרבים שנפלו במלחמה זו. נהיה גאים על הגבורה שגילו חיילי צה"ל בשנות המלחמה הקשות, ועוד נספר בה ונחיה לזכרה. אני מתכוון לומר את הדברים הבאים בלב כבד, כבד מאוד, אבל מתוך תחושת אחריות גדולה.

לעתים נדמה כאילו אין זה הזמן המתאים לדברים הללו. עדיין לא נתפרסמה רשימת החללים, עדיין אין כולנו יודעים כמה ומי הנופלים, עדיין נמצאים כוחות צה"ל בחזיתות המלחמה כשהפסקת-האש אינה מתממשת שם, וגם אילו הוגשמה במלואה, עדיין אין היא סוף המערכה, וכוחות צה"ל ייאלצו לשבת מול האויב עד אשר האויב יזוה את הפרתה של הפסקת-האש. אולי לא זו העת להשמיע דברים קשים, אפילו הם דברי אמת, אבל המאורעות הצבאיים והפוליטיים המהירים כל-כך כופים עלינו עיון מלא וגלוי במה שמוטב היה אולי לדחותו לעוד כמה ימים, לעוד כמה שבועות.

מי מאתנו אינו רוצה בהפסקת-אש? הפסקת-האש מביאה לדבים הקלה, וכולנו בישראל נגשום לרווחה עם סיומו של הקטל. אבל חובה עלינו לזכור יפה יפה את לקח הפסקת-האש עם תום מלחמת ההתשה. באותה הפסקת-האש, ועוד לפני שנכנסה לתקפה ומדי בהמת-שכה, קידמו המצרים והסובייטים סוללות טילים אנטי-אוויריים משוכללים לאזור התעלה ובנו במשך שלוש השנים שלאחר מכן מערך נ"מ צפוף, שופע, המשוכלל ביותר בעולם, אשר שימש סכנה מצויינת לחדירה הפתאומית והמאסיבית לחצי האי סיני. וכמה שילמנו בדם, בדם טייסים, בדם חיילים, על ההפרה של הפסקת האש ההיא?

עלינו לזכור כי במלחמה זו הקרבנו קרבנות כבדים, כבדים מגשוא. להפסקת-האש, שאנו כולנו רוצים בה, יהיה ערך חיובי רק אם תוביל להסדר ולא תהיה הקדמה למלחמה חדשה. דברים אלה הצהירו ראש הממשלה ושר הבטחון ואמרו כי מלחמה זו נסתיימה רק עם השגת השלום. הפסקת-האש חייבת להוביל להסדר של שלום ולגבולות קבע שהם גבולות הבטחון של מדינת ישראל. עם ישראל כולו חייב להיות היום צלול דעה, שקול

שבהן נוכל להגיע לבטחון ולשלום. בראש וראשונה תהיה זו דרך המשא-ומתן.

גח"ל טוען כי מה שקרה לנו בא מפני שלא היינו מוכנים בגבולות. אף אם כך היה — האם נוכל להיות בטוחים תמיד כי כל מזימות התקפה תתגלה לנו בעוד מועד? האם באפשרות גילוי זה נתלה את כל עתידה של מדינת ישראל, את כל בטחונה ואת חיי כל תושביה? גברתי היושבת-ראש, במלחמה כבדה זו היה לנו רק בן-בית אחד רב-כוח ורב-יכולת, שבעזרתו הגענו עד הלום. היתה זו ממשלת ארצות-הברית, שסיועה הצבאי סיפק אמצעים חיוניים לעמידתנו במערכה, כי לא היה לנו כל מקור אספקה אחר. ברית בלתי-כתובה זו בינינו ובין האמריקאים התגבשה והתרחבה לפני שלוש שנים, כאשר נענינו ליזומה השלום האמריקאי. שלוש שנות צידוד וחיתום של צה"ל בנשק החדש היו חשובות ביותר.

ב-1970 פעלנו בניגוד לעצתו של גח"ל, שדרש אז לדחות את היזמה הזאת. לא קיבלנו את העצה. הידקנו את הקשרים עם ארצות-הברית, ובזכות זו לא נשארנו בודדים. גם כיום המשך שותפות זו חיוני ביותר. אין להעלות אשליות שוא, כאילו יכולה ישראל ללחום ללא סיוע בנשק, באין מסייע אחר לנו וזלת ארצות-הברית. והרי הסתער עלינו צבא ערבי מצויד במיטב החימוש הסובייטי, גם בכלי נשק שלא נתגלו עוד בעולם בכלל וטרם הופיעו בשום זירה של קרבות. הממשלה לא היתה רשאית בתנאים כאלה לסכן או להחליש את השותפות, כל עוד נמשכת נכונותה של ארצות-הברית לסייע בידינו.

לא ביקשנו את הפסקת-האש. אך כאשר באה פנייה אמריקאית, וידינו כבר היתה אז על העליונה בחזיתות, לא יכלה הממשלה לסרב לפנייה זו.

הועלה כאן הוויכוח הישן בקשר להיענות הממשלה להחלטת מועצת הבטחון 242. הכנסת אישרה היענות זו בעקבות היזמה האמריקאית לפני שלוש שנים. החלטת מועצת הבטחון מאתמול טובה לאין ערוך מהחלטה 242, כי הפעם מדובר במשא-ומתן ישיר, וזה הפרי המיידי והחשוב של ההישג הצבאי המפואר של צבא הגנה לישראל.

מדינת ישראל חייבת להאמין כי המפנה ביחסי ישראל-ערב בו יבוא ביום מן הימים, ולכן היא נענית לכל סיכוי אפשרי של פנייה.

העם היהודי מתקיים בזכות אמונתו ובכוח האופ-טימיסם ההיסטורי שלו. אלמלא תכונות אלו היינו נשברים מומן. באמונה זו אנו הולכים עכשיו בדרך הקשה של הפסקת-האש. לא נסיח דעתנו מן המכשולים בה, אך נתחזק בתקוותנו כי בסיומה מצוי השלום.

יש מי שמעלה בפומבי אישומים חמורים במחדלים בטחוניים. שמחתי לשמוע מפי חבר-הכנסת אברמוביץ — גם הוא איש האופוזיציה — שאין הוא שותף עכשיו, כיום, לוויכוח זה. נכון, יש שאלות, שאלות חמורות, המנסות רות בציבור בקשר לראשית המלחמה והעדר הכוננות לה. תגיע שעתן של שאלות אלו ואין להתעלם מהן. כעת, היום, צריך הדבר להידחות, למען השם. הרי עוד יורים בחזיתות, הרי עוד נופלים קרבנות, הרי עוד יושבות משפחות שכולות שבעה על בניהן. עת סגירת השורות היא העת הזאת. ואני מקווה כי הכרת שעת

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(הורביץ, סנהדריא, בן-אהרן) —

כאן את חברי-הכנסת אהרן ידלין. שום דבר. אני משבח את דברי חברי-הכנסת חזן שהיו גלויי לב, אמיתיים. לא כאן המקום לעמוד ולברך שאלות-מפתח: כיצד קרה שהופתענו בכמה מישורים וניטל מידנו כושר ההכרעה המהירה? ודאי עוד ידובר בכך, אך הייתי מציע כבר לכולנו, ובמיוחד לאחראים, לא לחפש תירוץ ציפי ושעירים לעזאזל. כי אין אני מאמין שהעם "יבלע" אותם בנקל אחרי המלחמה הקשה והמרדה שניחתה עליו ביום הכיפורים.

רבתי חברי הכנסת, היתה זו הפתעה לשמוע ולקרוא ביקורת על גבולות הבטחון והעומק האסטרטגי שמלחמת ששת הימים הביאה לנו. יש כאלה שגדמה להם כי מלחמה זו הוכיחה שלא היה ערך לגבולות יוני 1967 ולכן היינו יכולים לוותר עליהם במשך שש השנים שחלפו מאז. אבל אל נשכח כי היו אנשים שסיפרו לנו כי אין ערך לגבולות ושטח במלחמה מודרנית, ואילו מלחמה זו גילתה כמה עיקשת ועקובה מדם יכולה להיות מלחמה המתנהלת על קילומטרים מרובעים. מלחמה זו הוכיחה עד כמה חיוני עומק אסטרטגי המאפשר לצה"ל אפילו לא לפתוח במלחמת מגע — ואני מקבל ונראה לי שהגיגיו הדבר שלא פתחנו במלחמת מגע. היום אומרים שלא פתחנו במלחמת מגע כי היה הגיון מדיני בכך. במה היינו פותחים במלחמת מגע ביום הכיפורים? נקבל את השיקול שמלחמת מגע היתה אסורה לנו. אבל אני אומר: עומק זה מאפשר להימנע ממלחמת מגע, להימנע מאיבוד קילומטרים ומלהגיע לריכוזי אוכלוסייה, כפי שהיה יכול להיות ובלי כל קושי לו היו הגבולות הקודמים גבולותינו הנוכחיים.

אומרים לנו: לא הגבולות נתנו את הבטחון, אלא החייל הישראלי. זה, כמובן, נכון. גבולות הבטחון של ישראל הם צה"ל. אבל התבדר למעלה מכל ספק כי יש חשיבות עליונה לשאלה: באילו גבולות ערוך החייל הישראלי לקדם את פני הירעה? והרי גבולות יוני 1967 העניקו לצה"ל מרווח נשימה חיוני של זמן ושל שטח שלא היה לו תחליף ועדיין אין לו תחליף. זוהי המסקנה החשובה ביותר של מלחמה זו. ומסקנה אחרת: אין גבולות המאפשרים שאננות ובטחון עצמי מופרז. העלת מים מספקת הגנה רק אם הכוח המגן ערוך ומוכן להגן עליה בזמן ובצורה היעילים.

היו"ר ט. סנהדריא:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בן-אהרן, ואחריו לחברי הכנסת וילנר.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד הישיבת-ראש, חברי הכנסת, רבים החברים המבקשים הסבר למערכה הכבדה שאנו עומדים בה והם סבורים שצריך להעמיק חקר, לערוך חקירות ולגלות נסתרות. אנו, החיים בחלק זה של העולם ובעולם של ימינו, איננו זקוקים למחקרים מיוחדים כדי לדעת שאנו ניצבים מול כוחות אדירים.

ענייני של העם הזה, של תנועת התחייה מראשיתה, היה למצוא שפה של הבהרה, של הידברות, מבלי להתנות את מפעלנו ותחיית עמנו בהסכמתם. הרבה דעות היו במשך חמישים השנים הללו בציונות. דעות רבות נפלו והן הלכו עם אלה שהשימועו אותן. דבר אשר נשאר איתן ועומד, מניע וממריץ אותנו כיום הזה במלחמת הקיום הנוכחית, הוא דבר היצירה ומלאכת הבניין של העם

ואחראי כדי לא להתפתות להבטחות שווא ולא ללכת שולל. אף שהאינטרס האמריקני כפה על הממשלה תוצאה של תיקו כמעט בשדה הקרב, וזאת בשעה שצה"ל נמצא בשיא תנופתו והצבא המצרי קרוב להתמוטטות, למרות זאת אסור לנו להניח להפסקת-אש להיות הזמן שבו תשקם מצרים את צבאה לקראת חידוש ההתמודדות. אסור לישראל להסכים היום בכל מחיר להפסקת-אש ולהניח לתוקפן ללקק את פצעיו ולשפר את עמדותיו הצבאיות כדי לזווג התקפות מחודשות עליו בהקדם האפשרי.

קיוויתי כי מלחמה זו תביא את כולנו למחשבה שנייה, לשיקול דעת מחודש. אבל בישראל אין אוהבים ללמוד מן ההיסטוריה והצד האופייני הוא היצמדות עיקשת לעמדות שנוסחו בעבר. ובכל זאת יש עדיין תקווה כי מלחמה זו תגרום לזעזוע בעם כנגד השאננות הבטחון העצמי המופרז, הרפיון, הנטייה להתפתות למקסמי שווא, הנטייה החולנית לכירסום עצמי. למוז-כיסם לאומי.

מה קרה לנו באוקטובר 1973? לפני חודש היינו נתונים במערכת בחירות, ברדיפה אחרי שפע, בהתמכרות למקסמי שווא פוליטיים. אמרנו כולנו לעצמנו כי ישראל הצליחה במשך שלוש השנים של הפסקת-האש להיעשות מדינה חזקה יותר, בעלת עוצמה מכריעה. בבת אחת כמעט התהפך הגלגל וזיכר הכיפורים ובימים שלאחריו עמדנו במצב שבו דוברים רשמיים דיברו על נסים, על סכנות קריטיות ועל צורך במאמץ עילאי להדוף את הסכנות הנוראות. אכן צבא העם כולו גילה הקרבה יומה, כושר ונכונות נפשית שאין בכוח מלים לתארם. אבל תפארת צה"ל איננה צריכה, ואסור לה, לכסות ולחפות על מחלליה של הממשלה.

אותם מסבירים הנוהגים להסביר, אלה שסיפרו לנו כי רק הם יודעים לעשות, אומרים כי העם מתחלק לשניים: אלה בעם שיועיים לעשות ולבנות, ואלה שיוז-עים לבקר, לטעון, אלה שחכמים תמיד לאחר מעשה; החלק הבונה והחלק המבקר. אני מודע לחומרתם של דברים אלה. לא הייתי משמועם והייתי דוחה את השם-עם אילו האמנתי כי לממשלה זו יש ויהיה האומץ להכיר בעובדה שיש קצת מקום לחרדה, קצת מקום לדאגה, קצת מקום לביקורת על צעדים לא נכונים, מעט אומץ להכיר כי זקוקים אנו לשיקול חדש, שיקול חדש אשר יכיר בעובדה שהשיקולים האחרים היו מוט-עים, ואולי לא רק בעבר, אלא גם בהווה.

נשאלו שאלות, נשאלות שאלות, שעצם שאלתן מעידה על צלילות דעתו של העם, אשר גם בעצם ימי המלחמה שאל שאלות. בעת אשר נלחם באומץ כל ובחירוק שיניים שאל זה הזמן שאלות מטרידות לפי העבר והוא שואל שאלות כלפי העתיד. תחילה נמנענו מלשאל אותן שאלות, אך התחילו להשיב לנו תשובות לפני שנשאלו שאלות, ואין ברירה: כאשר משיבים תשובות, רצוי שהשאלות יהיו בהירות כדי שגם התשובות יהיו בהירות.

אני מתכוון בעיקר לחיילים ששאלו כל מי שנקלע בדרכם מדוע קרה מה שקרה, איך קרה שעברנו כהרף עין מתוך תחושה של שביעות רצון עצמית להרגשה של דיכדוך וכוח מוגבל? וכמה מוזר לשמוע גם היום מפי דוברי המערך חזרה על שביעות רצון, בלי שום רמז למס-קנות, לחרטה, למחשבה שנייה, לפחות בטחון. שמעתם

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון) —
(בן-אהרן, סנהדראי, וילנר) —

בהצעת ידידיה הפסקת-אש, לעשיית נסיון לפתוח פתח של משא-ומתן, אשר ביקשנו? מיהו אמר: הפסקת-האש היא שמיטת נשקנו, היא עויבת המערכה, נטושת ההצטיידות, האימונים, אגירת הכוח. וכי מהי מלחמה? האם היא עצמה קובעת גורל? האם אחרי המלחמה אין שולחן דיונים, אין מסמכים גבולות ואין משקמים עמים? נכון, יש ויכוח בעם הזה: במה נבוא אל יריביו, במה נבוא אל עמי ערב, במה נבוא אל שולחן הדיונים? אנחנו, ולא האמריקנים, אנחנו, ולא הסובייטים, אנחנו הרוצים לשבת פנים אל פנים עם מצרים ועם ירדן וסוריה. אנחנו רוצים לשבת אתם פנים אל פנים לא כאויבים, אלא כשכנים לעתיד לבוא. מעולם לא היה במחנה חולי פציפיסטי אשר המיד היה וחזון במציאות. אולם הייתכן לומר שעלינו לשאת נשק, לתת את נפשנו — ללא חזון של שלום, ללא אמונה בעתיד, בשלום בינינו המעטים לבין המיליונים הרבים סביבנו כאן באסיה, בעולם המוסלמי ובעולם הסובב אותנו מעבר לימים? האם יעלה על הדעת שמדינת ישראל לא תאחז בכל זיו שיש בו סיכוי לשלום?

רבותי, אין שחר לדיבורים האלה שמדי פעם בפעם נפלטם, שמסים ליצור רושם שיש איזה מרשם לעם ישראל לחיות ברווח כלכלי, לחיות כמצאחים, כמכתבי גבולות, כמכתבי יחסים בין עמים, כגדולים קטנים, רק אם נרצה בכך. חברי הכנסת, עלינו להבין את עמדה של חרדת היהודים בכל אתר ואתר. יהודים עומדים בכל אתר ואתר אתנו משום תחושתם שגם ימי 1973 הם עוד לא ימי המשיח. שנאת ישראל מפעפעת בצורות שונות ובגילויים שונים ומאחורי אידאולוגיות שונות, ויהודי העולם מבנים יפה בכל תחושתם היהודית המ-קודית מהו עניינה של מדינתנו. ואנו האם נשקע חלילה בתוך אמונה טפלה בכוח הצבאי, בכוח הנצחון הצבאי? האם כבר סיימנו את המערכה? האם צפויים לנו עוד נצחונות מוחצים כאלה כמו במלחמת ששת הימים? הרי ההיסטוריה בכלל לא חוזרת על עצמה.

חברי הכנסת, אנחנו מקווים שהקול שלנו יגיע לכל הנאורים, לכל הטובים במין האנושי. אני מניח שהם קיימים גם מאחורי מסך הכרזול ויש לא רק סאחארוב אחד; בוודאי ובוודאי יש כאלה גם בין כל מאות האלף פים אשר הובילו אותם לעקידה במלחמת קודש נגדנו. על כן אני אומר ומסכם, שמדיניותה של הממשלה, כפי שבאה לידי ביטוי בהחלטתה הנועזת, היא החלטה לא פחות נועזת מההחלטה להיות מתגוננים ולא לנקוט רא-שוניים יומה. דאי יש העזה בהחלטה לנסות ולדבר אל שכנינו תוך כדי המלחמה, תוך כדי עמידתנו על מעוזינו ובמלוא גיוסנו, לדבר אל שכנינו שלום. איננו פטורים מנסיון זה. חובתנו לנסות את ההידברות לשלום.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו לחבר הכנסת קלמן כהנא.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, החלטת מועצת הבטחון, לפי הצעת ברית-המועצות וארצות-הברית, בדבר הפסקת-אש וכינון שלום צודק ויציב במזרח התיכון התקבלה ברגשות הקלה וסיפוק על-ידי ההמונים הרחבים ביותר בישראל. טוב שתיפסק סוף סוף שפיכות הדמים האיומה. טוב שתימצא סוף סוף

הזה, בנייתו של עם המשוכנע בשליחותו לגאולה עצמית ובהיותו נושא שלום לשכניו.

אנו חייבים ללוחם שלנו גם תורה של דרך; גבורה עילאית, קידוש השם, התמכרות, כפי שאנו רואים בבנינו ובבכדינו זה הדור השלישי והרביעי במלחמות הקיום של ישראל על אדמתו. הוא זכאי לקבל מן הכנסת, מן ההנהגה המדינית, את תורת הדרך ותורת החיים: אין אנו לוחמים אלא על קיומנו. אין מלחמות ישראל אשר אינן מלחמות מגן, וכן לא היו בעבר. וכל עוד העם הזה בנוי כפי שהוא בנוי ותנועת העבודה ופועלי ישראל ומתיישביו, נערי ובניו, הם הנושאים היום על שכמם את המערכה, לא תהא מלחמה בישראל לשם כיבושים, לשם הכנעת עמים, לשם הצבת גבולות נוחים יותר, אלא כאשר מלחמה נכפית עלינו, אנו עומדים בה בחירוף נפש, ואין אנו רואים בה את הפתרון המדיני.

יש להזהיר את העם ממשיתחיות שקר, כפי שהזהרנו אותו במשך חמישים שנה, מאז ימי הרצל ועד היום הזה. לא כל העולם גרדום, ולא כל עמי ערב יעמדו לעולם במלחמה נגד ישראל. לא תהיה מלחמות נצח בין יהודים וערבים. נראו בעיות כאלה בעולם, שזרעו יאוש רב, וחלילה לנו לפתוח את הפתחים המסוכנים האלה ללבות הצעירים והרכים של בנינו, שלא יראו לפניהם אותה פרספקטיבה שכל האנושות הנאורה, אף בימייה החדשים שוכים ביותה, לא ויתרה עליה — שיבוא יום ולא ישא גוי אל גוי חרב. זאת לא אוטופיה, אלא לא מלחמת שווא; זהו הריאליזם שבמלחמת הקיום של ישראל — המגמה לא לכבוש את שכנינו, לא להכניע אותם, לא לכוות אותם.

צבאות ערב יצאו להימור, ומדברי נואמים אחדים יכול היה להתקבל הרושם שהמערכה מאחורינו. והרי הפסקת-אש או שביתת-נשק איננה אלא תחנה במערכה, קטע בחזית, ולא נעילתה. עדיין קיימת המשימה הגדולה — לנצח במערכה הזאת, כלומר, להדוף את התוקפנות, להוכיח מחדש שאין להכניע אותנו בכוח. אמנם מעטים אנו, אמנם מבזדים מבחינה פוליטית, אולם אין להתעלם ממה שנתגלה גם בימים הללו, בגא-מנותו של העם היהודי הגדול, הנרחב, לכל ארצות מושבו, וממה שנתגלה במדיניות של ארצות-הברית. חובבה על אדם כמוני לעמוד כאן, לומר את הדבר ולשבח ולהלל, לא משום שהאמריקנים אדישים יותר לאינטרסים הלאומיים שלהם מאשר האנגלים, הצרפתים והש-בדים. מדי פעם בפעם, בכל דור ודור, קם לו למין האנושי מציל. היתה אנגליה בימי החשכה הנאצית, בחדה, כאשר סיבבה נפלו ונכנעו, כיוון שנרדקו השרשים בטרם כניעה, עד שבסוף העליתה מעבר לים. ודומני ששומה על ישראל היום למלא מעין תפקיד כזה.

רבה מידת הפחדנות, הכניעה, האנוכיות בארצות שיש בהן משטרים שונים ומפלגות שונות. אצות ממ-שלות ותנועות אל מקלט, אל הנייטרליות. נאבקנו מרה עם חברינו בתנועת העבודה ודרשנו שהפעם יקראו בשמו של התוקפן, ויקעו אותו ויידעו באופן ברור מי המת-גון. לא סיימנו את המערכה. לא אעסוק בעניינים צדדיים; לא אעסוק בדוברים של הליכוד, של גח"ל, זה פשוט לא מהמנגינה של הימים הללו. את זה אינך יכול כלל להגיש לתעודתו. אינכם יכולים להגיש את זה לתעודתם של בניכם, של חבריכם. אפילו לא כדאי הפולמוס הזה. התימצא ממשלה בישראל שלא תקבל

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(וילנר, אלון, לנדאו, ידיד, הורביץ, רויאל-נאור, שאקי) —

הדרך לשלום. זאת היתה הרגשת בני הנוער, הנשים, האמהות, האבות והאחים. היתה זאת המלחמה העקובה ביותר מדם בתולדות ישראל. אלפי צעירים יהודים וערבים נפלו או נפצעו במלחמה זו. קיים רצון בעם להגיע לא רק להפסקת-אש, אלא גם להגיע סוף סוף לשלום בר-קיימא, להסיר סוף סוף את סיוט המלחמה מחיי של עם ישראל; לכן הרצון הכללי שבעם הוא האינטרס הלאומי של ישראל — להתקדם במהירות מקסימלית מהפסקת-אש אל השלום הנכסף. ואכן יכולה החלטת מועצת הבטחון לשמש התחלה של מפנה היסטורי. אך יש בישראל אנשים אשר קיבלו את החלטת מועצת הבטחון 338 ברגשות מעורבים, או אפילו בזעם גלוי. חוגים אלה, והם חזקים למדי, לצערנו, רצו, ועדיין רוצים, להמשיך במלחמה, כפי שהם בעצמם התבטאו: עד הסוף, כדי להשמיד את הצבאות הערביים, כדי לשבור להם את העצמות, כדי לכבוש את קהיר ואת דמשק. גם חוגים רשמיים אינם מוכישים שהחלטת מועצת הבטחון מאתמול לא היתה לפי תכניתיהם, שיבשה את תכניתיהם. הם היו צריכים עוד כמה ימי לחימה — כך אומרים הם.

מנחם ידד (גח"ל):
אתה בוגד בישראל.
(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-את "ביניים").

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
חבר-הכנסת סורקיס, אתה גומר את הקריירה שלך, אבל תן לי לדבר.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אתה גומר את הקריירה שלך, טינופת שכמותך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
די הפרעת בכנסת, חבר-הכנסת סורקיס. על-ידי צעקות אין משכנעים.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):
מדוע הנציג שלך בא"ם צועק תמיד?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הציבור שואל הרבה שאלות. הציבור אינו כפי שהיה לפני המלחמה.

אין אמיצות למדיניותכם לא רק בקרב קומוניסטים, אלא גם בקרב הרבה אנשים הרחוקים מקומוניסטים ביש-ראל. כל האנשים הללו שואלים שאלות המטרידות אותם מאוד. הם רוצים לדעת איך נלך הלאה, הם שואלים אם נמנע מלחמות גוספות.

עכשיו בבקשה לא להפריע לי. אין לי הרבה זמן. השתלחבות זו מוטב שתעבירו מן הכנסת ונדבר באופן ענייני. תשמיעו ארגומנטים ולא צעקות.

מנחם ידד (גח"ל):
אתה עוכר ישראל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני חושב שאתם לא מנעתם את המלחמה הזאת, מלחמה אנטי-ישראלית, נגד עם ישראל.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
מהנשק שלכם נהרגו בחורים שלנו. מוטב שתשתוק, מנוול. ברית-המועצות גרמה להרג הזה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לו הייתם שומעים לנו, מקשיבים לכל מה שאמרנו לכם כל הזמן בכנסת, לא היו נהרגים בחורים. אתם רוצים במקום שלום — סיפוח. זה מה שגרם לחידוש המלחמה.

אבנר ח. שאקי:
לפני 1967 היו סיפוחים? שקרן.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
במקום שלום רציתם סיפוחים. תכנית גלילי היא תכנית שלום?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אתה מצדיק את התוקפנות הערבית בתמיכה סובייטית.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
מוצבי החרמון נכבשו לפני החלטת מועצת הבטחון על הפסקת-אש מתוך צורך בטחוני גדול. עד עתה סווייה לא קיבלה על עצמה את החלטת מועצת הבטחון. ותיזהר מלפרוט על רגשות הכרוכים בדם כשאתה מדבר.

חברי הכנסת, אנו שומעים בדאגה את הידיעות בדבר המשך הקרבות בחזיתות. גם לאחר שמועצת הבטחון החליטה על הפסקת-אש מצאו לנכון להקריב ולקפח חיי יהודים וערבים בקרב יוקרה כדי לכבוש עוד פיסת קרקע, את המוצב על החרמון, שבלאו הכי נצטרך להחזירו לסוריה. האין זה סותר את ההכרזות על דאגה לחיי אדם?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
מוצבי החרמון נכבשו לפני החלטת מועצת הבטחון על הפסקת-אש מתוך צורך בטחוני גדול. עד עתה סווייה לא קיבלה על עצמה את החלטת מועצת הבטחון. ותיזהר מלפרוט על רגשות הכרוכים בדם כשאתה מדבר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני רוצה גם לצטט דברי חיילים — — —

(קריאה: אתה לא תשמיץ חיילים).

הם לא אשמים בשום דבר.

(קריאה: אתה אשם).

אשם מי שלא מנע את המלחמה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אל תעשה השוואה בין התוקפן הערבי והמתגונן הישראלי באחריות לפריצת המלחמה, היוזר בלשונך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מי שכובש לא צריך לדבר כמון.

מי שכובש אדמות של מדינות אחרות לא צריך לדבר כמון.

חיים לנדאו (גח"ל):
אתה סוכן זר ומדבר כסוכן זר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
כבר אמרתי בדיון הקודם שאפשר היה למנוע את המלחמה, שאפשר היה למנוע את חידושה, אבל אתם התעקשתם על סיפוחים, סיכלתם את כל יזמות השלום. לכן לפחות אל תדברו בנקודה זו. אתם לא מנעתם את

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(וילנר, לנדאו, שאקי, בגין, רויאל-נאור, קשת, דרובלס, סנהדראי, בן-מאיר,
לבנבראון, זילברברג, כהנא) —

חיים לנדאו (גח"ל) :

הסוכנים האלה לא יעלו על הבמה. הוא ידבר
במוסקבה, לא בישראל. תסע למוסקבה.

היו"ר ט. סנהדראי :

אני מכריזה על הפסקה לחמש דקות.
(הישיבה הופסקה בשעה 21.20 וחדשה בשעה
21.25)

היו"ר ט. סנהדראי :

חברי הכנסת, אני פותחת את הישיבה. רשות
הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו לחבר-הכנסת
אלוועבי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אני לא גמתי לדבר.

אברהם זילברברג (המערך, עבודה—מפ"ם) :
הוא עדיין לא גמר את הנבזות שלו.

חיים לנדאו (גח"ל) :

תדבר במוסקבה, תדבר בקהיר.

מתתיהו דרובלס (גח"ל) :

תדבר במוסקבה, לא פה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל) :

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, תרשו
לי להתעלם לגמרי מדברים של שונאי ישראל. דבריהם
של שונאי ישראל מעל במה זו אינם ראויים לתגובה
כלשהי. תרשו לי לעבור לדברי שלי.

רק לפני ימים ספורים התקיים בכנסת דיון ובו
אמרה ראש הממשלה, בין היתר, כי יש מקום לביקורת
במדינת ישראל כמדינה דמוקרטית; כלומר, יש מקום
לדון בצורה חפשית בכל מה שקדם למלחמה שהוטלה
עלינו ביום הכיפורים. והחזיקו החרו אחריה, נדמה לי,
נציגי כל הסיעות בכנסת. כולם אמרו, כי אכן יהיה
צורך בדיון זה ויבוא היום והוא יתקיים. כולנו היינו
מאוחדים בכך, ונדמה לי כי צדקנו כשהדגשנו זאת. היו
יש כמה נקודות סתומות, כמה עניינים בלתי-ברורים
הטעונים בירור והטעונים גם למידת לקח. אך כולם
הדגישו כי בימי הקרבות עדיין לא הגיע הזמן לבירור
זה. היו עתונאים שהרחיקו לכת והיו סבורים שבימי
הקרבות לא היה אף מקום להזכיר את הצורך וההכרח
בבירור כזה. הם לא צדקו, לדעתי. סימני השאלה, תמי-
הות ותהיות אצל רבים בציבור, אצל חיילים בחזית ואצל
הנמצאים בעורף, תבעו הבטחת בירור זה. אני סבור
שהוא צריך לבוא, ואני בטוח, שאם ירצה השם, בוא
יבוא.

אך ברצוני להביע את התנגדותי לקיומו כבר כעת,
להתחלתו כבר היום. עדיין לא הגיע הזמן, גם מבחינה זו
שעדיין אי-אפשר לגלות את כל הקלפים ולדבר מתוך
מיטב המידע ההכרחי לבירור שכזה, וגם מבחינה נוספת.
עדיין בחוץ תשכל חרב. אמנם הוכרז על הפסקת-
אש, אבל האם היא כבר קיימת? כולנו עדיין צמודים
לאמצעי התקשורת ומחכים לידיעות, ושומעים ידיעות
המורות את היפוכו של דבר. עדיין גטושים קרבות.
רבות, כשבחוץ תשכל חרב, האם רוצים גם להביא

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אני מתנגד למדיניותכם. תעזבו את השטחים מחוץ
לישראל ואז תשכון ישראל בטוח. מי אומר שצריך לשלוט
על שכב, על גזין או על סיני? אני מוכן להקדיש את
הכל כדי להגן על בטחון ישראל, אבל אינני מוכן לשלוט
על עמים אחרים.

חיים לנדאו (גח"ל) :

אתה בכלל סוכן זר פה. אתה מדבר כסוכן זר, אתה
פועל כסוכן זר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אתם רוצים לשלוט על עמים אחרים.

חיים לנדאו (גח"ל) :

אתה בכלל לא שייך לכאן.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אתה מחרחר מלחמה. בגללכם נהרגים בחורים. מה
אמרתם לנוער שלנו? אתם, אנשי חירות, אנשי גח"ל,
אתם גורמים לכך שנשפך דם של בחורינו. אני רוצה להגן
על הנוער הישראלי מפני מחרחרי המלחמה האלה.

אבנר ח. שאקי :

לא יינתן לו לדבר כאן.

מנחם בגין (גח"ל) :

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש רשות הדיבור לסדר.
לא ייתכנו שיושמו כאן דברים חוליגניים אלה.

חיים לנדאו (גח"ל) :

לסוכנים זרים אין מקום כאן. הם לא יפצו פיהם
כאן. לא תפתח את פיק, סוכן זר שכמוך.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל) :

הוא צריך לדדת. לא יישמעו דברים כאלה כאן.

(חברי-הכנסת קשת ודרובלס עולים לבמה ומנסים
להוריד ממנה את חבר-הכנסת וילנר)

בן-ציון קשת (גח"ל) :

אתה לא תאשים אותנו בהרג בחורים, סוכן מגוול.

מתתיהו דרובלס (גח"ל) :

לך מפה.

היו"ר ט. סנהדראי :

חברי הכנסת, הבה נשמור על כבוד הכנסת. אני
מכריזה על הפסקה לחמש דקות.

(חברי כנסת נוספים מתקרבים לבמה)

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

חברי-הכנסת לבנבראון, הבן שלך מרגל, יושב בבית-
סוהר, ואתה יושב פה. הוא עזר ל"פתח" ולטרוריסטים.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

תתבייש לך, אפילו השופט לא האשים אותו בזה.

חיים לנדאו (גח"ל) :

את בנך תוציא מבית-הסוהר. הוא יושב שם בעון
ריגול. הנבלים האלה לא יעלו על הבמה.

מנחם בגין (גח"ל) :

הוא יאמר שאנו אשמים בשפיכות דמים?

בעזרת השם יתברך בלמו בנינו, יקירינו, בגופותיהם ממש את התפרצות השונא הנפשעת. ועמים, מדינות, עממו מגד ולא ידעו להגיב כל תגובה ולא ידעו להסיק כל מסקנה אחרת מאשר בעצם מחיאת כפיים לכוחו של אותו גלית שהובס בשעתו על-ידי תולעת יעקב ואשר התעורר כאילו וגילה כאילו כוחו. ושמוחו כמעט לאדם בראותם את כוחו, כאילו, של שונא יהודים זה. אבל כעת הם נחרדים, הם מצויים, הם נחלצים לעזרתו של התוקפן.

הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב. זוהי עובדה, אבל עובדה התובעת גם מסקנות מצדנו, התבוננות על בדידותנו, התבוננות על מהותנו.

חוששני שאתחבש למצפוני אם לא אזכיר זאת מעל הבמה שאני עומד עליה כעת. נזכור: מפני חטאינו גלינו מארצנו. חטאינו גרמו לכל אלה. ולא שיבה סתם אל הארץ היא תקנת המעוות. זה איננו מספיק. אין זה די. לא רק את התוצאות עלינו לתקן, אלא גם את הגורם מים לתוצאות המרות. ניתן לב לשוב בתשובה שלמה אל אבינו שבשמים. אינני מטיף חלילה מוסר זולותי. אלי עצמי ולשכמותי הנני מדבר כמו לאחרים, לכולנו יחד.

אם מפני חטאינו גלינו מארצנו, יש לנו דרך אחת לזכות בה לשיבה לארצנו. התשובה: תיקון החטאים. נפשפש כולנו במעשינו בשעות גורליות והרות סכנה אלה לעם, לכלל ולפרט, ונמצא דרך תשובה לריבון העולמים. השיבונו ה' אלך ונשובה, חדש ימינו כקדם.

היו"ר ט. סנהדראי :

קודם שאמסור את רשות הדיבור לנואם הבא, אחרי שנרגענו קצת, ברצוני להעיר הערה קצרה. יש אפשרות לפנות ליושב-ראש ולהציע לו הפסקת ישיבה, או כל הצעה אחרת. נדמה לי שאת העלייה הספוגי-טנית הזאת לדוכן, וכל מה שנעשה, צריך למנוע להבא. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלזועבי.

סיף-אלדין אלזועבי (קדימה ופיתוח) :

גברתי היושבת-ראש, הדברים שאני עומד לשאת הערב יוצאים מעמקי לבי. אני תקווה כי לא יתפרשו פירוש מוטעה.

מלחמת ששת-הימים נסתיימה במינימום של אבי-דות בנפש. ציוד צבאי רב נפל בידי ישראל כשלל, אחר שכבשה את השטחים הערביים.

מלחמת ששת-הימים היתה יכולה להיות המלחמה האחרונה. אולם בבואנו לערוך היום השוואה ברווחים ובהפסדים מבחינת שטחים, הרי התוצאה היא שההפסדים עולים על הרווחים בהרבה. שהרי ההפסדים ובמיוחד ההפסדים בנפש, היקרים מכל, אין ערוך להם אף אם שטחים אלה מלאים בזהב ובנפט ובכל מתכת יקרה אחרת. אולם האמת היא ששטחים אלה מלאים רק רעה, איבה ופגעים.

סבלנו רבות כתוצאה מאכזריותה של המלחמה, כשם שסבלו אתנו עמי ערב.

לא אחת גיליתי לידידי את הרגשת המועקה שהיתה מפעמת בקרבי נוכח המצב הזה, בהיותי אורח ישראלי נאמן השואף לראות את הערבים והיהודים חיים בצוותא באהבה ומשתפים פעולה; וכן בהיותי אחד מבני העם הערבי אשר אני מאחל לו כל טוב ואמנם כל ימי חייתי מסור בכל לבי לעניין זה.

מחדדים אימה? תשכל חרב היא קללה אימה, ואימתה מתגברת כשמצרפים: מחוץ תשכל חרב ומחדדים אימה. רבותי, עדיין לא! נחכה עוד קצת. נתפנה לבעיות ההווה האקטואליות ביותר התובעות את פתרון בעדי-פות ראשונה, ונשאיר את הבעיות האחרות, שהן אמנם חשובות אך כעת הן בעלות עדיפות משנית, לתקופה רגועה יותר.

קיבלנו הצעת ארצות-הברית על הפסקת-האש, ולדעתי יש לחייב הפסקת-אש משתי בחינות. מבחינה אחת: הפסקת-האש כשלעצמה, אם היא מבוצעת, אם היא נשמרת, אני רואה ברכה בה. אם אפשר למנוע קטל, ודאי צריך לעשות זאת.

אך יש גם בחינה שנייה. לצערנו, התברר עד כמה מבודדת מדינת ישראל בזירה הבינ-לאומית. ידידים, ידידים שידדותם קנתה במסירות עצומה להן, במתן מיטב העזרה והסיוע להן, בעמידה לצדו של נדף או של זקוק לעזרה וסיוע להן, ידידים אלה מראים כעת את פניהם האמיתיות: אחד אחד בוגדים בנו ועוזבים אותנו. מדינה אחת, מעצמה, עומדת לצדנו, עוזרת לנו. ואנו מחוייבים לאפשר לה לעמוד לצדנו. וגם מתוך כך הנני מחייב את נכונותה של הממשלה להפסקת-האש ולהיענות להצעתה ולבקשתה.

ומה עוד שבטוח אני, כי יש בקונטקסט השלם של החלטת הממשלה וההיענות להחלטת מועצת הבטחון לא מעט צדדים חיוביים. כמובן, הרבה יהיה תלוי בעמידתנו להבא.

ברצוני להדגיש: מדינת ישראל תעמוד על זכויותיה לגבולות בטוחים ומוסכמים על-ידיה. היא תעמוד על כך בקשר לגבולות בצפון, והיא תעמוד על כך בקשר לגבולות בדרום. אבל עלינו להוסיף ולדעת שעדיין אין זה הכל. יהודה ושומרון אינם יכולים להיכלל, ובעייתם אינה יכולה לקבל פתרון במסגרת הדיון על גבולות בטוחים. כאן יש נקודה נוספת שלא נוכל להזניח: שטחים אלה הם חלק מארץ-ישראל, ממורשת אבות, ממולדת, מהארץ שלנו, אף אם גזלו אותה מאתנו, אף אם לקחו אותה מאתנו בזמן מן הימים. הגדרה של גבולות בטוחים איננה מספקת לגבי שטחי ארץ-ישראל עצמה. כאן יש לנו זכויות טבעיות, זכויות מידושתו של אברהם אבינו, מהבטחתו של הקדוש ברוך הוא, ועל זכויות כאלה אין מוותרים.

תרשו לי להוסיף. הזכרתי כבר את עמידתנו בודדים במערכה מול עמים גאורים, מתקדמים, שמרנים, מהפ-כנים, כולם כולם — פרט לנקודת אור אחת: ארצות-הברית — נגדנו, ולא רק מולנו.

בעשרים-וארבע השעות מאז הוכרזה הפסקת-אש שמענו על הפרה על-ידי מצרים. הפרה זו הביאה בעק-בותיה תגובה מצדנו. והנה מועצת הבטחון כבר מתכ-נסת, היא כבר מתכנסת כדי לדון בהפרה של הפסקת-האש כאילו על-ידינו. ולנו זכורים עדיין ימים, ימים קרובים מאוד לנו. רק לפני ימים ספורים, בפתאומיות, כרעם ביום הביר התנפלו עלינו שתי מדינות חמושות במיטב התחמושת של סוף המאה העשרים, החמושות על-ידי מדינה שמנצלת את משאביה הכלכליים והטכ-נולוגיים כדי להזין בכלי זין מודרניים ביותר את שוני-אינו ללא כל התחשבות ביום קדוש לעם שהניח את היסוד לתרבות עמים על-ידי אמונתו, תורתו והגותו.

ישתמשו בנשק הנפט במלחמה, הנפט שהוא מקור מחייתם ופרנסתם ואמצעי להתקדמותם. הם גם התעלמו מחשיבותו של הנפט ביחס אליהם, זאת בשעה שהרבה מהמדינות המייצרות נפט הולכות בתלם המערב. כל זה מהווה הוכחה וחתכת לכך שהערבים מוכנים להקריב הכל.

הערבים טוענים כי מלחמתם זו באה כדי להשיב לעצמם את כבודם שנפגע בגלל העלבונות הרבים שהוטחו בזיון כלפי גאווה, אם על-ידי השידורים והעתונות ואם על-ידי ההצהרות היוצאות מיראלי. זאת נוסף על מעשי האליבה שבוצעו נגדם ואשר לא בהם מעשים חבאים להפחית מערכם ולולול בהם, במדינו-תיהם, באומותם ובהיסטוריה שלהם.

בעניין חשוב זה נגעתי בהרבה הזדמנויות, אם מעל דפי העתונות ובכלי התקשורת האחרים, ואם בפגישות ובשיחות, וביקשתי לחדול ממעשים אלה, אך איש לא שעה לדברי וראו בהם דברים שאין בהם יסוד להישען עליו.

בתשומת-לב האזנתי לנאומי של אנואר סאדאת במועצת האומה מיום ה-16 באוקטובר 1973. אני סבור, כי נאום זה בא טרם עת. אנואר סאדאת היה צריך לדחות את הדברים שהשמיע בנאומו ולחכות עד שיתבהר המצב. הוא השמיע את דבריו שעה שעדיין לא נקבע אם הוא, או אחר, ינצח. כאשר נשא דבריו לא ידע אנואר סאדאת כי צה"ל עבר לגדה המערבית של התעלה. הוא דיבר כמי שבטוח בנצחונו. בכשרונו הידוע הצליח למצוא את המשפטים והביטויים שמצאו חן בעיני חברי מועצת האומה, שמחאו לו כפיים, אך הוא לא ידע, כי ייתכן שיבואו יום ובו יתברר כי דבריו לא תאמו את מצבו הצבאי.

הייתי סבור תמיד, כי אנואר סאדאת הוא אדם נבון ושקול. הייתי גם מתפעל ממנו ומישוב דעתו, וזאת בניגוד לדעות ששמעתי. בהזדמנויות רבות הגנתי עליו, כאשר אישיותו עמדה על שולחן הניתוחים. אולם לאחר נאומי האחרון התפלאתי על עמדתו אשר אינה מורה על תבונה, במיוחד כאשר הפנה איגרת פתוחה לנשיא ניקסון, ולא כלל בנאומו מלה לישראל, לנשיאה, לראש ממשלתה או לעמה. הוא הסתפק בכך שהפנה נאום לאדם היושב בריחוק מקום, תוך התעלמות ממצאותיה של ישראל. הוא ידע היטב, כי ישראל היא הנלחמת בו וכי בני ישראל הם נושאי הנשק ולא אחרים. אם סאדאת רואה בניקסון כמי שלוחם בו, או-יז עליו לדעת כי קוסיינין הוא הלוחם עמו.

ייתכן שהכנסת דחתה בשעתה את ישיבתה, שהיתה אמורה להתכנס ב-11 לפני הצהריים, עד לשעה 4 אחר הצהריים כדי שראש הממשלה תוכל להשיב לאנואר סאדאת שהיה אמור לשאת את נאומו בשעה אחת. אולם למרבה הצער, כאשר האזינו ראש הממשלה ומנהיגי ישראל לנאומו של סאדאת, חשו כי האחרון התעלם מהם ולא הפנה לעברם אף לא מלה אחת. גם הם התעלמו לכן מתשובה לנאומו. בכך הפסיד סאדאת הזדמנות לקבל תשובה על דבריו ותכניתו על-ידי הצגת תכנית אחרת, שיכולה היתה להיות גמישה יותר. ייתכן אף שהיתה צומחת טובה מדו-שיח זה. אולם למרבה הצער טרק סאדאת את הדלת.

ישראל לא ביצעה את החלטת מועצת הבטחון 242

ואכן צר לי מאוד ודואב לבי בהסתכלי על המצב הזה, על הדם הנשפך ועל החללים הנופלים בקרב שני הצדדים.

רבות שוחחתי בעניין זה ובהרבה הזדמנויות הבעתי את דעתי הברורה בדבר הצורך הדוחק למשוך את ידינו משטחים כדי להימנע מבעיות וסכנות העלולות לצמוח כתוצאה מהמשך החזקתם.

הבעתי דעה זו במיוחד כאשר הרגשתי כי הרף המצב הכלכלי הטוב שבו חיים תושבי השטחים ועל אף שנאתם למשטר הירדני והתמרמרותם על היחס הגרוע של המשטר ואנשי צבאו, למרות כל אלה מעדיפים תושבי השטחים את החיים ההם על מגרעותיהם ורעו-תיהם על החיים היום ומבקשים בתוך תוכם כי תהיה להם אפשרות להשיב רעה ונקמה לישראל תחת הטובה אשר עשתה להם.

ואכן הייתי סבור בהחלט כי החזקת השטחים נור-שאת בחובה רעה, הרס וחורבן. מדינות ערב הכריזו תמיד כי הן מוכנות להתפייס עם ישראל ולשבת סביב שולחן הדיונים למשא-ומתן אם יוחזרו להן השטחים. הן גם טענו כי הביאו דבר זה לידיעת השליחים אשר תיווכו בסיכסוך.

כמה ממנהיגי ישראל, וגם הרבה אזרחים, היו נכונים להחזיר שטחים לפי תנאים מסוימים, כדי להימנע ממה שעלול לקרות בעתיד בגלל מספרם הרב של תושבי השטחים ובגלל האחריות הרבה והמעמסה הכבדה הרובצות על המדינה.

הנסיגות האלה נכשלו ואפסה תקווה להחזיר את השטחים. שליטי ערב המוסתים על-ידי גורם חוץ החליטו להחזיר לעצמם את השטחים בכל מחיר, הגם שאינם בטוחים ביכולתם להחזיר את השטחים בכוח. אולם על-ידי החלטתם זו ביקשו להוכיח לעמיהם כי הם מילאו את חובתם והוציאו לפועל את אשר הבטיחו להם במשך שש השנים החולפות.

תוצאת המלחמה, לא היא תשובה לעמים הערביים. רצונם היה להוכיח לעולם כי יש באפשרותם להחזיק מעמד ולו גם לכמה ימים או לכמה שבועות.

אנואר סאדאת, למשל, שתואר כגיבור שעה שחצה את תעלת סואץ, שכן איש לא תיאר לעצמו כי צבאות ערב, אפילו כולן יחד, יוכלו לחצות את התעלה, אנואר סאדאת זה היה בכוחו באמצעות צבאו בלבד לחצות התעלה. נזמה לי כי לא נשקפת סכנה למעמדו של סאדאת במצרים.

העמים הערביים ודאי יתייחסו בהערכה לדורות רבים להחלטתו של סאדאת, אף אם יושמד הצבא המצרי כולו עד אחד.

לא היה לי צל של ספק כי ישראל תצא בסופו של דבר מנצחת במלחמה ותביס את הערבים על אדמתם שלהם, אילו נמשכה המלחמה. ברם אני סבור כי הנו-צאה מצביעה על כך שאיש לא יצא מנצח במלחמה הזאת. המלחמה הטעה דרך עמידתו האיתנה של צה"ל ומעשי הגבורה הנפלאים של קציני צה"ל וחיליו. ישראל הצטיינה באמונת המלחמה אף שהותקפה לפתע. אולם גם הערבים הפחיתו, בניגוד לתחושתם, בעמידתם בפני מהלומות צה"ל ובהתלכדותם. מדינות ערב ועמיהן על אמונותיהן, עקרונותיהן ונטיותיהן התלכדו יחד והיטו שכם זו אל זו. איש לא היה מאמין כי הערבים

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
— (אלועבי, סנהדראי, בן-פורת) —

הערבים והיהודים כאחד ציפו לתוצאות המלחמה הנמהרת כשהם מעתירים אל האל שיכתב להשפיע רחמיו על הקרבנות שהותירו אחריהם הורים שכולים ויתומים. עצב רב יישאר זמן רב בקרב משפחות היהודים והערבים על אבדן בניהן ויקיריהן השקולים כנגד כל הון שבכולם. הורים אלה כובשים את צערים כדי לא להשפיע על מוראל האזרחים. אולם הם ימאנו להיענות לקריאת מלחמה נוספת, ויעדיפו לחיות עם בניהם ושכניהם בבטחון, שלום וכבוד הדדי, ושהאחד לא יתנשא על האחר. כך יותירו מאחוריהם את השנאה, הגזענות והאנוכיות שהשתרשו באזור.

האבידות בנפש יהיו מורגשות בישראל יותר מאשר במדינות ערב בגלל ההבדל שבין הצבא הישראלי ובין הצבאות הערביים מבחינת הכמות והאיכות. כאשר כבשן האש היה לוחט בשתי החזיתות בין עמי וצבאות האזור, אשר קשר קירבה, דם וגוע מקשר ביניהם והקרבנים זה לזה יותר מאשר עמים אחרים, ישבו הרחק במוסקבה שני צדדים אחרים כדי לדון בסיכסוך ולמצוא את הפתרון המתאים בהתאם לאינטרס של כל אחד מהם באזור. מר קיסניגר ומלווי ישבו פנים אל פנים עם מנהיגי ברית-המועצות, והגיעו להחלטה שהוכרזה על-ידי מועצת הבטחון בדבר הפסקת-האש וביצוע החלטה 242 משנת 1967. כלום גיעו הערבים והיהודים לידי הסכמה על פירוש הנוסח של החלטה זו, וישכחו שלום ביניהם? כלום פרשו היהודים והערבים לקח מן הנסיון המד שעבר עליהם? כלום ישובו פעם נוספת למעשים כאלה? אני תפילה לאלוהים כי ישירה בינה על הערבים והיהודים יחד, ויפ-עלו לטובת תושביהם וארצותיהם בצל שלום מוחלט וצודק, ובהקדם. אמן כן יהי רצון.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות היבבור לחבר-הכנסת בן-פורת, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

מדרכי בן-פורת (המערך, כנדה-מפ"ם):

כבוד הישיבת-ראש, כנסת נכבדה, לא ניתן להתייחס להיענותנו להפסקת-האש בלא למידת העובדות שהתגבשו בשנים האחרונות במישורים השונים, המדיניים והצבאיים. ומאידך גיסא, אין להיתפס לקיצוניות שניה ולדון רק בעובדות ובנסיון העבר, במנותק מהתנאים שנוצרו ושעל רקעם צמחה ההחלטה.

אין לשוב ולנאום אותם נאומים שנאמרו בשנת 1970 בעקבות הלימה האמריקנית, מבלי להתחשב במה שהתרחש עתה. הנחות רבות טעונות בדיקה והערכה חדשות, ואיני מייעץ לעצמנו לעסוק היום בחקרה בבדיקה ובהוצאת מסקנות. אין זה נחוץ למשפחות השכולות, אין זה נחוץ ללוחמים שעדיין מוחרפים את נפשם, ואין זה נחוץ לפצועים, שכולנו מתפללים להח-למתם. זה גם איננו נחוץ לאזוני הקשובות של האויב. אולי צריך זאת, אבל לא אנחנו צריכים לעזור לו.

שעות חדרה עברו על כולנו, וניתן לומר בוודאות שכל חברי הבית, ללא הבדל בתפיסות של שטח, מאוח-דים בנוסחה. וכשאינו אומר "כל חברי הבית" אני מוציא כמובן מן ה"כל" אחדים מחברי הבית שקשריהם הנפ-שיים לאויב חזקים הרבה יותר מן הקשרים למדינת ישראל ועם ישראל. היתר מאוחדים כולם בנוסחה אין לחסוך דם היום וגם מחר, אין לבצר את בטחוננו ולמנוע הפתעות.

בטענה, כי החלטה זו אינה מבטיחה לה גבולות בטוחים. ישראל הכריזה תמיד, כי רצונה בגבולות בטוחים ומוכרים.

המלך חוסיין הכריז במסיבת העתונאים שנערכה ברבת-עמון, כי הגבולות הבטוחים אינם נמדדים באדמה או בתילים, בנהרות או בוואדיות, כי אם בשלום ובבטחון המבטיח את הגבולות ושומר על שכנות טובה.

אולם מנהיגי ישראל ואזרחיה לא השתכנעו מדברים אלה עקב אי-האמון שרוחשים הם למנהיגי ערב המסוכ-סכים ביניהם. לדעת ישראל המנהיג שיחתום היום על הסכם עלול ליפול מחר בהפיכה צבאית ומי שיבוא אחריו יבטל את ההסכם שקודמו חתם עליו. טענה זו ניתן לקבלה כאשר מנהיגי ערב מפורדים ביניהם וכל אחד עושה כטוב בעיניו. לא כן כאשר הם מאוחדים וכאשר ההסכמים והחוויים שייחתמו בין מדינות ערב לישראל ייחתמו בחותמן של שתי מעצמות-העל לאחר שיבואו לידי הסכמה ביניהן. איראן הופך הביטוי של גבולות בטוחים לדבר שאין לו קיום במציאות. אני סבור, כי שתי מעצמות-העל מוכנות לערוב לחוזה מעין זה כדי להימנע מחילוקי-דעות העלולים להתפתח. זאת נוסף על הצעדים שיינקטו על-ידי העצרת הכללית ומועצת הבטחון, כדי להבטיח את המשכם של החוויים לכל ייפגעו. כמו כן קיים גם הגורם המרתיע ביותר, הלא הוא צה"ל העומד הכן מול כל אשר ישיאו לבו לביצוע מעשה חוקפנות נגד ישראל. אכן צה"ל שומר על הגבולות ומגן על עצמאותה של ישראל, כמוהו כיתר צבאות העולם, אולם ביתר ערנות וביתר עוז.

המלחמה האחרונה התלקחה בין ישראל לבין מצרים מחד גיסא, ובין ישראל לבין סוריה וצבאות עיראק, ירדן וכ"י מאידך גיסא. שמענו ששני הצדדים נלחמו בחירוף נפש כדי שהאחד יתגבר על אויבו. ידוע הוא, כי המלחמה התחוללה הרחק ממקומות ישוב בישראל, בגבולות מדינות ערב, וחלק מן הקרבות אף התחולל בתוך שטח מדינות ערב. אני הייתי סבור מלכתחילה כי ישראל תצא המנצחת. תמיד החזקתי ברעיון, שעתה ויתרתי עליו, והוא שהשלום יושג על-ידי כוח בלבד. אולם באחרונה התברר לי בוודאות, כי על-ידי כוח לא נוכה בשלום. ככל שייגבר הכוח כן ירחק השלום. ככל שעמי ערב יחיו בהרגשה של עלבון והשפלה, כן תגבר בלבם ההחלטה למחות את ההשפלה, כאשר רק יאספו כוח ויכריזו מלחמה.

שכן הערבים של היום אינם הערבים של אתמול. הערבים של היום עשירים מבחינה חמרית וכוח-אדם. נוסף על כך הגורם המיסית, המצייזים בכל הדרוש להם במכונות ההרס. הדבר היחיד שיוכל להניא את הערבים מרעיון המלחמה הוא צאת הערבים ממערכה זו כשהם משיבים לעצמם שמץ של כבוד שאבדוהו ואשר בלעדיו אינם מסוגלים בצורה כלשהי לשבת סביב שולחן המשא-ומתן.

ידוע כי הערבים שינו את מחשבותיהם ואף כוונת-תיהם, ואינם חושבים עוד לבצע מעשי איבה אפילו על ששל אחד מאדמות ישראל מלפני 1967. הם משוכ-נעים עתה כי ישראל היא מדינה שקמה ותישאר, והם עוד יכירו בישותה, ביכלתה ובאפשרויותיה. אני סבור כי הערבים מוכנים להפגיש עם ישראל ולחיות עמה באזור זה, לאחר שישאל תכיר בזכויות הפליטים הפלש-תינאים.

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דין) (בן-פורת, בן-אהרן) —

הצדדים לא ישנו את הסטטוס-קוו בתחום 50 ק"מ מזרחה ומערבה לקו הפסקת-האש; אף לא צד אחד לא יקים עמדות ומיתקנים". אך התברר שלמרות ההסכם הוזהו הטילים עד שפת התעלה, כאשר ארצות-הברית יכלה רק להצטער ולא יכלה להושיע.

נאיביות זו של ארצות-הברית ומתן אמון מופרז מצדה בברית-המועצות ובערבים עלו לנו ביוקר. לא אגוים אם אומר שלולא הטילים ייתכן שהיתה מצרים נרתעת מלפתוח במלחמה זו. אחוזים גבוהים של הקר-בנות באוויר ובקרקע נגרמו לנו בגין טילים אלה.

על כן בבואנו לדון בהפסקת-אש זו מותר לנו להרהר ולדקדק ממה להזיז ולמה להימנע. בטוחני כי בקבלה את הפסקת-האש שקלה ממשלת ישראל את כל מרכיבי המלחמה, ומרכיבים אלא אינם מצטמצמים בזירתנו בלבד. הם נוגעים גם לאינטרסים בין-לאומיים, ובעיקר של שתי המעצמות הגדולות. הממשלה עמדה על סיכויי הפסקת-האש וגם על סיכוייה.

על סיכוייה — ייתכן שתתגלה ראשית תקווה להתפכחותם של הערבים. ואני מוכן, כבוד היושבת-ראש, למען הקל על אויבנו, להכריז בפומבי כי הגיעו להישגים לא מבוטלים במלחמה זו; אני מוכן להכיר בכוכר שבאותיהם המשופר; אני אזהיר גם מפני זילזול בלוחם הערבי. לכל זה אני מוכן, אם זה יסייע לצד שכנגד להסכים לשבת אתנו כשוה עם שווים במשא-ומתן לשלום.

ויש עוד סיכוי בהחלטה: האפשרות שהאחדות הערבית, שנתגלתה במובנה השלילי בהיותה מכוונת רק להרס ולהשמדה, אחדות זו תתפרק ותאפשר לנו שיה עם המתונים והנבונים שבהם.

זאת ועוד: איזכורה של החלטת ממשלת ישראל מאוגוסט 1970 וגאומה של ראש הממשלה שאושרו על-ידי הכנסת, אם הסכמנו ליזמת ממשלת ארצות-הברית להפסקת-האש, מבטיח ממדי בטחון נוספים למסמכים שנתקבלו במועצת הבטחון. ההתייחסות למסמכים הללו — גם הסכמתנו אז וגם נאומה של ראש הממשלה — פירושה שאין נסיגה מקווי הפסקת-האש עד שיושג הסכם שלום חוזי ומחייב. את קווי הפסקת-האש אפשר להמיר רק בגבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים שייקבעו בחוזה שלום. זה קובע גם שמשאי-ומתן יהיה משאי-ומתן ללא תנאים מוקדמים. זה קובע שסעיף 11 בהחלטת האו"ם בדבר מתן זכות בחירה חפשית לפליטים בין שיבה לישראל לבין קבלת פיצויים ושקיום בארצות ערב אינו מתיישב עם קיומה ובטחונה ואופיה של מדינת ישראל. אנו מוכנים — אמרה ראש הממשלה — לשתף פעולה בפתרון הבעיה במסגרת השלום ובמסגרת תכנית אוזויר. אלה הדברים שהובטחו בנאומה של ראש הממשלה ונדרשו בכנסת ב-1970.

רבותי חברי הכנסת, אלה חלק מיתרונות ההחלטה. לעומתם קיים חשש חמור של מלכודת אש ושפיכת דמים נוספת. ואין לי כל סיבה להאמין בקיומן של מגמות חיוביות אצל ברית-המועצות לגבי ישראל. אני רשאי לחשוש בכל צעד שהיא נוקטת. איתרע מולה של ברית-המועצות זה שלוש פעמים, וכל הכנותיה למלחמה וציודם של הערבים, ויותר מזה: דירבונן של כל מדינות ערב להשתתף בהשמדה — היו מקח טעות. התנהגות זו של ברית-המועצות פוסלת אותה מלשמש עוגן של תקווה.

מתקפת יום הכיפורים, אשר ניומה על-ידי המצרים והסורים בעידודם של הסובייטים ובסיועם, מטרתה אחת היתה: היסולה של מדינת ישראל והשמדת אוכלוסייתה. סיפורי-הבדים שנוצרו לאחר בלימת הפולשים, שהם התכוונו כאילו רק למיתלה ולגולן, הם כמובן מחוסרי כל יסוד. אילו עלה בידם היו שוטפים את הגליל ואת העמק בצפון ואת באר-שבע ואפילו את כרם-שלום בדרום.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
מה לך ולכרם-שלום?

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם אותם היו מציפים, גם אותם היו שוטפים. כל הישובים של פיתחת-רפיח היו נשטפים על-ידי אותם מצרים אילו הגיעו לאותו שטח גדול שחצץ בינם לבינינו.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
כרם-שלום הציבה גבול לישראל. קצת יותר דרך-ארץ לכרם-שלום.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
לצערו הרב ההוכחה על חשיבותו של עומק בהגנה סופקה מהר מאוד ובלבד שיחד עם עומק זה יתמלאו תנאים הכרחיים נוספים.

לעומת הסכנה האיומה שריחפה על קיומנו נוצרה במדינה רוח פסטורלית של שלום מרחף, של שלום בהישג יד, של שלום המתעכב בגלל עיקשותנו לגבי שטחים. סופרים ועיתונאים מסויימים ראו להם כמלחמת קודש לנגוס בתפיסה הבטחונית שהיתה ערב המלחמה. אולם כפי שאמרת לא אחטט בכיוון זה, ואשוב לחתם שקבעתי, ואומר שלא נובל לתאר את בלימת האויב והדיפתו לולא העזרה והציוד העצומים של האמריקנים. בטוחני שציד זה, נוסף על כוח-האדם המעולה שלנו, הצילנו ממצאות עגומה שיכלה להיווצר. על השגתו של ציד זה עמלה יותר מכל ראש הממשלה גולדה מאיר. עובדה זו לא תישכח, לא לראש הממשלה ולא לאמריקנים עצמם.

זאת ועוד: ביטוי נאה לתבונה של ארצות-הברית ניתן על-ידי הנשיא ניקסון בהופעתו בשידור טלוויזיוני ב-2 ביולי 1970. הוא אמר: "אנו מכירים בכך שישאל אינה שואפת להטביע בים אף לא אחת מהמדינות. המדינות האחרות לא השואפות להטביע בים את ישראל. ברגע שמאזן הכוחות יופר על-ידי כך שישאל תהיה חלשה משכנותיה תפרוץ מלחמה. לכן יש לארצות-הברית עניין בשמירת מאזן הכוחות, ואנו נקיים את מאזן הכוחות הזה. וזאת הסיבה לכך שכאשר מתערבת ברית-המועצות כדי לתמוך ברע"ם חייבת ארצות-הברית לבחון את אשר עושה ברית-המועצות. וברגע שמופר מאזן הכוחות, נעשה את הדרוש כדי לקיים את כוחה של ישראל לעומת שכנותיה, ולא משום שאנו רוצים שישאל תהיה במצב שבו תוכל לצאת למלחמה, אלא משום שזה הדבר אשר ימנע את שכנותיה מלתקוף אותה".

בעקבות מלחמת ההתשה הושגה הפסקת-האש. בהסכמתנו להפסקת-האש דאגנו שהכל יהיה ברור והאויב לא יוכל להפתיענו. הוסכם, ואני מצטט, כי "שני

– הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(בן-פורת, סנהדראי, ש. תמיר) –

הכנרת, ואלפיים הטנקים המצריים עולים בסערה לא מעבר התעלה, אלא מגבול אשקלון, ומאות הטנקים שבמזרח אינם נתונים שם בבקעה, מעבר לירדן, אלא מרוכזים בחילוקיה, טול-כרם ורמאללה; נשער גא בנפשנו כי בקווים אלה מרוכזים הטילים לסוגיהם, טילי קרקע-אוויר, השוללים טיסה חפשית מחיפה לבאר-שבע, וה"פרוגים" למיניהם, המכוונים אל לב האוכלוסיה האזרחית והתעשייה – האם ברגע זה, אילו כזה היה הזינוק ומשם היה בא במפתיע, עוד היתה קיימת מדינת ישראל העצמאית, ואם כן, מה היה עולה בגודל ובגודל בניה? גברתי ראש הממשלה, הן את עצמך אמרת רק לפני שבוע את המלים הבאות, במסיבת עיתונאים, לעם ולעולם: "כל גבול ניתן להתקיף. אבל מה היה קורה, אילו נענינו להצעות לסגת מגבולות אלה, גבולות הפסקת-האש, היינו מותקפים?" והנה עתה, שבוע ימים בלבד לאחר שאמרת את הדברים האלה, קבל העולם כולו, קיבלתם על עצמכם את ביצועה המידי של הנסיגה הגדולה והמסוכנת, האמורה להחזיר אותנו פחות או יותר לקווים אלה. ואל גא תאמרו לנו: לא היתה ברירה.

הוקרנת העמוקה לארצות-הברית וחיוניות הסיוע הצבאי שהיא מעניקה לנו אין פירושן תלות מוחלטת. באשר האספקה הצבאית והעזרה המדינית שאנו מקבלים מארצות-הברית נובעות מאינטרס אמריקני מובהק לקיים את ישראל, שבלעדיה היה קורס תחתיו כל מעמדה של אמריקה במזרח התיכון, בין התיכון ובמפרץ הפרסי. בנתונים אלה, כאשר מדובר בנושאים גורליים לקיימה של ישראל, יש לנו לא רק זכות, אלא גם יכולת וסיכוי ריאלי לשאת ולתת גם עם ידידתנו, שאנו רוחשים לה הוקרה ותודה.

הטרדייה של ישראל היא שהנהגתה המדינית הגישה את לבה בחשיבות הבטחונית של חבל הארץ הנרחבים, אימצה לעצמה את החלטת מועצת הבטחון 242 כקו מדיני. ועתה, ברגע קשה, היא נתבעת לפרוע את השטר.

במאי 1968, בנתונים מדיניים וצבאיים מזהירים לישראל, קיבלתם על עצמכם עקרונות את ההחלטה המסוכנת של מועצת הבטחון 242; ושר החוץ אף התפטר בכך כי הוא היה בין אדריכליה. באוגוסט 1970 קיבלתם על עצמכם לבצעה. ועתה הסכמתם לביצועה המידי. הסכמתם בבהילות, אף בטרם אמרו הסורים "כן", אף בטרם נתנו המצרים את הסכמתם, אפילו בטרם סיימה מועצת הבטחון את ישיבתה.

זוהי יומרת, גברתי ראש הממשלה, יומרת תמוהה מאוד, להשמיע הערב לכנסת, לעם ולעולם, שאת יודעת בוודאות כי פרט למה שהוחלט רשמית במועצת הבטחון לא הוסכם דבר בין הרוסים ובין האמריקאים. הנה רק במוצאי שבת, בשבוע מפגישות מדיניות בארצות-הברית, הכריז שר החוץ מר אבן: "אין לפנינו שום יומה, ויכוח או בידור בנוגע להפסקת-האש. ואיננו מוכן להתבטא בצורה כלשהי בנושא זה, כיוון שאיננו עומד כלל על הפרק". כשנשאל: "האם רואה שר החוץ סיכוי כלשהו להפסקת-האש?" השיב שר החוץ: "אינני רואה שום סיכוי כזה כרגע". והוסיף: "האמריקאים מאמינים בנו שנצלח במלחמה וננצח, משום שהדבר חשוב להם". לא עברה אלא יממה אחת והמציאות טפחה על פניו וריסקה את הצהרתו לרסיסים.

מתוך חששות אלה אני רשאי להניח שהערבים יעבירו בימים הקרובים ביותר טילי קרקע-אוויר ויקר-בום שוב ליד כוחותינו, ועלי-ידי כך ימנעו מחיל האוויר שלנו סיוע צמוד לכוחותינו. אני רשאי גם להניח כי בגין חילוקי-הדעות בינינו לבין הרוסים והערבים – וכולנו מתפללים שחילוקי-דעות אלה יצטמצמו והפער ביניהם יצטמק, אבל עדיין הם קיימים אם נשפוט לפי הצהרותיהם של הנשיא סאדאת וברית-המועצות – עלול המשא-ומתן להתנפץ והערבים יתפתו לפתוח שוב באש. במצב זה קיימת חשיבות עליונה לכוחנו העדיף על הערבים, בכפוף לתפיסתו של קסיינג'ר, האומרת שרק עמדת כוח תבטיח את הצלחתו של המשא-ומתן. אני תובע מעצמנו ערנות מירבית כדי לקיים זאת. אני מודע לעובדה שרק ארצות-הברית, כמובן בנוסף על כוחנו ועל הסיוע של העם היהודי, עומדת לרשותנו. בכל זאת מותר גם לידיד זה לבוא בתביעות הנוגעות לקיומו הבטחוני, שאנחנו מבינים אותו הרבה יותר טוב מאשר ידידנו.

רשאים אנו להזכיר לנשיא ניקסון את הבטחותיו לשמירה על מאזן הכוחות, מאזן כוחות אמיתי, לא זה שעמדנו עליו והתנסנו בו על בשרנו במלחמה זו. עלינו להזהיר את ארצות-הברית מטעות נוספת לזאת של הזזת הטילים בשנת 1970, ואני מאמין שיש בתוכנו הכוח המוסרי להעמיד את ההנהגה האמריקנית והיהדות העולמית על כל סכנה של תכתיב אשר יפגע בקיומנו, עם היתנו עם קטן.

בסיכום: בבואי לשקול את הסיכויים ואת הסיכונים הגלויים והנסתרים של ההחלטה אני מחייבה עם חרדה רבה בלב.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת אליאב.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הקרבות המרים עודם בעיצומם. החללים מוטלים לפנינו. רבבות משפחות חרדות ליקריהן. יש איפוא רתיעה עמוקה מדיונים, ובוודאי מפולמוס. אולם בעוד המלחמה נטושה, ובצמוד אליה, נחרצות עובדות מדיניות גורליות. אין איפוא מנוס מבידור, אפילו הוא כרוך בחילוקי דעות קשים.

התגובה האישית הראשונה על ההחלטה בדבר הפסקת-האש, כמו על כל הפסקת-אש, היא אנחת רוחה. איזו תפילה ומשאת נפש עזה יותר, בכל בית, בלבם של כל אם ואב, כל רעיה וכל ילד בעם הזה, מן התפילה החרישית להפסקת-אש ולשלום-קבע שיבוא בעקבותיה?

ובכל זאת, על אף עוצמת הרגשות הללו, רבצה אתמול, ורובצת היום, על העם עננה כבדה של חרדה עמוקה כאשר נודעה החלטתה של ממשלת ישראל, אשר קיבלה על עצמה ביצוע מיידי של החלטת מועצת הבטחון 242, המחייבת את נסיגת ישראל מן השטחים או משטחים שכבשה במלחמת ששת הימים ושוללת מכל וכל כל אחיזה בשטח אשר נותפס בעקבות לוחמה.

גברתי היושבת-ראש, נשער גא בנפשנו רק לרגע את אלפיים הטנקים הסורים מסתערים על ישראל במפתיע, כשקו הזינוק איננו ברמה הסורית, אלא בחוף

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על העינותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)

(ש. תמיר, קשת, אליאב) —

מצויה קשת גדולה של דעות, מן האדום עד הסגול והירוק באמצע, והוויכוחים בינינו היו לפעמים מרים כלענה. יש, לצערנו, סיעה של שלושה חברי כנסת שאינה משרתת את מדינת ישראל, בפשטות זו של המלה; היא משרתת מדינה זרה, ועם הצרה הזאת צריכים אנו לחיות איך שהוא בתוך הכנסת הזאת. אני רוצה לרגע לתפוס חברים בצערם. ייתכן שלא הייתי נוהג אחרת לו היו הדברים האיומים האלה, שלא הייתי עד לשמיעתם, מופנים לכיוון שלי.

בדיעבד דומני שטוב היינו עושים אילו כולנו היינו נותנים לאש הזה, לולגה, לדבר והיינו קמים כולנו, אותם מאה-ושבעה-עשר חברי כנסת, ואני ביניהם, ועוברים את האולם.

ולנושא אשר לפנינו: אני תומך בכל לב בהחלטה של הממשלה בעניין הפסקת-האש. גם אם נהיה פסי-מיים מאוד ונאמר כי זאת תהיה רק הפוגה קצרה ביותר, הפוגה קצרה להחלפת כוח לחימה נוספת — ואפשרות כזאת קיימת בהחלט — הרי גם אז נכונה היתה החלטת הממשלה, כי החיילים זקוקים להחלפת כוח. נזכור כי המלחמה הזאת יש לה דימויים רבים למלחמת העצמאות. נזכור כי במלחמה הזאת פסימיים חמוני מהפוגה להפוגה עד לנצחון. גם אם נהיה פסימיים ונניח כי הפסקת-האש תימשך זמן רב, אך לא תביא לשום שינוי משמעותי, כלומר לנכונות הערבים למשא-ומתן ישיר לשלום, הרי נעשה כל שביכולתנו במשך הזמן הזה כדי לחזק ולחשל כוחנו, וגם לפי זה נכונה היתה החלטת הממשלה.

אך ייתכן שבקצה המנהרה הארוכה והאפלה של מלחמות הדמים בינינו ובין הערבים קיים זיק של תקווה ושביב של אור לקראת משא-ומתן לשלום אשר יבוא כתוצאה מהפסקת-האש הזאת, ואז ודאי נכונה היתה החלטת הממשלה לנצור את האש ולבדוק את מקור האור, הישנו או אינו? ממשלת ישראל חייבת בדיקה זאת לעם הזה, ואני בטוח כי העם לא היה סולח לה לעולם לו לא ניסתה דרך זו והיתה דוחה, חלילה, את הצעת הפסקת-האש.

דברי היום יהיו דברים אשר בעיקרם נאמרו ונכ-תבו בתקופה שבין מלחמת ששת הימים למלחמת יום הכיפורים. אני מאמין בכל מאודי כי הם תקפים ונכונים גם כיום, בעיצומה של המלחמה. אתחיל בתופעה קשה, אשר פשתה בנו לפני המלחמה. כוונתי לזילזול באויב. מי שמבטל ומזלזל באלפי הערבים אשר קמו עלינו להרגנו וקורא להם "ערב רב", עושה קודם כל עוול משווע לחיילי צה"ל אשר לחמו ולוחמים בהם בחירון נפש, במיטב הכשרון, במירב האומץ. זוהי מלחמה אכזרית באנשים אכזריים, מרי נפש, אשר אינם חסרים כלל ועיקר אומץ לב ותושיה.

גרוע הוא יחס הבזו אשר חלק מבינינו רוחש כלפי הערבים. בעניין זה התהפכו היוצרות עד להחריד הער-בים, אשר בעבר בזו ליהודים, שוב אין הם בזים לנו. לעומת זה אנו מתחילים לבזו להם. עלינו להילחם בתכונה מכוערת זו בכל אמצעי החינוך שבידינו. די לנו בגאווה מוצדקת בעצמנו, בלי שיילווה אליה בזו לאויבינו. הבזו הוא נשק מסוכן והוא פועל כבומרנג, ורבות הן הדוגמאות לכך בהיסטוריה. אנו היהודים, אשר בזו לנו בכל חלקי העולם, כל השנים, מה לנו כי נבזו לערבים, אויבינו היום ושכנינו מחר?

אני רוצה להניח ששר החוץ לא הולך את העם שולל בדברו בלשון כה החלטית, וכי אמנם לא ידע ולא כלום — לא הוא ולא אתם — כי יש בירור על הפסקת-האש, והבירור קדחתני והוא על סף של החלטה מחייבת. מנין איפוא, גברתי ראש הממשלה, הבטחון הזה, מה הוסכם ומה לא הוסכם בתחום המדיני בין הנציגים הסובייטים והאמריקאים במוסקבה, ומה צפוי לנו בימים ובשבועות הקרובים? אחרי הלקחים המכאיבים כל כך של השבועיים האחרונים, שנבעו בין היתר מאשליה, משאנונות, מטפחה עצמית על השכם ומה-ערכות מצב רשלניות וכושלות — האם את זאת לפחות לא תדרשו מעצמכם, לבלי להשלות את העם הטוב הזה, הזכאי לדעת את מלוא האמת על מצבו?

האמת האכזרית היא ששורה של מחדלים ממשל-תיים, שהחמור בהם הוא ההימנעות מגיוס חיל-המילואים, או עיקרו, בין ראש השנה ליום הכפורים, שללה מצה"ל את היכולת לבלום את האויב מייד בשער ולהנחית עליו את המהלומה המוחצת תוך ימים ספורים, האריכה את המלחמה, וכתוצאה מכך באה הפסקת-האש לא בעקבות ההכרעה, אלא ימים ספורים לפני ההכרעה, בטרם הספיקו צה"ל והעם לזכות בנצחון שלמענו נתנו כל כך הרבה בגבורה עילאית וביסורים מרים.

האמת שאין להכחידה מן העם היא כי היום, כתו-צאה מכל אלה, אנו נתונים בפתחה של תקופה קשה ומסוכנת. נכון, כוחו של צה"ל עמו, רוחו של העם עמו. אך אפילו לא יימשכו הרבות, ואפילו לא יתחדשו, שום ממשלה אחראית לא תוכל לשלוח הביתה עוד לפרק זמן ניכר מאוד את חיל המילואים הגדול שעה שהאויב לא הובס סופית, ושעה שאנו נתונים, בייחוד בגיזרה המצרית, בקווים חדשים, רבי סיכויים, אך גם לא נעדרי סכנות, במערב התעלה ובמזרח כאחד.

אלה הם רק מקצת הנתונים שבהם אנו נכנסים למשא-ומתן מדיני קשה ומר על עתידה של מדינת ישראל. בשלב זה אומר רק זאת: לאחר הכשלוני המזעזע שממשלה זו נכשלה בנושא המרכזי של חיינו, ערב המלחמה ולקראתה, על כל תוצאותיו המכאיבות והצור-בות, ולאחר המהלומה המדינית החמורה שהונחתה עלינו בעקבותיו, — כאשר בפועל סיימה ממשלה זו את תקופת כהונתה — אנו זכאים וחייבים לתבוע ממנה לפחות קורטוב של הרכנת ראש בפני העם הזה והצבא הזה, שלא זכו בהנהגה שהם ראויים לה, לפחות מינימום של בדיקה עצמית, חשבון הנפש וזהירות מירבית בהכ-רעות שיקבעו את גורל ישראל ובניה לשנים, ואולי לדורות.

היו"ר ב.צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מ"פ):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, לפני שאומר את דברי בנושא שעל סדר-יומנו הייתי רוצה להתייחס לאינצידנט עם חבר-הכנסת וילנר, שהייתי עד לו רק בחלקו האחרון. הייתי אומר כך: מיום שאני נמצא בכנסת זו, ועוד לפני זה, מזמן ששירתתי במוסקבה בעזירות ישראל, גמרתי אומר בנפשי שכאן יש לראות מאה-ושבעה-עשר חברי כנסת המשרתים את מדינת ישראל באמונה, כל אחד בדרכו, יהודים וערבים. בתוכנו

הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית
— (אליאב, דימלט, בגין, בן-מאיר, הורביץ) —

רבים, ובודאי לא על הסובייטים; ואם יכריזו, לא יאש-
רוה הקונגרס והסנאט.

האמריקאים יעשו רבות כדי למנוע הסלמת המל-
חמה. הם יזהירו את הערבים ואת הסובייטים לבל
יתערבו, אך מעבר לאזהרות חמורות לא ילכו. זאת
ראינו ב־1967 וזאת חייבים אנו לראות גם עתה. מי
שרוצה למשוך את האמריקאים מעבר לגבול זה, אינו
יודע מה הוא סח. הם לא יזונו יותר ממה שהאינטרס
הלאומי שלהם יכתוב להם, ואנו "נלך לבד", וללכת לבד
בעידן המלחמה של ימינו הוא חזון אימים ובלהות,
הגובל באיבוד לדעת לאומי.

ואשר ליעדינו: האם יש טעם לדבר על יעדי
השלום במצב של מלחמה? אני סבור שכן, ואני מאמין,
יתר על כן, כי טיבם של יעדי השלום קובע במידה מכ-
רעת את רצון הלחימה וכוח הסבל של אומה במלחמתה.
כי מה היה סוד כוחנו בכל המלחמות אשר נכפו עלינו
על-ידי שכנינו-אויבנו? בכל הסיבובים האלה היה
יתרוננו המוסרי בדרך מלכתחילה; לכל אורך המאבק
עם הערבים היינו מוכנים לפתרון שיבטיח "דו-קיום
ופשרה טריטוריאלית עם הערבים, ואילו הם מיאנו
בתוקף להכיר בעצם זכותנו להתקיים בצדם. נכוונת זו
מצדנו העצימה את כוחנו והעמידה לצדנו חלק גדול
של העולם. חלילה לנו להתכחש ליתרון המוסרי הזה
שעמד לנו עד היום. אני מאמין כי גם תוך המלחמה
האכזרית הזאת על ישראל לחזור ולהכריז על כוונותיה,
תכניתיה ומגמותיה לשלום של כבוד הדדי ופשרה
משמעותית עם כל אחד מאויבינו-שכנינו — עם המצ-
רים, הירדנים, הפלשתינאים והסורים. האמונה ביעדי
השלום של ישראל אין פירושה אי-אמונה בצדקת מל-
חמתנו. היפוכו של דבר.

אני רוצה כאן לומר משהו לחבר-הכנסת המר,
שאמר כי ראה יונים שנהפכו לניצים. אני בודאי מאמין
לו, אבל אני ראתי ניצים שנהפכו ליונים. ואני מניח
שהוא מאמין לי כשם שאני מאמין לו.

מנחם בגין (גח"ל):

תסביר לנו איך זה יכול לקרות.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה קורה ועוד יקרה כנראה. ראיתי גם ניצים שניש-
ארו ניצים, ויונים שנשארו יונים.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

איך נהפכו ניצים ליונים?

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת בן-מאיר, עוד תיווכח בכך. וראיתי גם
ניצים שנהפכו ליונים, ויונים — ליותר יונים.

היום נמצאים בחורים, ניצים או יונים, בטנקים,
בזחלים, בחיל הרגלים, בחורים טובים, נפלאים, ומה שיש
להם לעשות הוא להילחם, לנצח. ניתן להם כולנו ביחד
להילחם, לנצח, לנוח קצת, לבוא למשפחותיהם —
לנשיהם, לבניהם, להוריהם, אחר-כך נבוא אליהם, כל
אחד עם תורה, ויהיה להם גם זמן לחשוב. עכשיו אין
להם זמן לחשוב.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

הם חושבים עכשיו יפה מאוד.

רבותי חברי הכנסת, דומני כי אחד הלקחים אשר
כולנו, ללא הבדלי השקפות, חייבים ללמוד ממלחמה
זו הוא, כי הבו מוליד שאננות. שאננות במדינה כשלנו,
בכל עתיד נראה לעין ובלב פתרון אשר יבוא, אסורה
לנו אם ברצוננו לחיות.

אשר ליחסינו עם ארצות-הברית, אומר כאן במאמר
מוסגר: אני גדה כאשר את שומע את המשפט של
חבר-הכנסת דימלט: לא לסמוך על ערובות ולא על
אוי"ם ולא על ידידים — לא ידידים? אילו ידידים יש לנו,
חבר-הכנסת דימלט? אילו ידידים אמיתיים יש לנו
היום? יש לנו לאשרנו ידיד אחד גדול וכמעט יחיד.

אלימלך דימלט (גח"ל):

"ידידים" לא הזכרתי.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

שמעתי את המלה "ידידים".

ואת מידת תלותנו בידיד זה יודעים חבר-הכנסת
דימלט וחבריו כמנו. דיבורים רמים אי-אפשר להזין
את הטנקים והתותחים. במטוסי גאלאקסי אפשר.

קיומה של ישראל, עזרה לפיתוחה הכלכלי, החב-
רתי, הצבאי והטכנולוגי — אלה הם עתה מושכלות
ראשונים ואמיתיים לגבי כל ממשל אמריקאי. בעניין זה
פועלת ומשפיעה קודם כל עוצמת ההזדהות של יהודי
אמריקה עם ישראל, עוצמה זו שהתגלתה בכל כוחה
במלחמת ששת הימים והיום אינה נאמדת בפוליטיקה
אמריקאית רק לפי "הקולות היהודיים". אמנם גם באלה
אין לזלזל, אוכלוסיה בת שישה מיליונים, שמעמדה
החברתי-הכלכלי גבוה, המרוכזת בכמה ערים ומדינות,
משמשת גורם כבד-משקל למדי בבחירות. בכל עתיד
נראה לעין חייב כל נשיא או נשיא-בכוח להטות אוזן
ל"קול יעקב" זה. אם יפקיר, או ידאה ליהודי ארצות-
הברית כמפקיר את ישראל, יפגע פגיעה איומה בחלק
מאזרחיו ומבוחריו. בנוסף ליהודים קיימת אהדה אמיתית
לישראל גם בין רבים מאזרחי ארצות-הברית הלא-
יהודים, וגם גורם זה משפיע על השיקולים של הממשל
האמריקאי.

אך לא רק דעת קהל וקולות בוחרים, אלא גם
אינטרס גלובלי אמריקאי ואינטרסים אמריקאים לגי-
טימיים במזרח התיכון מכתביים לממשל לשמור על
קיומה של ישראל חזקה, והאמריקאים עושים שימוש
משלהם בכנס זה, בעיקר לאחר מלחמת ששת הימים.
האמריקאים יעשו איפוא למענו הרבה ויילכו אתנו דרך
ארוכה כדי לעזור לקיומו ולחיוקנו, אך לדרך זו יש
מבחינתם גבול שלא יעברו אותו. הגבול הוא המעורבות
הישראית בלחימה באזור וסכנת הסתבכות במלחמה
שגרתית או גרעינית עם הסובייטים.

לאחר וייתנאם, ובכל עתיד נראה לעין, יעמוד לפני
כל נשיא אמריקאי הפרימאט העליון לא לשלוח את
ה"ביוס" ליהרג על משהו שהוא פחות מעצם קיומה
של ארצות-הברית. קיומה של ישראל — ועלינו להבין
זאת היטב — הוא פחות, הרבה פחות מכך. האמריקאים
עוזרים ויעזרו לנו להילחם, אך הם לא יילחמו בעדנו,
לא ישפכו דמם על קיומו ולא יתנגשו עם הסובייטים
בגלגלו. נשיא אמריקאי לא יכריז מלחמה "לטובתנו",
לא על מדינה ממדינות ערב, אשר בהן יש להם אינטרסים

חבורת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(אליאב, סורקיס, קשת, אבנרי) —

שמפלגתו משמיעה גם אותי בגלל עמדותי במלחמה, אך עלי לומר כדברי וולטר: אני מתנגד לכל מלה שאמרת, אך אני מוכן ליהרג על זכותך לומר אותה. חברי הכנסת, בימים האחרונים נהרגו הרבה אנשים למען הדמוקרטיה הישראלית. אני סבור שטוב יעשו חברי הכנסת שהיו מעורבים בתגרה זו אם יביעו צער על כך שנגררו אחר רגשותיהם, ואולי ינצל כבוד היושב-ראש את ישיבתו על הדוכן, בתום נאומו, כדי להשמיע הערה כזאת.

אדוני היושב-ראש, עוד לא יבש הדם, עוד לא נדמו התותחים, עוד לא תמו ימי ה"שבעה" של המשפחות השכולות, והנה נפתחה מלחמת היהודים. אתמול, בטרם נסתיימו כל הקרבות, שמעו חיילי צה"ל במוצבים ובמעוזים את התקפת המחץ של הליכוד הימני. בן רגע, ללא מעבר, הפכה מלחמת יום הכיפורים למלחמת גלילות. הודעת הליכוד גינתה את ממשלת ישראל על כי נענתה לקריאה להפסקת-האש.

אדוני היושב-ראש, רק מי שהיה חייל קרבי בסערת מלחמה יכול לחוש את מלוא משמעותה של הפסקת-אש; השמחה והאופור של כל חייל שעמד ימים ולילות בקרב דמים ונשאר חי; אנחת ההקלה האין-סופית של האמהות והאבות, הרעיות והבנים שחרדו במשך שבעה עשר ימים ארוכים לגורל יקיריהם. מי מעו להתנגד להפסקת-אש? ולשם מה? למען איוו מטרות מקדושות? דובר הליכוד אמר זאת היום בפירוש — ואני מצטט: "נמנעה מצה"ל הכרעה צבאית שפירושה גם הכרעה מדינית." איוו הכרעה צבאית? אילו נמשכה המלחמה ובהנהגתו של דם היינו מצליחים להשמיד את כוח האויב — אז מה? האם זה היה מקרב את השלום אף במילימטר אחד? לפני שש שנים השמדנו שלושה צבאות ערביים, כבשנו שטחי אדמה עצומים, השגנו הכרעה צבאית שאין רבות כמותה בתולדות העמים — האם זה קירב את השלום? האם ההכרעה הצבאית ההיא, המושלמת, המהירה, היה פירושה הכרעה מדינית? האם בשביל זה היה צורך לשפוך דם נוסף, לשלל משפחות נוספות? כדי להשיג עוד טנקים? כל טנק שנשמיד, כעבור שבועיים יבוא במקומו טנק סובייטי חדש. אבל כל צעיר שנופל בקרב אין לו תחליף.

אדוני היושב-ראש, אפשר לתמוה לנוכח אנשים העומדים היום על הבמה וגואמים נאומים מלפני שש, ארבע או שלוש שנים, כאילו לא קרה כלום, כאילו לא הופרכו כל דבריהם, עד האחרון שבהם. ואולי נאלצים גואמים אלה לחזור על דבריהם המוכרים והמופרכים כדי להצדיק את נאומיהם מאז גררו את ממשלת ישראל לקו נוקשה ואולי הרה אסון. רבבות חיילים למדו על גופם במלחמה זו שאין תחליף לשלום — לא קווי מים, לא ביצורים, לא רכסי הרים וגם לא עומק אסטרטגי.

הבה נדבר על האליל הזה שהכויב: העומק האסטרטגי. במלחמה טוב שיש עומק אסטרטגי. לכן התנגדנו בחריפות ואנחנו ממשיכים להתנגד עכשיו לנסיגה מן השטחים ללא שלום המבטיח את הבטחון, המבטיח אותו הלכה למעשה. אולם אם העומק האסטרטגי מונע את השלום, אם מוותרים על סיכויי שלום בגלל הרצון לספח שטחים — הרי נוצר פרדוקס עקוב מדם, הגורר עלינו מלחמה כל כמה שנים, והרי בכל מלחמה נוספת גדל טווח הנשק, מוכנסות מערכות נשק חדשות ואכו-

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם): חברי הכנסת הורביק, גם אתה וגם אני איננו יודעים מה חושבים כולם. תהיה מחשבה ראשונה, שנייה, שלישית, ונבוא אליהם כל אחד עם תורתו. נסכים שעכשיו הם לוחמים ביחד.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם): זה נכון.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם): מנהיגי הערבים עדיין אינם מגלים כל כוונה אמיתית להתוות מטרות שלום עם מדינת ישראל. לגבינו זו איפוא מלחמה כמו מלחמותינו הקודמות, לחיים ולמוות, פשוטו כמשמעו, ובמלחמה זו איננו יכולים להרשות לעצמנו לנהוג אלא כמו שגדרשים אנו לנהוג במלחמה. במלחמה הכפויה עלינו שומה עלינו לעמוד ולנצח, חובה עלינו להשכים ולהרוג את הקם להרגנו. במלחמה הכפויה עלינו אינני מכיר בקווי הפסקת-אש שאינם ממש קווי הפסקת-אש, פשוטו כמשמעו. אם תימשך המלחמה הכפויה עלינו, תיאלץ ישראל להיערך גם מעבר לקווי הפסקת-האש של 11 ביוני 1967.

אבל במה דברים אמורים? בהיערכות בטחונית בתנאי מלחמה. אין להיערכות הזאת משמעות בתנאי שלום מלא. אני חוזר ואומר: אין מדינת ישראל צריכה להתפשט כדי להגשים את כל יעדיה הציוניים. עלינו לשנן לעצמנו עוד דבר אחד: לעולם אסור לנו להתייאש מן השלום. גם אם גלוי וידוע לנו שאין הוא עשוי לבוא עלינו בדרך הזו, אין אנו רשאים להכין לדור הבא אלא אותו בלבד, את השלום, ולהכין את השלום אפשר גם בעוד המלחמה נטושה. ועלינו ליכור כי רק מי שאינו מניח ידו מן השלום מנצח במלחמה.

תורה זו של מלחמה ושלום גיבשה את דמותו המופלאה של הלוחם העברי החדש, שאנו גאים עליו: לוחם הידע את אשר לפניו, שאינו שש לקרב ולא חונק לסגוד לאלוהי המלחמה; לוחם שחונק להיות קשוח, אך לא אכזר, שאינו מחפש במלחמה הוד והדר, וידוע כי המלאכה הזאת, מלאכת ההרג, היא כולה רע ויש לעשותה רק באין ברירה. לוחמים כאלה, שהם בוודאי מטובי אנשי החיל בעולם, הם שמקרבם צמחו דמויותיהם של אנשי "שיח לוחמים" ו"חשופים בצריח", הם התוצר של עשרות שנות חינוך מיוחד במינו למלחמת קיום, תוך אהבת החיים וקידושם, תוך אהבה ורדיפה אחרי השלום הנכסף.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אורי אבנרי, ואחריו לחברי הכנסת יזהר הררי.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני רואה חובה לעצמי להגיב על התגרה חסרת התקדים שנערכה היום על הדוכן הזה. כוחו של פרלמנט דמוקרטי נבחן בכך שגם בימי התרגשות עליונה נשמעים בו בשקט דברים בלתי-אהודים, ואפילו דברים שמישהו יכול לחשבם לדברי כפירה. אנו חייבים לעצמנו וגם לחיילינו שנשמור על כבודה של הדמוקרטיה הישראלית ותהיה הפרובוקציה אשר תהיה.

אני מסתייג בחריפות מדבריו של חברי הכנסת וילנה,

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון) (אבנרי, קשת, הררי) —

הלבבות להיחברות ולהסדר. העם שעמד במלחמה זו בגבורה עילאית מצפה עתה מן הממשלה שתיכנס למשא-ומתן בנפש חפצה ובלב שלם, שתציג תכנית שלום סבירה שכל העמים, ובכלל זה העם הפלשטיני, יוכלו לחיות עמו, שתפתור את בעיות היסוד של הסיכ-סוך ההיסטורי, לדבות הבעיה הפלשטינית. הבה ניגש למשא-ומתן, לא כתגרון הקונה סחורה, אלא כאמן היוצר את יצירת חייו — השלום — כדי שמלחמה זו, שאת זוועותיה חזינו בעינינו, תהיה האחרונה.

היו"ר ב. צ. קשת:

לפני שאמסור רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוהר הררי רוצה אני להגיד לחבר-הכנסת אורי אבנרי, שפנה אלי בפנייה ובהצעה: אני מעריך מאוד את כוונתו הטובה, אבל אינני מקבל את הצעתו.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוהר הררי, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל מיקוניס.

יוהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו נקראים הערב לאשר את החלטת הממשלה ואת קבלת ההצעה להפסקת-אש. נשמעה בין השאר ביקורת נגד הממשלה שקיבלה את ההחלטה הזאת בבחילות יתירה, ללא שיקול מספיק, ועשתה מה שעשתה ללא מחשבה כנה ועמוקה. הבה בנדון הערב, לאחר שעברתי יותר מיממה, בקור רוח ובנפש שקטה: האם צריך היה לקבל את הפסקת-האש או לדחות אותה? אני כשלעצמי אינני יכול להבין כיצד אנו יכולים להיענות בשלילה להצעה זו של מועצת הבטחון בבואה להציע לצדדים הפסקת-אש. אנו לא רצינו במלחמה, איננו רוצים במלחמה, ואני מביא דברים בשם אומרים, כיוון שראש הממשלה אומרת תמיד שאנו אפילו לא רוצים לנצח במלחמות. כי נצחון במלחמה פירושו שוב קרבות לשני הצדדים, קרבות יקרים לשני הצדדים.

אנו גם לא זקוקים לשטחים נוספים ואיננו מבקשים שטחים נוספים. לא היינו זקוקים לשטחים מעבר לתעלה ומעבר לגבולות שהיו בינינו לבין שכנינו ב-5 באוק-טובר.

אם מציעים לנו הפסקת-אש בשלב שבו אין אנו במצב נחות ואומרים שצה"ל ניצח, כפי שאמר חבר-הכנסת רימלט, אינני יודע, לדידי, בשביל מי הוא ניצח; אם צה"ל ניצח — גם אנו ניצחנו. אינני מבין את התעלה הזאת בין צה"ל לבינינו. מיהו צה"ל, ממי הוא מורכב, בשם מי הוא פועל?

לגבי הגבול הסורי לא היתה סיבה שלא לקבל את ההצעה להפסקת-אש. אני חושב שבמצב הנתון בגבול המצרי לא היתה כל סיבה שלא לקבל את הפסקת-האש. ומה כאן הבחילות? מה כאן בסדר? האם מפני שהצעה זו נתקבלה במועצת הבטחון בניגוד גמור לנאו-מיו של מאליק בישיבות קודמות של המועצה? האם מפני שרוסיה העזיקה במהירות את שר החוץ האמרי-קני, והיא העזיקה אותו לא רק בשם עצמה, כי אם גם בשם מצרים? לא אנו היינו זקוקים להפסקת-אש; מצרים היא שביקשה אותה דרך רוסיה ודרך אמריקה. האם בשל כך עלינו לדחות אותה?

ואז החל מעין פילפול למדני-משפטי — ואני בדרך כלל נמנע בכנסת להביא נימוקים משפטיים — וטוענים: ההחלטה שנתקבלה כתוב בה שיש לבצע מיד את

ריות יותר וגדל קציר הדמים. לכן, עומק אסטרטגי, בוודאי — עד שנושיג ונבסס שלום אמת המבטיח לנו את הבטחון. אולם בגלל סיפוח שטחים לא נוותר על שלום אמת ועל סידורי הבטחון המוצקים הבאים עמו.

יש סוגים רבים של סידורי בטחון. אחד מהם, למשל, הוא פירוז כל מדבר סיני. הצענו זאת במשך שש שנים. אילו הושג הדבר והיה למציאות, לא היינו מגיעים כלל, אני מנית, להתקפת השישה באוקטובר, מפני שהיינו כבר הרחק בדרך לשלום. אבל נניח לדגע שהש-לום היה נכשל והיתה כל זאת נערכת התקפת פתע — מה היה קורה אז? אלפי הטנקים המצריים היו נשפכים למדבר הריק והמדבר כולו היה הופך להם למלכודת. חיל האוויר שלנו והתקפת המחץ הנגדית של השריון שלנו היו משמידים את הכוח מבלי שמערך הטילים הצפוף ביותר בעולם שהיה אז נשאר במרחקים היה יכול לסוכך עליו. אבל בשלום יש פיקוח על צבאות, יש הגבלה על סוגי נשק, יש התראה מוקדמת ואין יכולת של הפתעה, בעוד שדווקא העומק האסטרטגי הרדים אותנו, נטע בנו הרגשת בטחון כוזבת וכך נולד המחולל הנורא של שר הבטחון ועורויו, שגרם לאסון ביום הכיפורים.

והנה אחרי כל מה שקרה מעו דובר גח"ל לדבר על "גבולות שנותנים בטחון". אילו גבולות? איזה בטחון? האם ייתכן גבול בטחוני אידיאלי יותר מאשר קו התעלה? האם גבול זה הרתיע התקפה? האם הוא נתן לנו בטחון? גבול הבטחון היחיד הוא גבול השלום, גבול ששני הצדדים מעוניינים לכבדו. וההגנה היחידה היעילה לכל גבול הוא צבא ההגנה לישראל שהוכיח דווקא במלחמה זו את גדולתו ואת כשרו. למרות המח-ללים, למרות ההפתעה המוחלטת שהשיג האויב, למרות המאסות העצומות של אדם ופולד שהושלכו נגד קוויים דלילים — בלם צבא זה את ההתקפה אחרי כמה קילומטרים ספורים והדף אותו ברוב הגזרות אל מעבר לנקודת המוצא. אבל גח"ל ממשיך בשלו כאילו לא קרה דבר. בגלל דיבורים אלה, של גח"ל ושל גורויו במערך, בייבזנו את פירות הנצחון העצום שנגחנו ב-1967. במקום לפתח יזמת שלום ישראלית נועזת כאשר היינו בשיא כוחנו, כאשר שלטנו במצב, כאשר היינו בני-חורין ובעלי כל האופציות, עמדנו ללא נוע, החמצנו הזדמנות היסטורית ועסקנו בסיפוח זוחל.

אדוני היושב-ראש, עכשיו יש לנו שוב הזדמנות היסטורית. האקלים הבין-לאומי נוח להסדר. הערבים נוכחו לדעת — ואני מדגיש זאת אחרי דיבורים עם ערבים רבים — שאפילו בהתקפת פתע מוחצת ומפתיעה אין בכוחם להשמיד את ישראל. הם טוענים שכבודם החוזר להם בשדה הקרב, ואולי זה מאפשר למנהיגיהם לבוא אל שולחן הדיונים ולנהל משא-ומתן תוך עמדה פשרנית יותר.

דבריה של הגברת מאיר היום היו רחוקים מלספק אותנו. היינו רוצים לשמוע נימה חיובית יותר ותכנית ברורה יותר. אולם היום אסתפק בכמה דברים חיוביים בלבד. קודם כל אני מבקש את הממשלה על הסכמתה להפסקת-האש, על-פי החלטת מועצת הבטחון. הצעד הבא צריך להיות: החלפת שבויים. אני רוצה לפנות כאן, מן הדוכן הזה, אל ממשלות מצרים וסוריה, שיבינו את הרגישות העצומה שיש לכלולנו לנושא זה. החזרת השבויים מיד, תוך ימים מעטים, תתרום הרבה להכשרת

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון) (הרדי) —

חון מיד לאחר נובמבר 1967. אבל אינני רואה שחברות במועצת הבטחון היא תמורה לגבולות.

את הדבר העיקרי בהחלטה האחרונה רואה אני במשא-ומתן המיידלי שהצדדים מתבקשים לפתוח בו. והיה אם יגידו לנו שהפסקת-האש לא נכנסה לתקפה, הרי מנקודת-מבט של המתנגדים לקבלתה — בודאי שטוב: גם קיבלנו, גם הסכמנו, היא לא נכנסה לתקפה, וצה"ל יכול להמשיך ללחום ולנצח. אם לא יפתחו במשא-ומתן מיד אתנו, הרי לפחות נוכל לנוסף בהחלטה של מועצת הבטחון שאינם ממלאים אותה. איוו בהילות היתה מצד הממשלה לקבל אותם דברים שנחשבים דברים טובים?

וכלפי פנים — הייתכן שיציעו הפסקת-אש בשעה שמצבנו בחזיתות הוא טוב ואנחנו נגיד: לא, אנחנו רוצים להמשיך להילחם, להמשיך לכבוש, להמשיך בקרבנות? אנחנו מקריבים מה שאנחנו מוכרחים להקריב, אבל לא ששים על כך. מחפשים כל דרך המוצעת לנו כדי להפסיק את האש.

בדרכי לירושלים עברתי על-ידי הבית ההרוס בבית-דגון, אותו הבית הנודע, וגזרתי במלחמת השיחור. נזכרתי אילו ויכוחים היו על הבית הזה. זכור לי שבן-גוריון אמר להחזיק בו בכל מחיר, כי הוא מפתח הדרך לראשון-לציון, לרחובות. והיו כאלה שאמרו שזה עולה לנו ביותר מדי קרבות. הואיל ונסעתי לכנסת מרחובות, עברתי על-ידי החורשה של חולדה, וזה היה אז הגבול של מדינת ישראל. אני זוכר שנסעתי לירושלים ושם עצרו אותי, בדקו לאן אני נוסע, אם יש לי רשיון לנסוע, כי שם היה גבול מדינת ישראל.

אם נחשוב להרגע לאן הגענו, היכן אנחנו עומדים היום, לאחד כל הקרבות שהיו למען המולדת, הרי אנחנו באמת צריכים להיות כחולמים; עצובים, אבל חולמים, לנוכח המצב שבו אנחנו נמצאים. יש אומרים שהמלחמה הזאת היא המלחמה הקשה ביותר שהיתה לנו. אך האמת היא שמלחמת הקוממיות היתה הרבה יותר קשה, והרבה יותר ארוכה — ועמדנו בה. עמדנו אף-על-פי שהיו הרבה קרבנות, הרבה דאגות; עמדנו בכך וניצחנו. ולכן אינני חושש כל עיקר שלא נוכל לעמוד ולנצח במלחמה הזאת.

ולאחרונה רוצה אני לומר עוד דבר אחד: הכל מדגישים את השפלות שיש בכך שסוריה ומצרים בחזו ביום הכיפורים כיום התחלת המלחמה. אבל הם בחזו בעוד דבר אחד, שאנחנו אליו לב: הם בחזו להכנס למלחמה כשהיינו 24 יום לפני הבחירות, בשעה שהמפלגות נלחמות זו בזו, וכל אחת מוצאת את כל החסרונות שאפשר למצוא בזולתה, וכל אחת מפורדת לכל פלגיה. זהו ההמן הטוב ביותר להכריז מלחמה על ארץ שהכל בה מפולג.

הייתי מזהיר — ואני מכיר את כל חברי לא מאתמול — מפתוח עכשיו במלחמה פנימית, כפי שעשו שלשים. נשאיר את כל הדברים האלה לשעה שיהיה לנו פנאי להילחם זה בזה. אל נפתח במלחמות פנימיות ללא צורך. אל נדבר על מחדלים כל עוד לא בדקו את הדברים ואין יודעים אם היו מחדלים או לא היו מחדלים. וגם אם היו מחדלים, האם המחדלים שייכים רק למפלגה אחת? אם היו מחדלים בצבא, האם הצבא שייך למפלגה? למה נפתח עתה לפתע חזית שנייה

ההחלטה 242. האם מיידיות זו עושה את ההחלטה 242 למסוכנת יותר, או לחמורה יותר? האם היא משנה בכך את תכנה אם נאמר "על כל חלקיה"? לא חל כל שינוי בהחלטה 242, הקיימת כבר שש שנים.

אלה המהווים עכשיו את הרוב במפלגות הליכוד, חברי גח"ל, עזבו בשנת 1970 את הממשלה כי חששו למסור שטחים ללא שלום וללא תמורה מספיקה. ובאשר להפסקת-אש — אני רוצה להזכיר שגח"ל הסכים אז להפסקת-אש; הוא לא הסכים לדברים שהממשלה אמרה ביחס להחלטה 242. והנה חלפו שנים ושום שטח לא נמסר, שום חלקה לא הוחזרה, ההחלטה 242 נשארה שלמה, על כל חלקיה.

אולם בהחלטה האחרונה של מועצת הבטחון נוסף דבר מה שלדעתי הוא חשוב לנו עד מאוד. נוסף סעיף שלישי האומר כי מיד ובעת ובעונה אחת עם הפסקת-האש יתחיל משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, בחסות נאותה. הערבים טענו תמיד כי בהחלטה 242 לא מדובר על שום משא-ומתן, וכל הטענות של הישראליים המבקשים משא-ומתן ישיר בין הצדדים אינם מחייבים את הערבים, לפי החלטת מועצת הבטחון. אבל ההחלטה האחרונה של מועצת הבטחון מחייבת משא-ומתן. אני חושב שזהו הישג ישראלי גדול. יאמרו שזהו תחתי אמריקני. אם הממדיקנים השיגו הצלחה על ידי תיקון ההחלטה 242 באותו כיוון שאנו רוצים בו, האם גם אז לא צריכה ישראל לקבל זאת? האם גם אז יש כאן בהילות בהחלטה ובמה שאנו מקבלים?

אינני יכול להבין על מה בכלל מדברים, בעיקר כאשר אני קורא את ההחלטה שקיבלו מפלגות הליכוד. כאן אני באמת מוכה בתדהמה. כתוב באותה החלטה, ש"עלף התוקפנות המצרית-סורית נגד ישראל התחייב בה ממשלת ישראל להתחיל מיד בביצוע של החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967, כלומר נסיגה ישראלית בכל הגזרות. יש פירוש שונים להחלטה 242. יש פירוש שישיראל עומדת עליו כל הזמן. אנו מסתייעים באלה אשר ניסחו את ההחלטה. ויש פירוש מצרי של ההחלטה 242, הוזה אומר: נסיגה מיידית מכל השטחים. האם מפלגה רצינית בישראל צריכה לקבל את הגירסה המצרית? האם היא צריכה לחזק את הגירסה המצרית-רוסית-צרפתית ולומר: נסיגה ישראלית בכל הגזרות? לשם מה זה היה נחוץ? האם זה מחזק אתכם, אותנו, את העם כולו? האם אנו זקוקים להחלטה כזו? אני חושב שאם היתה במקצת בהילות בניסוח החלטות ובקבלת החלטות, הרי היתה בהילות בקבלת החלטה זו של הליכוד. אני מציע לחברים בליכוד לחשוב עוד פעם על ניסוח ההחלטה שלהם.

נשאלת השאלה: האם מתווסף משהו למישהו אם איננו מסכים לנאמור בהחלטה 242? יכול להיות שמבחינה הגיונית יש הגיון בהתנגדות להחלטה. אבל סוריה מעולם לא הכירה בהחלטה 242. האם גבולותיה יותר בטוחים? האם היא לא הפסידה עכשיו הפסד נוסף להפסד שהיה לה בשנת 1967? וזאת בשעה שהחלטת מועצת הבטחון אומרת שהצדדים יעמדו בגבולות שהם מחזיקים עתה ואחרי-כך יתחילו במשא-ומתן. האם העובדה שסוריה לא הכירה בהחלטה 242 חיזקה אותה יותר? האם היא יותר מחוסנת בגבולותיה אם אינה מכירה בהחלטה זו? אמנם היא נבחרה למועצת הבטחון

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(הררי, קשת, מיקוניס, סורקיס, פת) —

הגורסת שהתפשטות טריטוריאלית גוברת והולכת על חשבון אדמות העמים השכנים עדיפה משלום ושכנות טובה, גם אם זה כרוך במלחמה ובקרבות בנינו ואף נכדינו. מנגוה נפסדת זו מביאה את נושאייה עד כדי תיכונות של התפשטות טריטוריאלית, המזכיר את הזבובים הכובשים את ניר הדבק, שהוא להם מלכודת נצחית.

החלטת הליכוד נגד הפסקת-אש הכרוכה בהתחלת משא-ומתן בין הצדדים המעורבים בסיכסוך למען קדם הסכם לביצוע החלטת מועצת הבטחון 242 על כל חלקיה היא נסיון נפל נוסף להנציה את הסטטוס קוו הטריטוריאלי הפוטנציאלי במלחמה האחרונה, אשר, כפי שהוכח ב-17 הימים האחרונים, לא מנע את המלחמה, לא פתח כל סיכוי לשלום ולבטחון. הבחורים שלנו, שלחמו בחירוף נפש ובגבורה בחזיתות המלחמה, עז חפצם בשלום, למרות שטיפת המוח המתמדת. הם לחמו בגבורה כיוון שלחמו על הקיום. אותם בחורים גופא לא יכלו להקריב את חייהם למען רווחים טריטוריאליים גרביים, כפי שחזו אותם בהקיש מרכיבי הליכוד. הם לחמו ומוכנים גם להבא ללחום למען עניין צודק, אך לא למען הגרנדומניה הטריטוריאלית של מנהיגי הליכוד, לא למען ישראל כובשת ומשתלטת על עמים שכנים ועל העם הערבי הפלשתינאי. נדמה לי כי בחורים גיבורים כאלה לא יכלו שבי אחרי הדמוגוגיה הלאומית של הליכוד.

כבוד היושב-ראש, עניין אחד הוא העניין של "מחדל חמור ביותר" — כפי שמכנים אותו ראשי הליכוד — בין ראש השנה ליום הכיפורים. הכוונה להעדר גיוס כוחותינו במועד, כאשר לבין שלנו היה לכאורה ברור שממשלות מצרים וסוריה זוממות התקפה על ישראל. הערב שמענו ואנחנו שומעים תעמולת לחש בין ההמונים בעניין זה. כדי למנוע רכילות ושיוחה לחש בעניין זה, בלוי קייצות עיניים מסויימות, אני מציע לכנסת להחליט על הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית, בעלת סמכות לגבות עדויות, להביא סיכומים ומסקנות. יש חוק מיוחד לכך. זה יהיה טוב גם לעניין תעמולת הבחירות לכנסת השמינית ולרשימות המקומיות. צריך סוף כל סוף לשים קץ לדבר הזה ולברר: זה נכון או לא נכון? אני עצמי איני יודע אם היה מחול או לא היה מחדל.

כידוע מכילה ההחלטה 338 של מועצת הבטחון שלוש נקודות חשובות ביותר. אני חושב שזו החלטה חשובה הרבה יותר מן החלטה 242. מדוע? מכיוון שסעיף 1 מדבר על הפסקת-אש בשעה 18.52 של ה-22 באוקטובר 1973. סעיף 2: מעבר לביצוע מלא ומידי של החלטה 242, על כל חלקיה. סעיף 3: במקביל להפסקת-האש פתיחה מיידית של משא-ומתן בין הצדדים, בחסות נאותה לכינון שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון. זה דבר חשוב — משא-ומתן לכינון שלום צודק ובר-קיימא. בסופו של דבר השכילו לציין את העניין במועצת הבטחון ב-22 באוקטובר 1973.

גדעון פת (גח"ל):

זה צוין גם בהחלטה 242.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):
שם כתוב: לקדם הסכם בין הצדדים, לא משא ומתן. זו יכולה להיות ועידה מזרח-תיכונית בהשתתפות כמה מעצמות וארצות המזרח התיכון.

במדינה? אני מציע לכולנו לשכוח את כל המלחמות הפנימיות בין אחים, ונשקיע את כל המרץ, כל הגבורה שיש בנו, וכל הגאווה שיש לנו — כדי לעזור לעם ולצעירים שנמצאים בקויות.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל מיקוניס, ואחרי ריו לחבר-הכנסת שלום כהן.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בריצוני להביע בתחילת דברי את הסתייגותי הברורה ממחזה התגרה ללא תקדים על דוכן הנואמים כאשר ניצב עליו חבר-הכנסת וילנר. רשאי חבר כנסת להתרגש ולהזדעק למשמע דברים מסויימים של חבר כנסת מסויים —

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

למה אתה מתעלם ממה שהוא אמר?

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):

אתה יודע שסאור להראות חצי מלאכה.

אך אין להרשות ביווי בית-המחוקקים הישראלי ופגיעה בדמוקרטיה הפרלמנטרית הישראלית. אני מציע לנשיאות הכנסת לדון בכך ולהסיק מסקנות. זו הפעם הראשונה שאני רואה דבר כזה בכנסת, הפעם הראשונה בעשרים-וארבע שנים.

אדוני היושב-ראש, אני מקדם בברכה את החלטת הממשלה לקבל את הפסקת-האש בכל החזיתות בהתאם להחלטת מועצת הבטחון 338, ביום ה-17 לקרבות, הוא יום 22 באוקטובר. החלטה זו נתאפשרה, כידוע, על-ידי ההחלטות הסובייטיות-אמריקאיות, שלא זו לבד שמנעה מעורבות גדולה יותר של שתיהן במלחמה הערבית-ישראלית, עניין החשוב ששלעצמו, אלא שאף קבעה את נקודות המוצא העקרוניות והמעשיות להשכנת שלום ישראלי-ערבי.

מאות אלפי משפחות ציפו לרגע זה של הפסקת-אש, בין שיקיריהן נמצאו אותה עת בחזיתות ובין שלא. באופן הטבעי והגורמלי ביותר היתה קיימת בעם חרדה ודאגה לנפלים על משמרתם בשורות צה"ל, לפצועים, לנעדרים ולשבויים. יתרה מזו: כל בר-דעת בארץ יודע מנסיון תולדותינו באזור שכאשר כפו עלינו מלחמות וצריכים היינו לעמוד על נפשנו ועל ארצנו, עשינו זאת, ובהצלחה, למרות הקרבות. אך כל בר-דעת גם יודע שהמלחמות לא פתרו עד היום את הבעיות שבהן נעוץ הסיכסוך הישראלי-ערבי: השאלה היתה ונשארה שאלת השגת השלום.

יצא כך, לא במקרה כמובן, שהפסקת-האש מצאה אותנו בעמדות נוחות, ומצאה גם את המצרים בעמדות לא רעות: היא מצאה אותנו ואותם כך שאין לשני הצדדים במה להתבייש, מבחינת הכבוד הלאומי והיוקרה הממלכתית, שהם חשובים מבחינה פסיכולוגית, בעיקר לצד המצרי. לכן היה זה מוזר לגמרי, בלתי-הגיוני ובלתי סביר מצד סיעות הליכוד לבוא בהחלטות ובטענות, הלמאי קיבלה הממשלה את החלטות מועצת הבטחון 338: הלמאי הסכימה להפסקת-אש, הלמאי והלמאי...

החלטה כזאת של הליכוד, נאמר גלויות, עומדת בסתירה גמורה לאינטרסים הלאומיים והבטחוניים של ישראל. החלטה זאת נובעת מהקונפציה הבלתי-ריאלית והאנטי-היסטורית של גח"ל וכוכבי-הלכת שלו,

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דין) (מיקוגיס, קשת, ש. כהן) —

(ה) עלינו להושיט יד להסרת כל מכשול אפשרי בדרך המשא-ומתן.

(ו) ההסכם ההדדי הוא הדבר החשוב ביותר למטרת כינון שלום צודק ובר-קיימא בין ישראל לבין הצד הערבי. פירוש הדבר: משא-ומתן חפשי מכל תכתיבים; משא-ומתן בין שווים, ללא השפלה, ללא מנצחים ומנוצחים; משא-ומתן של השלמה והכרה הדדית בזכויות הלאומיות הצודקות של שני הצדדים; משא-ומתן שיביא לפתרון הבעיה הפלשתינאית, שבפתרונה אנחנו מעוניינים יותר מכל גורם אחר באזור ובזירה הבין-לאומית. אנחנו מעוניינים לפתור את השאלה הזאת. אנחנו מעוניינים להיפטר מהשאלה הזאת.

נזכור היטב: זהו הרגע ההיסטורי, אם רוצים אנו להימנע ממלחמות ולהתאזרח כראוי באזור המזרח התיכון, לשנינו יסודי של מדיניות הממשלה כלפי הארצות השכנות, כלפי בעיות העם הערבי הפלשתינאי במיוחד. בדרך חדשה כזאת נמצא הרבה ידידים, נרכוש כוח ואפשרויות לבנות ולפתח בקצב מהיר את משק ארצנו לטובת המוני עמלי הכפיים והרוח, לטובת קליטתם האנושית, הכלכלית והחברתית של העולים אלינו מארצות שונות.

היור"ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, ואחרי לחבר-הכנסת אבנר שאקי.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בחזית הדרום עוד נמשכים קרבות שי"ן בשי"ן — שריון בשריון, וכאן כבר נפתחו גוואמי הליכוד במלחמות יו"ד ביו"ד — יהודים ביהודים. אפשר להבין את ההתנגדות להיענות ממשלת ישראל להפסקת-האש. זוהי עמדתם הלגיטימית וזה הזמן הלגיטימי שבו הם יכולים לקום ולהביעה. אך מה לדיון על הפסקת-האש ולמטת ההאשמות על מחד-לם בין ראש השנה ליום הכיפורים, שגרמו להרג מאות מבחורינו? האם זה הזמן להאשמות אלה? האם זה הזמן לא רק להאשים אלא גם לצעוד צעד נוסף קדימה, לדרוש חקירה מוסמכת, גביית עדויות ועריפת ראשים?

כי לא די בהאשמות. יש לבסס את ההאשמות. יש לתת אפשרות להשיב. אך עם כל רצוני שיתקיים הבירור הזה, רבותי חברי הכנסת, סבור אני שעוד לא הגיע הזמן לכך. הבירור עוד ייערך, ההאשמות עוד תושמענה ביתר פירוט והמסקנות יוסקו, אבל לא בשעה שעוד נילחם שריון בשריון.

מחר תקבע הכנסת מועד חדש לבחירות. לפי מועד זה תכנון נא את מלחמת היהודים.

אדוני היושב-ראש, לא רק לאופוזיציה הגדולה מימין אני קורא להתחשב במצב המלחמה השורר עדיין ולא לשוב בבהילות אל נוהגי תמול-שלוש. אני רוצה לפנות גם לממשלה בקריאה דומה, בתחום אחר לגמרי, אם כי גם הוא בחזית הפנימית. היום התפרסמה ידיעה כי משרתם של ששקלון וזאבל זמן וכו'-אדם כדי לפנות בכוח, תוך נזקים ומכות וחבלות, משפחה בת 14 נפשות המתגוררת בשני חדרים, שפלשה לחדר שלישי בלי לשלם 12,000 לירות ל"עמידר". זוהי משפחה ששניים מבניה לוחמים בחזית, והמשפחה אינה יודעת אם הם חיים או לא. האם זה הדבר הנוער שיש

עוד לא ברור ולא יכול להיות ברור כיום הזה מה תהיה "החסות האנוחה", מה מוקדם ומה מאוחר בסעיף-פ"מ 2 ו-3. בלי ספק לא יהיה מוקדם ומאוחר, זה מוכרח להיות יחד. אך לא זה הדבר העיקרי כרגע. לדעתי, הטענה העיקרית צריכה להיות מופנית לממשלה, הלמאי חיכתה שנים ואף הוכנסה למלחמה האחרונה, ולאחר-מכן נכנעה לאונס מדיני, שקצהו אין איש יודע ושהוטל עליה על-ידי שליטי ארצות-הברית? עדיין אין אנחנו יודעים את כל הפרטים בקשר למהלך הזה של השלטון האמריקני.

האם המצב הנוכחי אינו מעיד על כך שמוטב היה לישראל ולעניין ההסכם עם הצד הערבי לו נקטה הממשלה בשנים האחרונות באופן עצמאי ביזמות שלום ישירות, ללא מתווכים? יש שליטים כאלה שהם בעד משא-ומתן ישיר. למשל, נשיא רומניה צ'אושסקו הוא בעד משא-ומתן ישיר. אין הוא מאמין לשדכנים בדברים כאלה. הוא רואה את הדברים מהבחינה שלו; אין הוא מכיר את המצב לפרטיו כפי שאנחנו מכירים אותו. אנחנו אמרנו: בכל צורה שהיא, גם בצורה ישירה, מוכרח להיות משא-ומתן. אנחנו יודעים ממה נובע הסירוב של שליטי ערב למשא-ומתן ישיר. אנחנו מבינים זאת היטב.

אנחנו הזהרנו לא פעם מפני לחצים ותכתיבים מן החוץ. אף היום עוד לא מאוחר לשקול את הבעיות הניצבות לפנינו באופן עצמאי ומתוך אינטרס השלום של עמנו, עם קבלת החלטת מועצת הבטחון 338. נקודת המוצא שלנו צריכה להיות לא הסטטוס קוו, אלא המחר הלאומי שלנו; השאלה, איך נעבור מלוחמה ואיבה לשלום וידידות עם הצד הערבי.

לדעתנו, על הממשלה — לאחר שקיבלה את ההחלטה 338 — להצהיר כיום מלכתחילה ולהוכיח (דיעבד: א) במשא ומתן הצפוי, בכל צורה שהיא, גם בצורה ישירה, אין פניה לרווחים טריטוריאליים וסיפוחים טריטוריאליים בשטחים המוחזקים מאז מלחמת ששת הימים, אלא פניה להסכם שלום.

(ב) הסתלקות מהעדת שטחים על פני שלום — כפי שהדבר בלידי ביטוי בשנים האחרונות בסיפוח הזוחל והבלתי-רשמי — צריכה להיות מבוססת על ההנחה כי במסגרת חווי השלום יש להתוות בהסכמה הדדית את גבולות ישראל. לפי דעתי, זהו הפירוש האובייקטיבי והמדעי להחלטה 242. איננו יכולים לקבל תכתיב, קו הגבול צריך להיות מוסכם. גם בלי סיפוחים טריטוריאליים צריכים שני הצדדים להסכים על גבול באופן הדדי.

(ג) על ישראל לאפשר, מצדה היא, שיתוף נציגות דמוקרטית של העם הערבי הפלשתינאי בשטחים המוחזקים במשא-ומתן לשלום, כדי לכלול בהסכם גם את פתרון בעייתו של העם הפלשתינאי על יסוד זכותו להגדרה עצמית, על יסוד דו-קיום בשלום עם ישראל.

(ד) לקח המלחמה האחרונה הוא כי לא בהתפתחות טריטוריאליה שלום והבטחון, כהרסת ה"ניצים" במפלגות השלטון ובימין האופוזיציוני כביכול, אלא בהסדרי בטחון יעילים וממשיים. איני רוצה לעסוק עכשיו בפירוט מה הם הסדרי בטחון יעילים וממשיים. אחד הדברים: פירוש של שטחים. על פיקוח נדבר אחר-כך.

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(ש. כהן, קשת, שאקי) —

הם הגורמים שלחצו בכל כוחם לוירו הפסקת-האש כפי שהחליטה מועצת הבטחון ביזמה סובייטית-אמריקנית.

הדאגה המהולה בחרדה המאפיינת את תגובתנו להפסקת-אש זו נובעת מחוסר האמון מצדנו בכנותה של מצרים ובכנותה של בעלת בריתה האדירה ברית-המועצות, בעצם ייזום הפסקת-האש ובעיתוי של יזמה זו. גדולי המומחים הצבאיים בעולם החפשי שותפים בהערכתם כי צה"ל עמד על סף נצחון מוחץ גם בחזית הסואקי, לאחר הנצחון המזהיר שנחל לפני כמה ימים בחזית הצפון.

ליד דאגה זו וחששות אלה מקנן החשש-החדש שמא אין הפסקת-אש זו אלא הפוגה נוספת, שנועדה לאפשר לצבא המצרי המוכה בחלקו והמכותר בחלקו להתאושש, להתארגן, להיערך לסיבוב נוסף, חלילה, תוך הסתייעות בשפע הנשק והתחמושות המתוחכמים ביותר בימינו, המוסיפים לזרום אליו ואל הצבא הסורי ממחסניה האדירים של ברית-המועצות. כל אלה היו מחייבים ללא ספק דחיית היזמה להפסקת-האש.

עם זאת אי-אפשר להתעלם גם מכמה צדדים חיוניים שבהפסקת-אש בקווים הנוכחיים. ראשית, ומעל הכל, הפסקת-אש, שכולנו מצפים כי אמנם כאשר תתחיל — כי לצערנו עדיין לא התחילה — תהיה ממשית ונמשכת, עשויה להביא עמה בעזרת השם הפסקה של שפך הדמים, של הקרבות ושל כל הצער והכאב, השכול והיתום והאלמון שבאו עלינו במלחמת הקיום הקשה שבה אנו נתונים. קדושת החיים היתה מאז ומתמיד ערך עליון בישראל, ביהדות. "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא", ואין זה משפט ריק מתוכן, אלא העקרון של החיים. ולאחר שאחת המטרות המוצהרות של האויב, כפי שנוסחה על ידי אסאד, על-ידי סאדאת ועל ידי חסנין הייכל במאמריו בתחילת המלחמה, היא להסב ליהודים ולישראל אבידות כבדות, להכאיב לנו ביותר, ובכך לזעזע אותנו חלילה, טוב הדבר שנמנע מהם במידת יכולתנו לראות בהקזה נוספת של דמנו, של עם שהקזו יותר דמים מכל עמי העולם יחסית למספר בניו. כפי שנאמר כבר מפני רבים מתוכנו — ואני מקווה שלפחות בנקודה זו שותפים כולנו או לפחות רובנו — כל קרבן הנופל בישראל וכל חייל שאנו מבדלים גורמים כאב לא רק למשפחה, אלא גם לאומה כולה, ובימים אלה נוכחים לדעת עד כמה אין היא אלא משפחה אחת גדולה. תקוותנו היא כי גם סאדאת ואסאד עמיתיהם יתחילו להוקיר חיי אדם כערך עליון ואז יבנו כי בדרך השלום אפשר להשיג הישגים בני-קיימא יותר מאשר בדרך המלחמה.

נקודה נוספת לזכות קבלת הפסקת-אש היא לדעתי הצורך להוכיח לאותה ידידה גדולה ונדיבה ארצות-הברית, בימים אלה של אבדן ידידים, עריקת ידידים וחצאי ידידים, כי גוברים אנו אמון בארצות-הברית כי תעשה ככל יכלתה, כי תעמדה על המשמר כדי להימנע מן המשגים של אוגוסט 1970 ותביא לידי כך שהפסקת-האש תהיה פריצה לעיקר, למטרה, ליעד הנכסף של השלום, שלום אמת עם שכנינו.

בתקופה מאוד אומללה ומאוד מרה לעמנו, כאשר עשרות מדינות אירופה מזה ועשרות מדינות אפריקה מזה, כל אחת מסיבות גאואיסטיות מובהקות, נטשו את ישראל ונטשו את הצדק והניחו לנו להיאבק את מא-

למשטרת ישראל לעשות בימים אלה? כל כך מהר חזרנו למתכונת הישנה, שהתשובה לכל סממן של מחלה חברתית היא אלות המשטרה? אולי תחכו לפחות שהבנים יחזרו בשלום מן המלחמה לפני שתפעילו משה-טרה נגד המשפחה? גם זאת מלחמת יו"ד ביו"ד.

לכן אני פונה אל ראש הממשלה: הזכירי נא למי שיש להזכיר לו שלא ימהר לפתוח מחדש את החזית השנייה בקרבנו, כשאנו עוד עומדים תחת אש בחזית המצרית והסורית.

ולאחר שאמרתי זאת, אומר גם היכן אני עומד ביחס לנושא הדיון שבוכלל כנוסה הכנסת הערב. אני תומך בהחלטת הממשלה לקבל את הקריאה להפסקת-אש. אני מקבל אותה היום, כאשר נשמעים קולות הסתייגות של הרוצים עוד יומיים — שלושה של קרבות, כשם שקיבלתי בהודיה את הפסקת-האש הראשונה בתולדות מלחמות ישראל והערבים בקיץ 1948, כאשר עמדנו על גבול אפיסת כוחות בחזית הדרום, מול הצבא המצרי של פארוק. כאז כן היום הפסקת-אש היא הפסקת-הרג.

היום, אני מקווה, יכולה הפסקת-האש להיות גם פתח למשהו גדול יותר, התחלת ההסדר שיביא שלום לאזור. הסיכוי קטן, קטן מאוד, אבל חייבים לנצל אותו.

לצערי אין לי נוסחת פלא להבטחת השלום. אני מקנא באלה שהנוסחאות שלהם לא השתנו בשבועות האחרונים. דבר אחד אני יודע היום, שהוא שונה ממה שידעתי בעבר הקרוב: היום אני רוצה הרבה יותר ערבות לבטחון ישראל. נוסחאות ומוסכמות לגבי הערבים ולגבינו התנפצו ביום הכיפורים. עוד מוקדם מדי לקבוע אם השלום ניתן להשגה היום, ובאילו תנאים. חסר לי מידע מוסמך, חסרים לי מגעים עם אלה היודעים מה נעשה בצד השני, ואני מסופק אם יש למישהו מחברת הכנסת מן השורה המידע הזה. רק זאת אני יכול לומר ברגע זה: אני מקווה שהממשלה תשתחרר מן הבטחון העצמי המופרז שכולנו שגינו בו ותחפש מעל הכל ולפני הכל בטחון אמת, בטחון מושתת על שלום חוזי ועל ערבות של ממש, פירוק, פיקוח, כוח הרתעה, התחייבויות בין-לאומיות. ואין לזלזל בערובות ביחסי כוחות עולמיים. זאת ממחישים לנו מטוסי ה"גאלאקסי" המביאים לנו נשק מעבר לים.

אני יודע כי החיפוש אחר שלום טומן בחובו גם סכנות. אבל מה האלטרנטיבה שמציע הליכוד — לא שמתיה. אין הוא אומר אלא זאת: לא הפסקת-אש. ומה כן? עוד מלחמה ועוד מלחמה ועוד הרוגים? אני בא להתפלל. אני שואל בכל הכאב והכנות: מה המוצא מן המלחמות אם לא חיפוש אחר שלום תוך חרדה עמוקה לבטחוננו ולקיימנו?

הו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שאקי, ואחריו לחבר-הכנסת בגין.

אבנר ת. שאקי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עובדה אחת משה-משת נקודת מוצא שאין עליה עוררין בדיון זה על היענות ממשלת ישראל לפניית ממשלת ארצות-הברית בדבר הפסקת-אש, והיא שאותם הגורמים שכפו על מדינת ישראל את המלחמה האכזרית הנמשכת זה 17 יום, הם

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון) —
(שאקי, קשת, בגין) —

כאשר אסאד, סאדת והסובייטים ישיבילו להבין כי אכן מדובר בעם שלא רוצה בהתפשטות ולא בשטחים, אלא בהבטחת קיומו וקיום בניו, בו ברגע ייווצר הסכנו וייווצר היסוד לאותה הבנה העשויה להביא לשלום הנכסף.

לבסוף, אני רוצה לומר, כי אנו חייבים שוב ושוב להביע תודה והוקרה לעם היהודי בתפוצות על עזרתו הנפלאה, כפי שנתגלתה בימים אלה. אנו גם חייבים תודה לארצות-הברית, עמה וממשלתה, על הסיוע הנמשך שלה. אני חושב, כי פעולתו של קיסניג'ר, עם כל ההסתייגויות שבוודאי יהיו לנו — שמעתי אתמול, וכולנו שמענו זאת, מה ציפו הסובייטים ממנו ומה הצליח למונע במסמך הזה — היא ראשיתה של דרך שבה ארצות-הברית תעמוד על היסודות העיקריים הנדרשים לנו כדי שההחלטה 242 לא תהיה למכשול בדרכנו לשלום. לכן צריך לראות את סעיף 3 כקודם לסעיף 2, אף-על-פי שמבחינת סידורו ומיקומו בא במקום השלישי. אם בד בבד עם הפסקת-האש צריך להתחיל משא-ומתן, ממילא ינטל הרבה מעוקצה של ההחלטה 242, מפני שפירוש הדבר שלא מדובר בתכתיב בים מדיניים, אלא בהכשרת ההכרעה לאותו משא-ומתן שצריך להביא לחוזה ולשלום.

לכן אנו כולנו תקווה כי הפסקת-אש זו, אם וכאשר תיכנס לתקפה, תשמש מבוא ופרוודור לשלום, כי היא כבר יכולה להתחיל במלאכה הגדולה של הפסקת ההרג. בכך כבר תעשה מלאכה גדולה, בתנאי שתעשה זאת ובתנאי שבכך ניווכח לדעת שהיא משמשת פרוז-דור לאותו שלום מיוחל, שאין עם הנכסף להשגתו יותר מהעם היהודי בישראל.

הי"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין, ואחריו לחבר-הכנסת צדוק.

מנחם בגין (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, חיילי ישראל עומדים גם היום, אחרי הפסקת-אש אשר לפי שענה לא הופסקה, באש ההפגזות וההפצצות של האויב אשר הפך אותה. אנחנו נעמד מאחוריהם באחדות לבבות, באהבה רבה ובתפילה זכה.

על רקע זה מבקש אני להעיר למוכירה הכללי של מפלגת העבודה, חבר-הכנסת ידלין, הערה מיוחדת. הבוקר, בהודעתו, ניסה לתת לנו שיעורים באחריות לאומית ובפטריוטיזם, שיעורים שאין אנו זקוקים להם וגם לא נקבל אותם. בין השאר אמר: מוקדם להסביר פומבית את כל הפרטים והשיקולים אשר הניחו את הממשלה ואת צה"ל בין ראש השנה ויום הכיפורים. בקשה לי אליך, חבר-הכנסת ידלין, אל תדבר בשם צה"ל. אין לך שום סמכות לכך. אין לך שום זכות מוסרית לכך. אם אתה רוצה לדבר בשם הממשלה בלי הסכמתה של ראש הממשלה, משום שמפלגתך מנהיגה אותה — דבר; אם אתה רוצה להשמיע דברים בשם מפלגת העבודה או המערך — השמע; בשם צה"ל — לא. תסתכל בשרות האלה ותדע. ביכלתי לומר דברים הרבה יותר חמורים והרבה יותר מכאיבים כדי להוכיח למר ידלין שהוא לא צריך לדבר בשם צה"ל, אבל בגלל השעה שבה חיילינו עדיין עומדים בקרבות אמנע מהם.

בקנו המר כמעט בודדים, אי-אפשר שלא לציין כי שתי בעלות הברית שונתו לה לישראל בימיו הן העם היהודי בתפוצותיו וארצות-הברית על עמה וממשלתה. ידידותה של מדינה אדירה זו היא גורם רב-ערך. אם ניתנו ויינתנו ערובות מספיקות כי אכן הפסקת-אש זו תשמש פרוודור לשלום, ראויים הם הדברים להתקבל חרף כל הקשיים והחשדות שבדרך. כולנו רוצים, כולנו מתפללים וכולנו חייבים לעמול כדי להביא לכך שמלחמה זו תהא אמנם המלחמה האחרונה.

על כן יש לקדם בברכה את הכללת הסעיף בעניין המשא-ומתן בין הצדדים כחלק אינטגרלי של ההחלטה על הפסקת-האש בכללותה. דומה כי בסעיף זה יש התקדמות לעומת נוסח ההחלטה 242, שכן בפעם הראשונה אנו רואים את ברית-המלוכה משתפת עצמה בניסוח מסמך הרואה את המשא-ומתן בין הצדדים כדרך היחידה שבכוחה להביא לשלום. ואף-על-פי שאין כל בטחון שאמנם הערבים יעמדו בסעיף זה, ולמרבית הצער אין כל סימן שבשעה זו אפילו מצרים, שהתחייבה להפסקת-אש, מוכנה לראות בסעיף זה סעיף אינטגרלי, אין לנו אלא לצפות כי ארצות-הברית לפחות תיאבק על קיומו של סעיף זה לא פחות מאשר על קיום סעיף פיס 1 ו-2. אנו מאמינים ומשוכנעים כי הרוב המכריע של הכנסת הנוכחית והעתידית יתייצב מאחורי העקרון של גבולות בטחון וגבולות בני-ההגנה.

נאמר לנו כאן, בוויכוח בשבוע שעבר, והדי הוויכוח נשמעו גם היום, כי בברירה בין ארץ שלווה לבין ארץ שלמה היה עלינו להעדיף את הארץ השלווה. מי יתן והשלווה והשלמות יתקיימו זו בצד זו. אינני סבור כי המלחמה הזאת הוכיחה שהשטחים הם הם שעמדו למכשול. ההיפך מזה הוא הנכון. אם האוכלוסיה האזרחית, תודה לאל, לא נפגעה במלחמה הזאת, הרי זה בזכות אותו עומק אסטרטגי שהיו שראו בו איזו סגידה לאליל. אינני חושב שקיים כאן אדם אחד חושב — בכנסת הזאת או בציבור הישראלי היהודי ובכלל — הרואה בעצם השטחים מטרה לעצמה. קודם כל, אינני גורס שיש לקרוא לשטחים בשם שטחים כבושים או מוחזקים. לגבי רבים בתוכנו אלה הם שטחים שיש לנו עליהם זכויות היסטוריות, מוסריות, דתיות ומשפטיות. מי שאינו רואה את ההיסטוריות שבזכות הזאת ואת המוסריות שבזכות הזאת — הוא הוא הרואה בזה סיפוח או סיפוח זוחל. אלה שמעולם לא ראו את הפסוק הראשון של בראשית, הייתי מציע להם לעיין בו. בו אנו רואים שכבר נשאלו על-ידי אחד האמוראים הראשונים כל הדברים הנשאלים היום על-ידי שונאי ישראל. כל הדברים האלה כבר נשאלו בעבר, למרבה הצער. היו שראו בנוכחותנו כאן ובנו ליסטים המגרשים, כביכול, את האומות האחרות. כבר ניתנה להם התשובה: לא לסטים אנו כאן, לא כובשים ולא מושלים אנו כאן. אנו חוזרים אל אדמת אבות, אל ארץ זכויותינו. מי שמפקפק במוסריות ונוכחותנו ובזכותנו ההיסטוריות הוא הנותן בידי האויב נשק לתקוף ולחשוב שהוא לוחם במסגף וכבוש, אבל מי שמאמין שזכותנו ההיסטוריות נלחלה כאן ולאריך כאן קדמה לאלה התוקפים אותנו, מרגיש את עצמו הרבה יותר בטוח וצודק. מי שמדבר על שלום צודק ובר-קיימא, בעל כרחו שייצא מנקודת המוצא שהעם היהודי שחזר לארצו — חזר לארצו שלו, לארץ שבה זכויותיו ההיסטוריות בלתי-מעוררות.

מקבלים הפסקת-אש. איש מכם בודאי לא יעלה על דעתו, לדעתו, לנסות לחלק את הבית הזה לאלה שרוצים למנוע קרבנות ולאלה שרוצים בהמשך שפיכות הדמים. אני משוכנע שאיש לא יעלה על דעתו לעשות הבדלה כזאת. וכאמור, חברי, מי אינו עומד בחזיתות אלו? איזו משפחה, איזה קרוב, איזה שכן ואיזה ידיד אין לו היום משהו בחזית ישראל? ואפילו לא היה — האם הילדים של טוכני אינם כבני, ובנינו אינם כבניכם, על-פי אהבת ישראל? חלילה לנו לעשות את הנסיון של ההבדלה הזאת. הוא גם לא יעשה.

ובכן, זהו שיקול. דווקא למנוע קרבנות, למנוע אבידות בנפש, לשים קץ לשפיכות הדמים. אבל המדובר הוא לא בהפסקת-אש. המדובר באקט מדיני לבני העתיד, עתידה של האומה, בטחונה, שלומה, ארצה. הפסקת-אש זו, בתנאים הצבאיים, האסטרטגיים, כפי שנוצרו אחרי 16 ימי לחימה, כרוכה בהתחייבות להתחיל מיד בביצוע החלטת 242 של מועצת הבטחון מנובמבר 1967. מה, אינכם מבינים במה המדובר?

יש אומרים לנו: האמריקאים הבטיחו שהם יראו קשר בין ההתחייבות הזאת להתחיל מיד בביצוע החלטת 242 לבין הסעיף הבא אחריו, שלפיו יש לנהל משא-ומתן על השכנת שלום צודק ובר-קיימא. גניח. אבל אתם צריכים לשאול את עצמכם קודם כל אם האויב מקבל את הקשר בין שני הסעיפים האלה. הרי השאלה המכרעת היא, השאלה החוזרת ונשנית מאז אוגוסט 1970: קבלת ההתחייבות לבצע החלטת 242, קבלת ההתחייבות לחלק מחדש את ארץ-ישראל, ה"התחייבות בנסיגה. כל אלה יביאו לשלום, להסכם, שלום, או לא? זאת השאלה.

איך תביא ההתחייבות המחודשת, אחרי מלחמת דמים איומה כזאת, להסכם שלום? אדרבה, תתכוננו. נבדל איש אל רעהו כיהודים מודאגים, הדואגים לעמם, ולא כיריבים, על השאלה הזאת. אני אומר שאין שום סיכוי שההתחייבות הזאת תביא להסכם שלום. אין שום סיכוי. אפילו תסקלנו — אומר אני זאת. כי אמות היא.

מדוע? הודיע אתמול האויב שאינו מקבל שום קשר בין הסעיפים; הוא דורש קודם כל התחלת ביצוע של 242. מבחינה זאת אין האויב צריך לעשות שום דבר. מה הוא צריך לבצע? אי-אפשר להכחיש: הביצוע מתחיל בנסיגה של ישראל, בנסיגה מסוימת. אני מוכן היום להניח, על אף כל היריבות, שהממשלה לא תסכים לכך. הממשלה הזאת תעמוד על פתיחת משא-ומתן בחסותו של משהו שעדיין לא נבקע. אם כן, איפה ההסכם? איפה השלום? אם הממשלה חלילה תסכים לכך, תהיה נסיגה. אבל הרי שלום לא יהיה, כי לא תהיה נסיגה, לפי הצהרותיכם, לקווי ה-4 ביוני 1967. והאויב אומר במפורש: לקווי ה-4 ביוני 1967, ואחרי-כן פתרון הבטיח של העם הפלשתינאי. היכן נגיע לשלב של הסכם?

ובכן, מתוך הנחה שהממשלה לא תקבל את הנסיגה החלקית בלי הסכם שלום, ומתוך הנחה שהממשלה לא תסכים בשום אופן לנסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967 — מה נותר? האויב יודיע: ההתחייבות בביצוע החלטת 242; לי ניתנו הבטחות שהפעם זה רציני, כך אמר לי מר קוסיגין פעמיים בקהיר, כך כתב לי מר בר'נייב. ממוס-קבה; אין התחלה של נסיגה, אין לי איפוא ברירה אלא ללחום למען "שיחרור" אדמותי.

חברי-הכנסת ידלין אמר שפומבית עדיין לא הגיע הזמן לברר שיקולים מסויימים. אבל יש דברים שהם היום כבר נחלת הכלל.

ד"ר קיסנינג'ר, מזכיר המדינה של ארצות-הברית, אמר לפני ימים מספר במסיבת עיתונאים פתוחה את הדברים האלה: בשבוע שקדם למעשי האיבה ביקשנו בשלוש הזדמנויות את שירותי המודיעין שלנו ושל ישראל להמציא לנו את הערכתם על מה שעלול לקרות. אלה אף אלה חיוו דעתם כי מעשי איבה אינם סבירים, עד כדי הנחה כי אין כלל אפשרות שזה יקרה. לא נתנו — הוסיף ד"ר קיסנינג'ר נאמר — שום עצות בקשר עם ההתפתחות שעליה נאמר לנו בוודאות שהיא לא תתרחש.

מאז קראתי את הדברים האלה ושבתי והתבוננתי בהם, לא אכחיש — רעד של דאגה עמוקה עבר בלבי. נעזוב את שירותי המודיעין האמריקאים. הם צריכים לדאוג לארצות-הברית של אמריקה. שירותי המודיעין של ישראל הם המודיעים לאמריקאים שאין שום אפשרות שתפרוץ מלחמה, שבוע לפני פתיחת פעולות האיבה. הם יודעים שהאויב מרכז כוח יום אחר יום, יותר ויותר יחידות, עם טנקים, עם כלי המלחמה החדשים, בצפון ובדרום גם יחד. והם אומרים לארצות-הברית של אמריקה, בוודאות: לא תפרוץ מלחמה.

מישהו יכול לומר: טעותם של שירותי המודיעין שלנו. איננו מסכים. אחריותה של הממשלה היא. שירותי המודיעין הם זרוע של הממשלה. היא אחראית להרגעה של ארצות-הברית במשך שבוע תמים שאין שום סבירות שתוכל לפרוץ מלחמה. אין הסדר אחר במדינה דמוקרטית. שירותי המודיעין שלנו העריכו שלא תפרוץ מלחמה. מה עושה ממשלה, אם יש לה אחריות, כשהיא מקבלת את העובדות והערכה כזאת של שירותי המודיעין? חובתה של ממשלה להעריך את ההערכה. זאת חובתו של מדינאי. אילו כל מדינאי בעולם היה מקבל בעורו את ההערכות של שירותי המודיעין — הו, אילו אסונות היו מתרחשים!

מורי ורבותי, זאת שאלה המוצגת בפומבי: איזו קלות-דעת? אילו הייתי מוסיף לשם-עצם זה שמות-תואר לא היו מבהירים אותו במאומה. די לשאול: איזו קלות-דעת? האויב מרכז כוחות, נאמר במפורש: בכמויות בלתי-דגולות, בהשוואה לריכוזים קודמים, למען מה שנקרא תמרוני סתיו. והממשלה או שליחיה לא זו בלבד שמשכנעת את עצמה שאין שום סבירות שתפרוץ מלחמה, אלא היא משכנעת בכך אף את האמריקאים.

יכולתי להציג הלילה שאלות נוספות. אך משום שנמשכים הקרבות נימנע לפי שעה להציג אותן. אנו יכולים לשאול אותן בהזדמנות אחרת. נשאל אותן. בודאי גם אז נמלא את חובתנו על-פי אחריות לאומית. מר ידלין, אל תתן לנו שיעורים בפטריטיסם.

עתה, אדוני היושב-ראש, נעבור לניתוח של החלטת מועצת הבטחון 338 וקבלתה על-ידי הממשלה.

אל נתנסו להסיק את הדעת, מורי ורבותי הנכבדים. המדובר הוא לא בהפסקת-אש. אילו הוחלט, הוסכם, על הפסקת-אש — יכול תמיד להיות ויכוח. משום שזה נכון: לעתים על-ידי מהלומה נוספת באויב מונעים הרבה יותר אבידות וקרבות בעתיד. ולעתים יש שבאמת

שאני מדבר עליו, או זה כבר היה, בעוד פה משכנעים את עצמנו, ומעבר לאוקיינוס — את האמריקאים, שעל אף כל הריכוזים לא תהיה מלחמה? האם נוכל להרשות לעצמנו שוב אותה הרפתקת דמים?

אני חושב שהממשלה צריכה לתת היום ומחר קודם כל דעתה על סוגיה זו, לאמור: אם אנחנו נראה — והרי נראה בוודאי — שהאויב מציב טילים בשכנות מסויימת של כוחנו, מקרב טנקים לטווח מסויים מכוחנו, ארטילריה במרחק מסויים מכוחנו — פירוש הדבר שהאויב מכין התקפת פתע על כוחנו. נלמד מן הנסיון. זיכרו, רבותי: אל תחזרו עוד פרשת קלות-הדעת בין כסה לעשור ונדע לכלכל את מעשינו כדי להגן על בנינו.

זה הניתוח. זו היום הבעיה, זו הדאגה בלב, גברתי ראש הממשלה. לפחות אל תנסו לעשות רושם שמשוה טוב קרה לנו מאתמול. נכון שמי שניסה לשכנע אותנו לחתום מיד, ניסה ליצור רושם שזה הישג שבילנו. הוא לדרכו. אבל אנו צריכים לדאוג לעמנו ולעתידו ולבטחונם של בניו. דאגה בלב איש, נשיחנה בכנות, עם כל חילוקי-הדעות.

נתבונן עוד בדרך שבה נתקבלה ההחלטה הזאת. מדוע הסתרת, גברתי ראש הממשלה, מפני הכנסת, מדוע לא סיפרת לנו, שאתנו לא התייעצו כלל ביחס להחלטת מועצת הבטחון 338? אפילו לא ביקשו דעתנו על מלה אחת בה, על משפט אחד בה, על תיקון אחד בה. ברגע מסויים הוגש לנו מסמך ונאמר לנו במלים יפות — אני יודע את תכנון — במלים נאות, אבל נאמר לנו: כזה ראה וחתום.

מה זה? אנחנו עומדים במלחמת דמים. אנו מקרי-בים קרבנות. אנחנו נלחמים על קיומנו ועתידנו. נאמר לנו שהעולם החפשי, כפי שעמדונו מתבטאות בו-שינטון, דווקא רוצה בנצחוננו, רוצה בהצלחתנו. אין ספק שצריך שיהיה לו אינטרס בכך מבחינתו שלו. האם הקומוניסטים צריך לשלוט בכל האזור הזה? ואף-על-פי-כן בעמדתו במלחמה גורלית כזאת אפילו אין שואלים אותנו מה דעתנו על מסמך זה. אולי לא נקבל אותו? הייתכן דבר חמור מזה?

אתם אומרים תמיד שלא יהיה הסדר כפוי. כולנו ניחל לכך שלא יהיה. אני חייב לומר לעם ישראל שהסדר זה הוא כפוי, הסדר זה של החלטת מועצת הבטחון. מה פירושה של כפייה בין מדינות? פיסית? איוס? — לא דווקא. אלא, אני נציגו של נשיא ארצות-הברית, יחד עם נציגי ברית-המועצות מנסחים החלטה בשביל מועצת הבטחון. ואנחנו פונים לירושלים ואומרים: זה המסמך ששתי מעצמות-העל הסכימו עליו — וישראל, תואילי לחתום עליו. ואנחנו חותמים.

תופעה זו צריכה לעורר דאגה בלב כל אחד מאתנו, גברתי ראש הממשלה. ואסורה פה העמדת פנים, לאמור: אנחנו לא הצענו שום הצעה, אנחנו לא ביקשנו הפסקת-אש. זה נכון. אבל הפסקת-האש בקשר עם ביצוע החלטה 242 והתחלת משא-ומתן וכו', נוסח זה עם כל הקשרים והבריחים ביניהם — שבבילנו הוא נעשה; עלינו הוטל. עלינו — בלעדינו; עלינו — בלי עצתנו; עלינו — בלי הערותינו.

צריך ללמוד לקח גם לגבי העתיד מבחינת מהות ההצעות שתבואנה, כי אני מבקש להזכיר: זו הפעם

חברי הכנסת, האם מה שאמרתי עכשיו הוא תיאור רטי או שזה כבר היה? באוגוסט 1970 התחייבה הממשלה לביצוע החלטה 242, לנסיגה, הוסיפה את ההסתייגויות שלה, הן הוטלו לסל על-ידי האמריקנים, ולד"ר יארינג נמסר המסמך שהוכתב בשבילנו. האם יצא מזה הסכם שלום? נכון, היתה הפסקת-אש במשך שלוש שנים, ברוך השם, ובינתיים מת נאצר. האויב רצה להכין יותר כלים, כפי שהוכח עכשיו, ואחרי-כן באה מלחמת דמים שקשה ממנה לא היתה לישראל.

ובכן, זה נסיון, ההגיון של הנסיון. אדרבה, נתבונן, איך נגיע על-פי התחייבות זו לשלום ולהסכם עם האויב? זאת הבעיה, ולכך אנו חרדים. ההתחייבות היא מרה מאוד. אחרי מלחמת תוקפנות כזאת, אחרי האבי-דות שהוסבו לנו, האם התוצאה והמסקנה היא: התחייבות מחודשת לנסיגה ולחלוקה מחדש של ארץ-ישראל, בלא סיכוי לשלום?

האם לא מן הדין שהדברים האלה ידאינו אותנו? הרי כל איש בישראל מודאג מן השאלות הללו. יידרש ביצוע בעין. באין כזה — האויב מאיים, כמובן, במלחמה. מה זאת הפסקת-אש? אין מפעילים נשק בתקופה מסויימת, אבל זה מצב מלחמה שאפשר מדי פעם בפעם להפעיל אותו, באשר מודיעים מראש שזה יהיה כך.

אם זה יהיה חלילה כך — הבה ונתבונן: יש לנו כוח בעבר המערבי של התעלה; המצרים עומדים מן העבר המזרחי של התעלה. לכל הדעות זה לא טוב. עוד לפני כמה ימים אמרו כל הדוברים הרשמיים: מטרותנו לעקור את האויב, למגר את מכות המלחמה שלו, להוציא אותו מכל שטח שהיה בשליטת ישראל. מה קרה? צר לכולנו על כך. לנו יש כוח בתוך מצרים. נניח שמחר תיכנס הפסקת-האש לתקפה ותיפסקנה היריות. והאויב יודיע את הדעותיו: ביצוע בעין, ומיד, על-פי ההחלטה, על פי האות הכתובה של החלטה 338. והדבר לא ניתן לו. מה יעשה בינתיים? אני מבקש שכל אחד ישאל את עצמו: האם ישקוט האויב על שמרו?

לאחר הפסקת-האש — מה יעשה האויב? אני רוצה לשאול: האם אין זה סביר שהוא ירכז בשבועות הקרובים מסביב לכוח שלנו כוחות שלו? יהיו לו הכוחות האלה. 17 אניות עברו את הדרדנלים, הן הולכות לסוריה ולמצרים, ודאי יש בהן מאות טנקים, טילי קרקע-אוויר חדשים ועוד. האם אין זה סביר שהאויב ירכז את כל הכוחות האלה במקום שאפשר יהיה לפגוע באחד הימים בכוח שלנו? אין שום הגבלה על כך בהחלטת מועצת הבטחון. בשנת 1967, כשהחליטה מועצת הבטחון על הפסקת-אש, קבעה לפחות איסור על תנועת צבאות. זה איסור הגיוני מאוד, שהרי אם הוא איננו, יכול כל צד לנצל את הפסקת-האש כדי להקיף כוח מסויים על הצד השני ולפתע פתאום להתקיף אותו ולהסב לו אבידות גדולות. הכלל הזה לא קיים עוד בהחלטת מועצת הבטחון כפי שנתקבלה בחפזן גדול על-ידי הממשלה. לא כלום. הפסקת-אש כעבור 12 שעות, ביצוע החלטה 242, פתיחת משא-ומתן בחסות מישור. זה הכל.

עכשיו אני רוצה לומר דבר חמור, אבל חובתי להשמיע אותו. ניהור כולנו מפני התקפת פתע של האויב ביום שבו יחליט להתקיף. האם זה עניין תיאורטי

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(בגין, ישעיהו) —

גם בשבועיים האחרונים. האם לא אמרתם שאישור יומת רוג'רס יש לו סיכוי להוליד להסכם שלום?

כן, ציטטה. עוד מעט אקרא אותה מהכתב, גברתי ראש הממשלה. בשבת בבוקר נאמר כי ייתכן שנפתח סיכוי לשלום. שלום בא או מלחמה? ואתם בעצמכם אומרים: מלחמה קשה, אולי הקשה ביותר מאז קמה מדינתנו. ומה אני אמרתי? האם טענתי אי-פעם שנולד בכלל אדם אשר ניסה לתאר את העתיד ולא טעה? מה זה, אנחנו מדברים מעל במה זו אקס-קתדרה? האם יש איש בבית הזה שהשמיע מעל במה זו דברים ולא טעה בהם מעולם?

נו, במה היתה הטעות? הנחתי בנאומי ב-4 באוגוסט 1970 שד"ר יארינג ידרוש מאתנו מפה במשך כמה שבועות על-פי הלחץ שהיה אז; הממשלה תצטרך להגיש אותה. וכך לא קרה. נכון. במה חטאתי? היה לחץ אדיר. זרקו את הסתייגותנו לסל. הוגש המסמך המקורי. מה עשה ד"ר יארינג? את הדרישה הזאת, שהנחת כי תבוא בספטמבר 1970, הגיש בפברואר 1971. איזו טעות נוראה! אלא מאי? יש לזכור כי קרה משהו בין הדברים באוגוסט 1970 לבין אותו פברואר 1971. נאצר מת. מותו יצר שינוי יסודי במערכות השלטון במצרים. אינני חושב שמישהו מהיושבים פה קיבל הודעה מוקדמת בחודש אוגוסט שנאצר עומד ללכת בדרך כל בשר. אבל באותו חודש, באוגוסט, אמרתי גם את הדברים הבאים: "בשבת בבוקר נאמר לעם כי ייתכן שנפתח סיכוי לשלום. אני מכחיש זאת. במלוא האחריות המוטלת על כתפיו גם בימים אלה הינו מודיע לבית ולאומה כי על-פי המציאות איננו הולכים לא לשלום ולא לבטחון. לפנינו, בעתיד הנראה לעין, אחת משתי האפשרויות: או שאנחנו הולכים להסדר עם מלחמה, או שאנחנו הולכים למלחמה בלי הסדר." לא היה הסדר ויש מלחמה.

ועוד אמרתי באותו אוגוסט: "המצרים, בעזרת יוע"צ סובייטיים, הפרו את הפסקת-האש, את ההסכם עליה, בצורה שאין חמורה ממנה מבחינת בטחוננו ועתידנו. מאז ועד היום הקימו טעש סוללות של טילי סאם 2 משופרים ובימים אלה הם מוסיפים לעבוד על חמש סוללות אחרות. כך נוצר קו קדמי, והוא שלישי, של טילים: האחד — קאהיר — אלכסנדריה, השני כ-50 קילומטרים מערבה לתעלה, והשלישי בין 25 ל-30 ק"מ. הקו השלישי מכסה לא רק את השטח של הצד ההוא של התעלה, אלא גם את השטח שבין 10 ל-15 ק"מ מהצד שלנו של תעלת סואץ. המסקנה, התוצאה, היא — והכנסת חייבת לדעת זאת, והעם כולו חייב לשמוע על כך — שבבוא היום, אם יחליט נאצר — עדיין היה שליט מצרים — לפתוח באש, ובידיעת המ"צ איוות חובתנו להניח כי אין שום ספק שיבוא יום, כזה, יהיה לאויב יתרון מכריע בארטיילריה ובשריון, והפעולה הגברת של חיל האוויר שלנו יהיה קשה מאוד לבצעה בלי אבידות במספר ניכר בקרב טייסיו ומטו"סינו."

היום בא. פרוגנוזה זו התאמתה? ועוד.

היו"ר. ישעיהו:

אדוני, אתה מתעלם מהתזכורות שלי. אני חס על הזמן של הכנסת. לכל דבר יש גבול. עברת כבר על הזמן הקצוב בשתיים-עשרה דקות.

השנייה שהוגש לנו מסמך כזה כתכתוב תוך שלוש שנים בלבד.

אדוני היושב-ראש, ד"ר קיסניגר, כפי שנאמר בתחנת שידור בין-לאומית הבוקר, אמר לפני יום או יומיים את אימרת-השפר הזאת בקשר עם מה שהתרחש במזרח התיכון, עמדתן של מעצמות-העל ועמדתם של הצדדים להחלמה: "שני אנשים מבוגרים יכולים להישאר ידידים גם אם הילדים שלהם יריבו". אני רוצה לקוות שד"ר קיסניגר לא התבטא כך. אבל בכל זאת המקור רציני. והאימרה הזאת יש בה אולי יותר התחכמות מאשר חכמה. אני מכיר באופן אישי את ד"ר קיסניגר — אדם חכם, נבון, פיקח. האם כך אמר? ואולי על רקע תיאוריה מעצמתית כזאת אפשר להגיש לנו את התכתוב הזה. אנחנו לא נדבר בשם מצרים ביחסיה עם ברית-המועצות, אבל אנו נדבר בשמנו. עם כל הכבוד, אדוני מזכיר המדינה, שם המבוגרים ופה הילדים, והי"דים רבים ביניהם? והרי כאן שדה קרב עם כל התוצאות הכרוכות בכך לאנשים, למשפחות. "שני מבוגרים יכולים להוסיף ולחיות ביניהם בידידות". עם כל הכבוד, אני רוצה לומר מעל במת בית-הנבחרים הישראלי לד"ר קיסניגר, שזה ביטוי אומלל מאוד. ואם אמר זאת, יואיל לרשום לפניו שיש מחאה על כך בכנסת. אולי הוא, יותר מכל אדם אחר, צריך לדעת, שהעם הזה אין דומה לו בבגרותו, לא רק בגלל שנות קיומו, אלא גם מחמת נסיונו. גם הוא רואה היה אומר בבית הוריו ובלילה מסויים: "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקב"ה מצילנו מידם".

אנחנו, שארית פליטה, נלחמים על קיומנו, משום ששוב עמדו עלינו לכלותנו. ועוד ינסו. ועוד רוצים. מוסיפים לרצות בכך. ומי שמשלה את עצמו — כפי שעשו הילדה חברי כנסת אחדים — אני אפילו אינני יכול לומר לו שיבושם לו, חלילה לי, עליו לזכור לאור הנסיונות כי אשליה היא.

ברית-המועצות התייעצה עם מצרים בקשר להח"לטת מועצת הבטחון. קוסיגין ביקר בקהיר פעמיים: פעם לפני ביקורו של ד"ר קיסניגר במוסקבה, ואחרי שהוסכם על הנוסח יצא פעם שנייה ראש ממשלת ברית-המועצות לקהיר כדי לקיים התייעצות עם סאדאת. אתנו לא החליפו אפילו דבר בטרם נוסח התכתוב הזה. עלינו למחות על כך, ואם הממשלה לא עשתה זאת, תקיים את החובה הלאומית האופוזיציה והיא תדבר בשם העם. עלינו להביע מחאה על דרך זו של פעולה בין ידידים שיש ביניהם אינטרס משותף.

אדוני היושב-ראש, כשמתרחשת צרה בישראל, כאשר הממשלה עושה משגה חמור, אנחנו, תוך מילוי חובתנו, באים להעיר עליה, לבקרו, לבקש שינוי המדיניות. בזמן האחרון, עד לערב הקודם, ראינו שיש איזו פנציה בשביל דוברי הממשלה והמערך. הם מזמינים מיד חוברת של "דברי הכנסת" מאוגוסט 1970 ומתחילים לקרוא והם שואלים: אכן אתם אומרים? אבל מה אמרתם באוגוסט 1970, ובייחוד מה אמר אחד מכם ב-1970? הרי זה נסיון להסיח את הדעת. נניח שב-1970 נאמרו דברים מסויימים. לוא רצינו ללכת בדרככם, אילו נאומים שלכם הייתי מזכיר לכם, נאומים שלא נותר מהם מאומה וולת זכרונם העגום, גם אז, גם היום,

חבורת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(בגין, ישעיהו, צדוק, ידיד, הורביץ) —

ללקחי המלחמה הזאת. ייתכן שהמחנה שחבר-הכנסת בגין מייצג אותו והמחנה שאני נמנה עליו יגיעו למסקנות שונות לגבי לקחי המלחמה הזאת. אז נבוא אל הציבור ונתמודד איש איש על גישתו ועמדתו, והציבור ישפוט. אבל הגסיון להפיק כבר עכשיו רווח פוליטי מהיר על-ידי האשמה חפוזה ובלתי-בדוקה במחדל, כביכול, שקדם למלחמת יום הכיפורים, הוא רחוק מלשרת את האיני-טרס הלאומי ואת המערכה הצבאית שאנו עדיין נתונים בה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
צדיק, מדבר על רווח פוליטי.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):
ועתה לנושא העיקרי של דיונונו — החלטת הממשלה על הפסקת-האש. חבר-הכנסת בגין, כמו חבר-הכנסת רימלט, השיח לפנינו את הדאגות שבלבו. חבר-הכנסת בגין אמר שהוא מדבר כיהודי מודאג. ובכן, כולנו יהודים מודאגים. אנחנו כולנו מודעים לסכנות המדיניות והצבאיות הצפויות לנו. אבל מאיש-מדינה נדרש יותר מאשר לדאוג ולהביע דאגותיו. הוא נדרש להכריע בין אלטרנטיבות קונקרטיות הניצבות לפניו במצב נתון מסוים, ועל-פי רוב הברירה איננה בין טוב ורע, בין לבן ושחור, אלא בין אלטרנטיבות שכולן קשות, והמדינאי חייב לבחור מתוכן את הרע במיעוטו.

חבר-הכנסת בגין תיאר לפנינו את הסכנות הכרוכות בהחלטה להיענות לפניית ארצות-הברית בעניין הפסקת-האש, וחלילה לי למעט מחומרתן של סכנות אלה. אבל הוא לא עשה כל נסיון לתאר את המצב שהיינו נתונים בו אילו היינו דוחים את ההצעה האמריקאית. זהו, חבר-הכנסת בגין, לוקוס שרק איש אופוזיציה יכול להרשות לעצמו. למי שחייב בהכרעה אין מפלט לעמדה נוחה כזו.

אדוני היושב-ראש, אין אנו מפונקים בריבוי ידידים בעולם. חוץ מארצות-הברית אין לנו כמעט ידיד שאנחנו יכולים לסמוך על ידידותו בעת צרה. זוהי עובדה מכאיבה. אבל נחטא באשליה מסוכנת אם נתעלם ממנה. ידידותה של ארצות-הברית עמדה במבחן במלחמת יום הכיפורים כאשר השיבה על זרם הנשק והציוד מברית-המועצות לארצות ערב באספקה מהירה של נשק רב ומגוון לישראל. והעובדה שארצות-הברית עושה זאת לא רק מטעמי ידידות מסורתית לישראל, אלא גם בגלל אינטרס לאומי אמריקאי בהתמודדות עם ברית-המועצות ביורה הבין-מעצמית, איננה מחלישה אלא מחזקת את הקשרים שבינינו ובין ארצות-הברית.

כאשר אנחנו נדרשים להכריע אם להיענות או לא להיענות ליוזמה האמריקאית להפסקת-האש, הרי אחד השיקולים החשובים הוא כיצד תשפיע החלטתנו על התחום החיוני של המשך הסיוע הצבאי והכלכלי מארצות-הברית. האם אותה, חבר-הכנסת בגין, מוכן לומר שאחיה בטוח כי לגבי הסיוע הצבאי והכלכלי מארצות-הברית בעתיד אין נפקא מינה אם אנחנו מקבלים את היוזמה האמריקאית להפסקת-האש או איננו מקבלים אותה? האם אתה בטוח שמידת ההיענות של ארצות-הברית לתביעותינו בעתיד בשטח זה תהיה שווה, בין שאנו מקבלים את יוזמת הפסקת-האש ובין שאנו דוחים אותה?

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, הוא העיר לי בפעם הראשונה, ואני מבקש דקה אחת. במה חטאתי? אני מסיים את ציטוט דברי.

"על רקע ההכרה הזאת והשלמת ארצות-הברית עמה עליו לתבוע מממשלת ישראל שהיא לא תשלים לא עם ההפרה ולא עם ההשלמה עמה. לא נוכל להפקיד את בנינו ואת חייהם להפרות הסכמים מפורשים ולהשלמה עם הפרות אלו. הצבא מגן על העם. הממשלה חייבת להגן, על-ידי החלטותיה, על הצבא. חיל האוויר מגן על חיל היבשה. הממשלה, על-ידי החלטותיה, חייבת להגן על חיל האוויר שלנו, שעליו ניתן בהחלט להמשיך את המלחמה המפורסמת: המעטים שכה רבים חייבים להם כה רבות."

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, על רקע הגסיון הזה נזכור ונדע איך לכלכל את מעשינו בעקבות הפסקת-האש עם כל הקשור בה. אנחנו נושא את האחריות ונוסיף לעמוד ולהסביר לעם כי חובה לשמור על שלמותה של ארץ-ישראל, כי יש להתחשב במה שקרה ולדעת מה זה עומק אסטרטגי מבחינת הגנת העם. זו הדרך אל השלום והבטחון שאנחנו כולנו מייחלים להם.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, אחרון הנואמים בדיון זה.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עיקר הדיון שלנו הערב הוא בשאלה: האם החלטת הממשלה להיענות לפניית ארצות-הברית ולהסכים להפסקת-האש היא החלטה נכונה? אך בטרם אדון בשאלה זו אינני יכול שלא להגיב על דברי חבר-הכנסת בגין בעניין המחדל, כביכול, שבין כסה לעשור.

במוצאי יום-הכיפורים קבענו לעצמנו — כל הסינות העיקריות בכנסת — את הכלל שכל עוד נמשכים הקרבות לא נעסוק בבעיות העבר ונרכז את כל תשומת-לבנו להצלחת המערכה הצבאית. בנאומי מעל דוכן זה בשבוע שעבר חזר חבר-הכנסת בגין על הכלל הזה. והנה כבר אתמול, בהודעה מטעם הליכוד, והיום מעל במת הכנסת, בעוד הקרבות נמשכים, חבר-הכנסת בגין לא רק מציג שאלה הנוגעת לעבר, אלא גם משיב עליה תשובה פסקנית, בלא כל בירור ולימוד הנתונים.

מנחם ידיד (גח"ל):

בינתיים חלו שינויים.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

יש לו חלוקה נוחה מאוד: צה"ל שייך לעם כולו, אבל אגף המודיעין של צה"ל, שהוא חלק מצה"ל, שייך לממשלה בלבד.

חבר הכנסת בגין, השאלה היא חשובה מדי —

מנחם ידיד (גח"ל):

כך אתה מבין? כך הוא לא אמר.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

— השאלה היא חשובה מכדי שנחפז אותה לסלע מחלוקת בין-מפלגתי. נצטרך להקדיש מחשבה רבה

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(צדוק, בגין, נסים) —

האז"ם, אך מאחר שחבר-הכנסת בגין נוהג, כידוע, לדקדק בנוסחאות כחוט השערה, גם אני אינני פטור מן הנסיון לנתח את החלטת מועצת הבטחון האחרונה, ההחלטה 338.

סעיף 1 של ההחלטה הוא ברור: הוא מדבר על הפסקת-אש בקווים שבהם נמצאים הצבאות. אנו הב"ה רגנו שכל מדינה אחראית לכל הכוחות הסדירים והבלתי-סדירים שבתחומה, כלומר כוחותיה היא, כוחות של מדינות ערביות אחרות השוכנות בתוכה ואירגוני המחבלים.

מנחם בגין (גח"ל):

אירגוני המחבלים כבר הודיעו שימשיכו ללחום.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

סעיף 2 קורא לצדדים להתחיל מיד בביצוע החלטת מועצת הבטחון 242 על כל חלקיה; וסעיף 3 קורא לפתוח מיד, ובמקביל להפסקת-האש, במשא-ומתן בין הצדדים, בחסות נאותה, לכינון שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון.

ראש הממשלה כבר ציטטה היום מדברי השגריר סקאלי, נציג ארצות-הברית במועצת הבטחון, שהדגיש את הקשר שבין שני הסעיפים 2 ו-3. במקום אחד בנאומו הוא למעשה כורך את הנושאים של שני הסעיפים האלה יחד ואומר שמטרת ההחלטה היא להתחיל מיד במשא-ומתן בין הצדדים, בחסות נאותה, לקראת שלום צודק ובר-קיימא, על יסוד החלטת מועצת הבטחון חן מנובמבר 1967. מכאן שגם אנו וגם ארצות-הברית גורסים שסעיפים 2 ו-3 של החלטת מועצת הבטחון 338 הם מקשה אחת וביצוע ההחלטה 242 יכול לבוא רק בדרך המשא-ומתן בין הצדדים.

אדוני היושב-ראש, אין טעם לפתוח היום מחדש את הוויכוח בינינו ובין חברי-הכנסת בגין על יחסנו להח"לטה 242. חברי-הכנסת בגין שולל אותה מכל וכל. הממשלה והכנסת קיבלו אותה באוגוסט 1970 כבסיס למשא-ומתן, כאשר ראש הממשלה בהחירה מהמשמעות שאנחנו מייחסים להחלטה זו. מן הראוי להזכיר שני עיקרים בדברי ראש הממשלה בנאומו בכנסת ביום 6 באוגוסט 1970: שלא נחזור לקווים של ה-4 ביוני 1967 ושלא תהיה נסיגה של כוחות ישראל אלא אך ורק לגבולות שיוסכמו בחוץ שלום.

אנחנו חוזרו והבהרנו עכשיו שזו המשמעות שאנחנו מוסיפים לייחס להחלטה 242 גם היום, בקונטקסט של החלטת מועצת הבטחון 338. יש לנו יסוד לחשוב שהמשמעות שמושללת ארצות-הברית מייחסת להח"לטה 242 אינה שונה מזו.

צר לי מאוד, אך אינני יכול להימנע מלומר שחברי-הכנסת בגין ורימלט, כדי לחזק את טיעונם, נתנו סימון כין לפירוש הערבי-סובייטי של החלטת 242 ושל הפירוש הערבי-סובייטי הצפוי ודאי להחלטה 338. קשה מאוד לראות מה התבונה המדינית שבפירושנו זו וכיצד היא מקדמת את האינטרס הלאומי של ישראל.

מנחם בגין (גח"ל):

מתי אמרתי דברים כאלה? לא היה ולא נברא.

משה נסים (גח"ל):

אין כל יסוד למה שאמרת.

מי שחושב שאפשר לדחות את היוזמה האמריקאית ושאפשר לבחור לעצמנו את המועד המדויק של סיום הקרבות, ובאותו זמן לצפות שארצות-הברית תוסיף להרחיק את ברית-המועצות מהעמקת המעורבות שלה באזורנו ותוסיף להושיט לנו סיוע צבאי וכלכלי ביד רחבה, כפי שדרוש לנו וכפי שארצות-הברית מושיטה לנו — מי שחושב כך חי בעולם דמיוני שיצר לעצמו ולא במציאות הפוליטית הקשה.

אדוני היושב-ראש, אינני בא לומר שמערכת יחסינו עם ארצות-הברית מחייבת אותנו להיענות לכל יזמה אמריקאית. ידענו להיאבק עם ממשלת ארצות-הברית כשיוזמה אז תכנית שלה — כגון תכנית רוג'רס משנת 1969 — עלולה היתה לפגוע במה שראינו כאינטרס לאומי חיוני לקיום ישראל ולבטחונה. ייתכן מאוד שצפויים לנו מאבקים כאלה עם ידידנו האמריקאים גם בעתיד. נדע אז, כפי שידענו בעבר, להפעיל את מלוא השפעתנו וכוחנו, ואין אלה מן המבוטלים. אך האם ההחלטה להיענות לפנייה האמריקאית בעניין הפסקת-האש הפעם אמנם פוגעת באינטרס לאומי חיוני של ישראל? האם היתרון שבמשמעתם והגברתם של הקשרים ההדוקים — קשרי הסיוע הצבאי והכלכלי, קשרי התיאום המדיני — הקיימים כיום בינינו ובין ארצות-הברית אינו שקול פי כמה כנגד היסודות השליליים מבחינתנו — ויש יסודות שליליים — שבקבלת החלטה על הפסקת-האש בשעה שנתקבלה?

אדוני היושב-ראש, צה"ל עמד במערכה בגבורה ובתושיה. הוא בלם את התקפת האויב ושבר אותה, ואחר כך החזיר לעצמו את היוזמה, הכה באויב והסב לו אבדות קשות. אין ספק שאילו ניתן לצה"ל להמשיך בלחימה עוד ימים אחדים היינו יכולים, אמנם במחיר קרבות נוספים, להתקרב יותר אל המטרה הכפויה של גירוש האויב מתחומי הק הסגול ושבידת כוחו הצבאי. ובכן, בחזית הסורית השגנו למעשה מטרה זו, ואף השגנו מאחז בתוך סוריה. בחזית המצרית מוצאת אותנו החלטת הפסקת-האש כשהצבא המצרי השיג מאחז בקטעים של הגדה המזרחית של התעלה, וכנגד זה אנו מחזיקים בשטח גדול של הגדה המערבית, והצבא המצרי הוכה מכות קשות, אם כי לא הובס. אבל עובדה נחרצת היא שלא ישראל, אלא מצרים, באמצעות הפטרוניים הסובייטים שלה, ביקשה את הפסקת-האש. עובדה נחרצת היא שתוך ימים ספורים נאלץ סאדאת לוותר על התנאי שהתנה להפסקת-אש בנאומו ביום 16 באוקטובר 1973 — נסיגת ישראל לקווים של 4 ביוני 1967. עכשיו, כתוצאה מהישיב צה"ל, נאלץ להסכים להפסקת-אש ללא תנאי, כאשר כוחות צה"ל נשארים בגדה המערבית של התעלה, חולשים על עורקי תנועה מצריים חיוניים ומאיימים על לבה של מצרים.

סאדאת ודאי היה רוצה לבלוע עכשיו את דבריו באותו נאום ההוראה שנתן למנהל רשות תעלת סואץ להתחיל בטיהור התעלה ובפתיחתה בפני שיט בין-לאומי. בלי הסדר עם ישראל לא תוכל התעלה להיפתח. וסאדאת נאלץ להשלים עם החלטה של מועצת הבטחון המדברת, זו הפעם הראשונה במסמך רשמי של האז"ם, על "משא-ומתן בין הצדדים".

אדוני היושב-ראש, אין אני נמנה עם אלה המפריזים בחשיבות שיש לייחס לנוסחאות שבהחלטות מוסדות

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (דיון)
(ידיד, נסים, צדוק); (תשובת ראש הממשלה) (ישעיהו, מאיר, בגין, ידיד) —

מנחם ידיד (גח"ל) :

הוא בודה הכל מלבד.

משה נסים (גח"ל) :

הם תיארו מצב של פרשנות בין-לאומית שתיכפה עלינו.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :

ההחלטה 338 חשיבותה לא רק בדברים שיש בה, אלא גם בדברים שאין בה. אין בה זכר לשורה הארוכה של החלטות עוינות לישראל שנתקבלו במועצת הבטחון ובעצרת האומות המאוחדות מאז נובמבר 1967. אין בה זכר למסמך יארינג המפורסם מפברואר 1971, אשר מדי-נות ערב נאחזו בו כבנסס פוליטי יקר. אין בה כל נסיון מסוג הנסיונות החוזרים ונשנים זה שנים לכרסם בהחלטה 242 או לפרשה באורח מוסמך פירוש עויין לישראל. יש בה קריאה למשא-ומתן בין הצדדים לשלום באזור על יסוד ההחלטה 242 — ואני מוסיף, לגבי דידנו, לפי המשמעות שאנחנו מייחסים להחלטה זו.

אדוני היושב-ראש, עוד בטרם נסתיימה המערכה הצבאית — והיא טרם נסתיימה — עלינו להיערך למערכה המדינית הצפויה לנו, ותהיה זאת מערכה על

2. תשובת ראש הממשלה

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האמת היא שבגלל השעה המאוחרת הייתי מוותרת על רשות התשובה. ואני גם חושבת שזה ודאי לא יהיה הוויכוח האחרון על אותו נושא, פחות או יותר.

בשבוע שעבר, כאשר היה ויכוח, היו כמה חברי כנסת שאמרו: לא נשאל את השאלות. יש שאלות, אבל לא נשאל אותן. עבר שבוע, יש התקדמות, ועכשיו כבר שואלים. בעוד ימים אחדים יתחילו לשאול ויתחילו לענות. בדברי שבוע שעבר אמרתי שזה היה כמעט לא טבעי אילו עם נבון לא היה חושב ומודאג. ואין זה עניין של סיעה בכנסת. אין חבר כנסת שיוכל להכריז על עצמו שהוא מודאג כאילו זה דבר יוצא מן הכלל במדינה. דומני קשה למצוא אדם במדינה, בקואליציה או באופוזיציה, בכל מקום שהוא, שלא יהיה מודאג. הוא חייב להיות מודאג, ולא רק בימי מלחמה, אלא גם בין מלחמה למלחמה, כל עוד אין שלום — ולא עברה עלינו איוו תקופה שתעשה את חיינו בשלום כדבר טבעי. כולנו מודאגים. בכך אין כל אכסלוסביות.

אבל משהו מוזר כאן בעיני. חבר כנסת, ראש אופוזיציה, ראש סיעה גדולה, הולך לבחירות בוודאי לא על מנת להשיג פחות ממה שיש לסיעתו עכשיו. אבל איש יהודי טוב, פטריוט, ציוני, יושב בוועדת החוץ והבטחון, ויש בעיה כזו שלכל הדעות איננה פשוטה — האם באמת אין זה טבעי שאיש מודאג זה יקיים את הבירור הראשוני לפחות לא בפני הטלוויזיה, הרדיו והעתונות? לי נדמה שכן. לי נדמה שזה היה הדבר הטבעי, הפשוט והנכון. אבל אנו עומדים לא רק בזמן של מלחמה, בזמן דיון על קבלת ההצעה להפסקת-אש —

ובהחלט יכולה להיות דעה בעד ודעה נגד; אך אינני מקבלת את הטון הנבואי של חבר-הכנסת תמיר בכל עניין מאיוו פיסגה. על כך יש חילוקי-דעות, וזה טבעי. העובדה שזכינו הערב לשמוע מפי חבר-הכנסת בגין שאפילו הוא יכול לעתים לטעות, היא כבר הישג. אבל עובדה היא שבין מותו של נאצר לבין מה שהתפתח מאז 4 באוגוסט 1970 אין כל קשר. אינני יודעת מה הקשר בין זה לבין מה שהיה ב-1970.

כאשר הוצע לנו מה שהוצע, אז אמרו גם חברי גח"ל בממשלה: הפסקת-אש — כן; אבל מה שהיה מלווה לזה — לא. משא-ומתן בחסותו של יארינג — לא.

מנחם בגין (גח"ל) :

זה מה שאמרנו? לא אמרנו שאנו מתנגדים להצעה שיש בה משום התחייבות לחלוקה מחדש של ארץ-ישראל?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

סליחה, ישבתי ושמעתי אותך, ותאמין לי שלא הסכמתי בתשעים-ותשעה אחוז למה שאמרתי. בבקשה ממך.

מה שאמרתי עכשיו אלה פירושים. האם הוצעה לנו הצעה של חלוקת הארץ? הוצעה הצעה ללכת למשא-ומתן לא ישיר בחסותו של יארינג.

מנחם ידיד (גח"ל) :

ומסמך רוג'דס?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

לא היתה התחייבות לנסיגה. בבקשה מכם. מי שרוצה להיות אלטרנטיבה צריך להיות מוכן שתהיה לו אופוזיציה, ותתן לה לדבר.

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית
הממשלה (ידיד, מאיר, הלוי) —

מנחם ידיד (גח"ל):

לזה אני מסכים בהחלט.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תתרגלו. תגיעו לכך או לא; הכשרה לא תזיק לכם.

יש חילוקי-דעות לגבי השאלה איזו תכנית טרי-טוריאליט יכולה להביא לשלום. גם זה לגיטימי, זה מותר. אבל האימה שהטילו עלינו אז... וכאן, אם כי זה אולי לא יפה לצטט נאומים, אני מוכרחה לצטט מדברי חברי-הכנסת בגין את הדברים הבאים: "בעוד מספר שבועות, אדוני היושב-ראש, הממשלה, שאנו נאלצנו לעזובה, לא יהיה שום מנוס לפניה אלא לעשות מה שהיא מיאנה לעשות שלוש שנים תמימות: לצייד מפה ולמסור אותה בידי הד"ר יארינג. מה יכולה להיות מפה זו? ארץ ישראל השלמה? מר אברהם עופר, היה שקט, מפה זו לא תוגש לד"ר יארינג."

אמנם נאצר מת, אבל מפה לא הגשנו. כאשר ד"ר יארינג הציע לנו תזכיר, אמרנו: לא, בתנאים אלה אין לנו מה לנהל משא-ומתן. לא אמרנו: ארץ-ישראל השלמה, לא נשוב ל-1967; אמרנו שאנו לא מוכנים לקבל את ההצעה שהוא הציע. והראיה — אין משא-ומתן בחסות יארינג.

מה קרה? מותר לטעות. כל אחד עלול לטעות, מי פחות ומי יותר, אבל באותו סעיף ובאותה בעיה לדבר עוד פעם באותו בטחון — זה כבר יותר מטעות. אז כמו עכשיו חוזרת התופעה — ויסלח לי חברי-הכנסת בגין, אין לי מלה אחרת, אבל אולי אשתמש במלה קלה יותר — התופעה של עקשנות להימנע מלראות מה יהיה אם לא נקבל... אני מבינה שראש אופוזיציה אומר: אלה הן הסכנות הכרוכות במה שהממשלה קיבלה, אמנם יש קשיים גם אם היא לא תקבל, אבל הם לא חשובים, או אפשר למונע את הקשיים האלה והסכנות האלה בדרך זו או אחרת. אם לא, אין שום תכנית ושום דבר.

הממשלה קיבלה את ההצעה של 1970. שלוש שנים לא היתה אש. שלוש שנים נוצלו בצורה שלא ידענו דוגמתה בעבר לחיזוקו של צה"ל. חברי-הכנסת בגין וחבריו בשום פנים ואופן לא יוכלו להוכיח, שאילו אמרנו אז "לא" לתכנית הזאת, אין דבר, הציוד היה זורם. מדוע אין הם יכולים להוכיח זאת? מדוע אין הם מנסים להוכיח זאת? מפני שישבנו ביחד בממשלה שנים אחדות, והם ראו כמה זה בכלל "קל" לקבל ציוד לצה"ל. ועל כך שאין הם אומרים זאת אני משבחת אותם. אבל הם לא אומרים ולא מציגים לפני הציבור שאמנם זה קשה, אמנם זה כמעט בלתי-אפשרי. ולחבר הכנסת שמואל תמיר יש קונצפציה, שארצות-הברית בכלל צריכה לבוא אלינו ולבקש דברים, היא תלויה בנו. קונצפציה יפה מאוד. בכל אופן, קל להיות באופוזיציה בקונצפציה הזאת.

אבל אנחנו קיבלנו את התכנית. שלוש שנים לא ידענו אש, שלוש שנים קיבלנו ציוד. וחברי-הכנסת בגין ועכשיו מלחמת דמים. נכון, עובדתית זה נכון. אבל איזה קשר יש בין הדברים? אלמלא קיבלנו את ההצעה הזאת, אלמלא קיבלנו את הציוד לצבא ההגנה לישראל — האם יש בטחון שעלוש שנים היינו חיים בלי אש, והאם יש בטחון שעכשיו לא היתה פורצת

מלחמה? מה הקשר בין שני הדברים האלה, הקשר הפשוט, ההגיוני?

אני רוצה עוד להגיד מלה אחת לחברי-הכנסת רימלט, וגדמה לי, אם אינני טועה — לא שמעתי כל מה שחברי-הכנסת הורביץ אמר — גדמה לי שגם בדברי חברי-הכנסת הורביץ היתה נימה כזאת כפי ששמעתי מפי חברי-הכנסת רימלט. שמעתי נימה זאת בפעם הראשונה. אני מאוד ממליצה שתעובו את זה. מה אמר חברי-הכנסת רימלט? הוא אמר: צה"ל ניצח, המדינה לא ניצחה. אני שומעת את החלוקה הזאת בפעם הראשונה.

בנימין הלוי (גח"ל):
הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני יודעת להבדיל בין ממשלה ומדינה. אולי לא שמעת.

בנימין הלוי (גח"ל):
טעיתי.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תודה. לא צריך לדבר בבטחון כזה. פעמיים או שלוש אמר: צה"ל ניצח, המדינה לא ניצחה.

אולי יסביר לי חברי-הכנסת רימלט מה פירוש מלים אלו? מה פירוש המושג הזה? למה זה מכון? מה המקור של החלוקה הזאת, החדשה, שעשרים-וחמש שנה לא שמענו אותה?

צה"ל הוא של כולנו. אין צה"ל בלי המדינה. מה זאת אומרת שצה"ל ניצח והמדינה לא ניצחה? בשביל מה, בשביל מי איפוא הנצחון של צה"ל? המדינה לחד וצה"ל לחד? הייתי מבינה אילו אמרת שהממשלה נכשלה. בסדר. אבל אין כל חידוש בכך שאתם אומרים זאת. פתאום, גם המדינה. זה דבר חדש. זה יכול להוביל אותנו לדבר שאני מקווה שאתם לא רוצים בו.

לי, כמו לכל אחד במדינה, כמו לכל אחד בממ-שלה, היו ימים ולילות אימים. ובכלל, אולי זה לא יפה, אבל כל זמן שעוד יש אש באיזה מקום — ואני כמעט לא יודעת הרבה ימים והרבה לילות בלי אש, אש של חבלנים או של מלחמה — הרי יש מקום לדאגה. אבל בימים אלה של המלחמה הזאת קיבלה הממשלה הכרעות גורליות — אין אני מדברת על אישורים לדברים שונים, לא קטני ערך, אבל פחות או יותר רגילים; במשך שלושת או ארבעת הימים האלה קיבלה הממשלה לפחות שתי הכרעות, שבלי כל מליצה, היו הכרעות גורליות. בוודאי שביצע אותן צה"ל. אבל בעצמו? על דעתו? אחד הדברים הגדולים שלנו, זה חלק אינטגרלי של המשטר הדמוקרטי, הוא שצה"ל, עם כל הסגולות המופלאות שיש בו, אינו מחליט על מדיניותו. ובכן, האם מדינה לחד וצה"ל לחד? אשרינו שכאשר נקבעת מדיניות — צה"ל הולך ומבצע. מה ההפרדה הזאת?

אני יודעת שאנחנו מתקברים לבחירות, ואף אחד מאתנו אינו צדיק ולא ילך להקהיל קהל כדי לדבר על סגולותיה של מפלגת יריבה. זה עוד לא היה. אבל, רבות, באיזה מקום שהוא צריך להיות גבול.

חוברת מ"ב, ישיבה תס"ב

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (תשובת ראש הממשלה) (מאיר) —

לצער אייני משתייכת — אולי היה לי טוב יותר לו יכולתי להשתייך — לאלה החושבים בכל יום שיש פגט המביא ישר לשלום. הלוואי והיה זה כך. מעולם לא הגעתי לנקודה שבה התיאשתי וחשבתי שלעולם לא יהיה שלום. מתי? — אייני יודעת.

האם הפסקת-האש מובילה ישר לשלום? אני, בכל אופן, בשום פנים ואופן, לא מוכנה להבטיח. הייתי מאוד מאושרת לו היו בעקבות ההחלטות האלה מתחילות שיחות ישירות. אנשים ייפגשו עם אנשים.

ביקר בארץ לפני זמן-מה שר החוץ של אחת המדינות הלטיניות. הוא בא מקהיר וסיפר דברים אימיים שסאדאת אומר עלינו. אמרתי לו: אני רוצה להגיד לך דבר-מה שישמע כפרדוקס: הייתי רואה בכך צעד גדול קדימה לו היה סאדאת יושב בחדר הזה והיה אומר לי את כל הדברים הקשים שאמר לך עלינו ואפילו קשים יותר, אבל יגיד אותם בחדר אחד כאשר אנחנו יושבים ליד שולחן אחד.

אולי תהיה איזו הידברות — גם בכך אייני בטוחה — אם תהיה הפסקת-אש והיא תישמר.

אייני יודעת מדוע היה חבר-הכנסת בגין צריך כל-כך להתריע. אייני מכירה פה איש מבין חברי הכנסת, שיש לחשוב שהוא מן הישוב, שישחוד חלילה במישהו שלא איכפת לו. אם תהיה הפסקת-אש ובאמת לא תהיה אש, כולנו נשמח. יש דברים שיש להיזהר מפניהם. יש דברים שיש לשמור עליהם. אנחנו בעלי נסיון, אנחנו יודעים מה עלול לקרות. יש לנסות — במידה שזה תלוי בנו — להגיע איך שהוא למשא-ומתן. ואני אומרת: שלושת הסעיפים שבהצעה אינם שלושה סעיפים נפרדים. שני הסעיפים 2 ו-3 קשורים ומוכרחים להיות קשורים מטעם ההגיון הפשוט, גם לולא נאמר לנו שזה כך. הם אינם סותרים, הם דבר אחד. לא הייתי מבקשת תיקון לו הסעיף השני לא היה שם. אני יכולה להיות בלי סעיף זה. הייתי מסתפקת יפה מאוד בהצעה בת שני סעיפים, 1 ו-3.

אייני יודעת מדוע אנחנו צריכים לצאת מעורנו כדי להוכיח לנשיא ארצות-הברית, למזכיר המדינה, לראש המשלחת של ארצות-הברית באו"ם, הפועל על-פי הוראות שניתנו לו, כאשר הם אומרים בכתב ובעל-פה מהו מובן הדברים בנוגע לשטחים שבהחלטה 242. מדוע אנחנו צריכים לנסות לשכנע בכל-כך הרבה לב ופחוס? מדוע צריך חבר-הכנסת דימלס להגיד שהוויכוח בעניין ההחלטה 242 על "שטחים" או "השטחים" הוא ויכוח סמנטי? איזו סמנטיקה יש פה? יש פה הבדל יסודי, תהומי, בין מי שאומר "כל השטחים" לבין מי שאומר "שטחים". אני יודעת שאחם לא אוהבים זאת, זה בסדר, אבל זה ויכוח אחד לגמרי.

כפי שאמרתי, עוד יהיו ויכוחים. עם כל השאלות שישנן, ויש שאלות, אייני מתפללת שלא נשב וגלמד לקחים. הלוואי ויכולנו לעשות זאת יחד אך ורק לעניין.

מה שלא יהיה, שום ויכוח אינו נורא, מה שלא יהיה. אני מקווה שנגיע לגמר המלחמה גם לא על-פי הצעה זו, אלא על-פי הזכות היוצאת מן הכלל שיש לעם היהודי. ואנחנו בדור הזה במקרה זוכים להיות הדור שיש לו זכות לראות נועד כזה, לראות בנים כאלה, ואני רוצה להגיד — לראות אמהות ואבות כאלה. רואים את המשפחות האלה, וזה הנס הגדול,

אם לא טעיתי, אמר חבר-הכנסת הורביץ: צריך היה להחליט שלא לעשות מלחמת מנע? היה במה לעשות מלחמת מנע ביום כיפור?

מה הדיבור הזה? מאין לך? חבר-הכנסת הורביץ, או שאינך יודע מה היה שם — ואם אתה יודע, זה הרבה יותר חמור. מה זה? איזה דיבור זה? כך עמד צה"ל ביום כיפור? זה היה מצבו?

לצער איני לי פה הטקסט, אבל נדמה לי שאני זוכרת את הדברים. במסיבת עיתונאים אמרתי: איפה היינו לו היינו מקבלים את ההצעה האומרת לסגת? נכון. האם שיניתי עכשיו דעתי? חבר-הכנסת שמואל תמיר רוצה לפרש, שקבלת ההחלטה עכשיו משמעה ביצוע נסיגה לגבולות 1967. הוא יכול לומר זאת, אם זה נעים לו להגיד כך. יש בזה רק פגם אחד: אין לזה כל קשר לאמת. האם שיניתי דעתי? אין אני חושבת שיהיה זה אסון אם נעשה זאת. אני בטוחה שלא נעשה. אבל, רבותי, כדי לא לעשות זאת לא מספיקים גאומים. הגאומים היפים ביותר לא מספיקים. חבר-הכנסת צדוק דיבר עכשיו על כך.

נדמה שאיני, או לכל הפחות לא צריך להיות, פה איש שיש משום חידוש בשבילו בעובדה שמדינות העולם אשר יכולות לספק לנו שחונן לנו אינן עומדות בתור לעשות זאת. אני בכלל לא מצטערת אם ביחסיה של ארצות-הברית לישראל יש גם אלמנט שממשלת ארצות-הברית חושבת שהוא טוב גם בשבילה. אם זה כך, אני שמחה. אייני יודעת על אלטרואיסם השולט היום בעולם ביחסים בין עמים. אבל הדרך רחוקה מכאן לעמדה הגורסת "בכלל לא צריכים להתחשב בשום דבר".

כדי שאפשר יהיה להגיד "לא" — ואמרנו "לא" גם לממשלה ידידותית לארצות-הברית, והיתה הצעת רוג'ס א' והיתה הצעת רוג'ס ב' ועוד דברים שאמרנו להם "לא" — חשובה מאוד היכולת לכך. זה בתנאי אחד: כאשר אומרים "לא", עומדים לרגל וחושבים: כן או לא? אם ה"לא" הוא אוטומטי, אז הוא מסוכן, לא פחות מסוכן מאשר ה"כן" האוטומטי.

ואם יש לי טענה לחברי האופוזיציה, הרי היא זאת: את השיקול מה עדיף ב"כן" ומה סכנה ב"כן", מה עדיף ב"לא" ומה סכנה ב"לא", לא שמעתי מפה. אולי עשו זאת בוויכוחים בינם לבין עצמם.

אין לי שמץ של ספק שאלה היתה כל דרך אחרת לממשלה הרוצה לשאת באחריות מאשר לקבל את ההצעות האלה. אני אפילו אייני יודעת אם מה שמצרים קיבלה על עצמה יתגשם או לא. לעת עתה לא. אייני שמחה לכך, אבל לעת עתה לא. בכל אופן, דבר אחד צריך להיות ברור לגמרי, לא רק לחברי הכנסת, אלא לכל מי שקשור לענייני האזור ולמאמצים הנעשים מצד אחד האנשים המטפלים בכך, כך אני רוצה להאמין, להביא לידי שלום: קיבלנו על עצמנו את עניין הפסקת-האש בתנאי יסודי מפורש שמוכרחה להיות הדדיות. הפסקת-האש לא תהיה חד-צדדית. לא ייתכן מצב שהמצרים ימשיכו להיות ואנחנו איך שהוא נברח מהם או נשב ונראה כמה זמן ייר. הפסקת-האש תתקיים אם היא תהיה הדדית; אם לא תהיה הדדית, אז אותו דין חל על שני הצדדים. אנחנו קיבלנו זאת, רצינו שתהיה הפסקת-אש.

— הודעת הממשלה על היענותה לפניית ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (תשובת ראש הממשלה) (מאיר); (סיכום הדיון) (ישעיהו, ברעם, רזיאל-נאור, לבנבראון, אבנרי) —

הזאת, אף אם לא תביא אוטומטית לשלום, יש בה אלמנט — ממש כמו שהיה בהצעה של 1970, ואולי יותר, כי עברו שלוש שנים והצרכים גדלו — יש בה אותו אלמנט העשוי להקל עלינו להתחזק. בזה אין כל שמץ של ספק.

היסודי, זה עשרנו. ואם מנצחים במלחמה, הרי זה בזכות הזאת; ואם אנחנו מתקדמים, הרי זה בזכות הזאת; ואם נגיע לשלום, הרי זה יהיה באותה זכות, והלוואי שזה יהיה עד כמה שאפשר בקרוב.

אני משוכנעת, הממשלה כולה משוכנעת, שההצעה

3. סיכום הדיון

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבנבראון, להצעה לסיכום הדיון מטעם סיעת רק"ח.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להגיש את הצעת הסיכום הבאה:

1. הכנסת מחליטה כי ממשלת ישראל תשמוד בקפדנות על הפסקת-האש בהתאם להחלטת מועצת הבטחון של האו"ם מס' 338 מיום 22 באוקטובר 1973.
2. כדי להתקדם מהפסקת-אש אל שלום צודק ובר-קיימא מחליטה הכנסת כי הממשלה תתן יד לביצועה של החלטת מועצת הבטחון 242, על כל סעיפיה, לרבות נסיגה מהשטחים הערביים שנכבשו ביוני 1967, הבטחת זכות קיומה הריבוני של מדינת ישראל וכיבוד הזכויות של העם הערבי הפלשתינאי.

3. הכנסת קובעת כי היעד הלאומי הראשוני של מדינת ישראל הוא כינון שלום צודק ויציב בינה לבין שכנותיה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להצעת סיכום בשם סיעת מרי-העולם הזה-כוח חדש.

אורי אבנרי (מרי-העולם הזה-כוח חדש):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להציע את הצעת הסיכום הבאה:
הכנסת מקדמת בברכה את הפסקת-האש כצעד לקראת שלום אמת.

היו"ר י. ישעיהו:

אנו נייגשים להצבעה.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת א. לבנבראון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת מ. ברעם נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לכם כי מחר בשעה 10 בבוקר תתכנס הכנסת לכנס מיוחד כדי לדון בהצעת חוק בעניין דחיית הבחירות לכנסת. הכנס הזה נעול.

הדיון תם. אנחנו נייגשים לסיכומים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, להצעת סיכום בשם סיעות אחדות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם הסיעות: המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה, מוגשת הצעת הסיכום הבאה:

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת הממשלה שנמסרה על-ידי ראש הממשלה לכנסת היום, כ"ז בתשרי תשל"ד — 23 באוקטובר 1973, וכן את דברי תשובתה למתווכחים.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת רזיאל-נאור, להצעת סיכום בשם סיעות אחדות.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני להגיש הצעת החלטה לסיכום הדיון בשם הסיעות: גח"ל, הרשימה הממלכתית, המרכז החפשי.

הכנסת קובעת:

1. על אף התוקפנות המצרית-סורית ומלחמת הדמים נגד ישראל התחייבה הממשלה, על-פי החלטת מועצת הבטחון מיום 22 באוקטובר 1973, "להתחיל מיד בביצוע" של החלטת מועצת הבטחון 242 מנובמבר 1967, כלומר בנסיגת ישראל בכל הגזרות ובחלוקה מחדש של ארץ ישראל המערבית.

2. ביצועה של החלטה זו לא יולך לשלום אלא יסכן באורח מתמיד את בטחון ישראל ותושביה.

3. ברית-המועצות מזרימה ותוסיף להזרים בימים הבאים נשק וציוד לאויבנו בלי הגבלה כלשהי. הנסיון הוכיח לכל כי אויבי ישראל, המוסיפים לשאוף להשמדת תנו, עלולים בחילותיהם המתוגברים בכלי מלחמה חדשים לתקוף את כוחותינו במפתיע בכל המקומות שבהם הם ניצבים.

4. בתנאים כפי שנוצרו החל מצהרי יום הכיפורים, החלטת מועצת הבטחון מיום 22 באוקטובר 1973 היא פרס לתוקפנות.

הכנסת דוחה את החלטת הממשלה מיום 22 באוקטובר 1973, מתוך דאגה לבטחון האומה, למניעת התקפות דמים גוספות ולשלום.